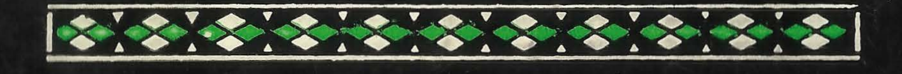
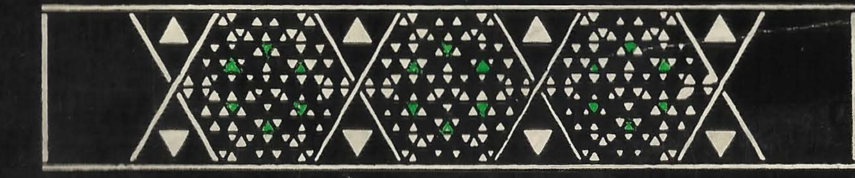
CAMÎ

BAHARİSTAN

Kilisli RIFAT BİLGE

MERAL YAYIHEVİ

C A M Î

BAHARİSTAN

Tercüme eden:
Muallim Kilisli Rıfat BİLGE

MERAL YAYINEVİ
Bakırcılar İbnül Emin Han No: 13/14
Tel : 26 83 68 BEYAZIT - İstanbul

Dizgi - Baskı : ÇINAR MATBAASI — İstanbul - 1970

MUKADDİME — (Giriş)

Bahar kadar güzel ve renkli şiir, hikmet ve lâtaif, dolu BAHARİSTAN, Beşyüz yıldanberi Türk - İslâm fikir ve edebiyat dünyasında tanınmış olan ve hâlâ elden ele dolaşan, içtimaî ahlâk ve nizam için yapıcı, didaktif bir eserdir. Bu eser 1945 yılında Hocaların hocası Kilisli Muallim Rifat bey tarafından türkçeye tercüme edilmiştir.

Eserin müellifi onbeşinci yüzyılın ilk yarısını, ilim, ahlâk, felsefe, hikâye ve şiir ile doldurmuş, üstün eserler telif etmekle devrinin büyük âlimi rütbesine varmış, Şahların, Padişahların, Vezirlerin, Beylerin sevgi ve saygısını kazanmış azametli, gururlu, bir zat olup, adı Mevlâna Nureddin Abdurrahman Camî bin Ahmed'dir (1).

Herat civarında (1414) Cam kasabasında doğmuş olduğu için kasabaya nisbetle CAMÎ lâkabını almıştır. Nakşıbendî tarikatına mensup Sünniyyül - Mezhep idi. Tahsilini bu bölgede çeşitli medreselerde yaptıktan sonra müderrisliğe başlamış ve yazdığı şaheserlerle kısa zamanda büyük şöhret sağlamıştı. Âlim, Şair ve büyük devlet adamı Vezir Ali Şir Nevaî'nin himayesine mazhar olmuştur. Eserleri Türk-İslâm âleminde çok yayılmış ve büyük itibar görmüştür. Şiirleri Aşk ve Tasavvuf neşideleri ile doludur. Tasavvuf üzerine yazdığı NEFEHATÜL - ÜNS adındaki eseri ilk defa Vezir Ali Şir Nevaî tarafın-

dan türkceye tercüme edilmiştir HEFT-EVRENG adındaki yedi mesnevisi bütün Şark-İslâm edebiyatında ün salmıştır. Meşhur Leylâ-Mecnun aşk destanı bu yedi mesneviden birini teşkil eder. Müfessir ve Muhaddistir. Arapça yazdığı grameri medreselerde hâlâ okunmaktadır ve bundan dolayı da Nahvî'dir. Felsefe Hikmet ve Nasihat ihtiva eden ve (100) beytten ibaret olan MER MER (2) adlı risalesi cidden mermer kadar saf ve salâbetlidir (3).

Bu zatın bir eseri de edebiyat mevzuunda nazım ve nesir, karışık olarak yazdığı ve Hüseyin Baykaraya ithaf ettiği, bir bakıma Şeyh Sadî Şirazî'nin Gülistan'ını örnek tutarak yazdığı meşhur BAHARİSTAN'dır. Bu eser ilk defa İstanbul'da Matbaai âmirede (1285 h.) basılmıştır. 1887 de İngilizceye 1925 de Fransızcaya ve 1945'de de Kilisli Muallim Rifat bey tarafından türkçeye tercüme edilmiştir ki elinizdeki nüshadır.

Muallim Kilisli Rifat Bilge zarif, nahif, gayet mütevazi bir zat idi. Ömrü Türk dili ve edebiyatını tetkik etmekle ve çalışmakla, bu konudaki TEMEL eserleri neşretmekle geçti. 1873 de Kiliste doğdu ve 1953 de Ankarada vefat etti. Kiliste Rüştiye tahsili yaptıktan sonra, burada muhtelif hocalardan Farsça ve Arapça öğrendi, Kilis müftüsünden icazet aldı. Bilâhare İstanbula geldi. Darül - muallimini âliyede yüksek tahsilini yaptıktan sonra 1898 de muallim oldu. Liselerde Farsça, Arapça, Türkçe hocalığı yaptı. İstanbul İlâhiyat Fakültesinde Arab Edebiyatı Tarihi hocalığında bulundu. Ömrü boyunca okuyan ve okutan bu muhterem zat, yirminci yüzyılın ilk yarısını Türk dili ve Edebiyatı tarihinin TEMEL kitapları olan ehemmiyetli eserleri biribiri ardısıra yayınlamakla doldurdu: Türk Edebiyatı tarihinde meşhur olan DEDE-KORKUT masalını neşretti. Türk dili ve tarihi yönünden bir şaheser olan Kaşgarlı Mahmudun Divanül -Lûgatül - Türk adındaki üç ciltlik eserini Türk ve dünya ilim âlemi-

ne tanıttı. Bundan sonra İbni Mühenna Lûgatını, Ferhenk namei Sâdi'yi, Kadı Burhaneddin hakkında yazılmış BEZMİREZM'i, Arabça Sarf-Nahvi, Divanını ve Mevlâna Celâleddin Rûmi'nin oğlu Sultan Veled'in Divani Türkîsini Sadî'nin Gülistan - Bostanını (4), Evliya Çelebi seyahatnamesinin 7 ve 8 inci ciltlerini Kâtip Çelebinin Meşhur KEŞFÜZZÜNUN'unu, ilim âlemine ve Türk milletine armağan etti. 1945'de Molla Camî'nin eseri BAHARİSTAN'ı türkçeye tercüme etti ise de neşrine fırsat bulamadı.

Beşyüz yıl önce telif edilen ve muhtevasındaki şiir, sanat ve hikmetleri tam mânasiyle hâlâ muhafaza etmekte olan bu kıymetli eseri Türk edebiyatına armağan eden âlim ve fazıl Kilisli Rifat Bilge beyefendiye Tanrıdan rahmet ve mağfiret dilerken bu mukaddimeyi yazmağa vesile olan Hacı Ali Diler'e ve Türkçesini neşretmek ve ilim âlemine tanıtmak lûtfunda bulunan... Sayın Kadir Meral'a şükranlarımızı arzeyleriz.

Şükrü GÜLLÜOĞLU

---

(1) Hocam merhum Allâme, Ömer Ferid Kam bu zat için (Mevlâna Abdurrahman Camî) der idi.

(2) MER, Farsça (50) demektir. MER-MER, iki elli, yani yüz beyit.

(3) Camînin vefatı 1492.

(4) Bu eserlerde yayınevimiz tarafından neşredilmiştir.

Bismillâhirrahmânirrahıym

Mühim bir işe başlarken Cenâbı Hakka hamd etmek lâzımdır.

Hamd ile başlanan iş bir kuş olur yorulmadan uçar varacağı yere varır.

Hamd edilmeyerek başlanan iş kuş olup uçsa bile kanadı yorulur düşer yerinden kalkamaz olur.

Dâimî bir bahar içinde yaşayan sadık âşıklar gördükleri lûtfu ihsanlara karşı dal minberlerindeki kuşlar gibi güzel sesler, hoş nağmeler ile durmadan Cenâbı Hakka bin türdü hamdü sena eder. Bu hamdü senalarını aylar, yıllar devam ettikçe mukaddes âlemdeki büyük meleklerin, temiz ruhların kulaklarına erişdirirler.

Kıt'a — Bütün hamdü senalar bir mevcuda mahsustur ki, gök bir gülistan ise de onun kudretinin gül ağacından bir yaprak, yahut onu meth edenlere saçmak için hazırlanmış inci, cevahir ile dolu bir tabak olabilir.

O çok büyüktür. Kelâmı da pek yücedir.

Müşahede meclislerinin mutribleri, vecd, muhabbet işrethanesinin hanendeleri fazl'u ihsan sarayının bahçesinin bülbülleri tarafından terennüm eden her türlü salât, selâm ol nübüvvet ravzasının güzel gülüne, onun nûrundan iktibas eden âline, ashabına olsun.

O öyle bir güldür ki, cihan bağının gülleri o gülün teridir. Çimenlerdeki çimin yapraklarından hangileri onun cemal'inin evsafını gösteriyorsa kuşlar o yaprakları okurlar.

ŞU KİTABIN SEBEBİ TE'LİFİ

Oğlum (Ziyaeddin Yusuf) Arabça okumaya başladı şimdiye kadar duymadığı istilâhları öğrenmeye mecbur ol-

du sıkılacağını anladım zihnini dinlendirmek, gönlünü eğlendirmek için ara sıra ona (Sa'di-i Şirâzî)'nin gülistanından parçalar okutmaya başladım.

Mesnevî — Gülistan kitap değil cennet bahçesidir toprağı, çörü, çöpü anber ile yuğrulmuştur. Sekiz babı cennetin sekiz kapısıdır. İçindeki hikâyeler kevser suyunun lezzetini arttırır gönül alan şiirleri boy çekmiş süslü ağaçlara benzemede, serinlemek için altından letâfet ırmakları akmaktadır.

Gülistandan birkaç satır okununca gönlüme geldi : Şeyh Sa'di'nin mübarek nefeslerinden teberrüken ve lâtif şiirlerini taklit ederek gülistan üslûbu üzre birkaç yaprak o tarzda bir miktar şeyler yazayım hazırlara eğlence gaiplere armağan olsun dedim yazdım bitirdim.

Kıt'a — Aklıma sordum bu tâze gelini nasıl süsleyeyim ki, görenlerin gözlerinin ziyneti, letafeti artsın.

Akıl cevap verdi: Padişahların methü senası incileriyle süsle dedi.

Padişahım ise bahtiyar, dünyanın nusreti, devleti yükselten, şarkın garbın ilticagâhı, büyüklük burcunun yıldızı, şeref mahfazasının gevheri (Timurhan) ailesi meclisinin mumu (Sultan Hüseyn)dir.

Onun kadri gök kadar yüksektir o bir güneştir ki cihanda ne kadar zerre varsa inayet gözüyle onların hallerini görmesini kendisine farz-ı ayn bilir. O öyle bir cömerttir ki bütün insanların dileklerini vermeyi kendisine borç bilir ve böyle bildiği içindir ki, artık onun boynunda borç kalmak tasavvur edilmez. Cenâbı Hak onun yardımcılarını aziz kılmış onun kudretini kat kat artırmış değerli oğullarını onun saltanatı gövdesi altında daim kılmış bütün insanları adâlet ve ihsanı himayesinde uyutmuş.

Kıt'a — (Sa'di) benden evvel gülistan yazmış, (Sa'dibni Zengi) namına ihda etmiştir.

Benim baharistanım öyle bir zâtın adıyla şöhret bulacaktır ki Sa'dibni Zengi ona köle olabilir.

Kıt'a — Arkadaş gel şu baharistanı gez temaşa et bostan içre ne gülistanlar göreceksin.

O gülistanların her biri de okadar lâtifdir ki, içinde türlü güller bitmiş güzel fesleğenler vücuda gelmişdir. Ben şu baharistanımı sekiz (ravza)ya taksim ettim her ravzasındaki gelincikler renkce; fesleğenler kokuca başkadır. Gelinciklerini hazan yeli solduramaz fesleğenlerini kışın soğuğu bozamaz.

Kıt'a — Baharistanımda yer yer çimenler bitmiş, lâleler açmıştır.

Çi düşmüş sanki lâlelerin kulaklarının arkaları terlemiş, yağmur yağmış güllerin sürahileri şarap ile dolmuştur, içindeki çeşmeler durmadan akıyor papatyalar gülüyor, dudakları biri birine kavuşmuyor.

Nergisler bakanlara göz ile işaret ederek, «gel şarap iç korkma afv-i İlâhi günahları temizler» diyor. Nergislerin bu sözlerinden korkuyorum. Bunlar sofîleri kandırıp da baştan çıkarmasalar.

Garaz dikeninden ivaz süprüntüsünün hâlî, olan şu ravzaları seyredenlerden niyaz ederim ki, bu ravzalara uğradıkları, içindeki bedialarI gördükleri zaman bunu böyle yetiştirmek için emek sarf etmiş olan bâğbânı dua ile yâd, sena ile şâd buyursunlar.

Kıt'a — Bahtiyar insanlardan herkim şu meyve bahçesine girerse bir ağacın gölgesinde oturur veya bir ağacın meyvesinden yerse ondan umarım ki, eylik kıymetini bilmiş kerem ve mürüvvet göstermiş, İlâhî şu bahçeyi vücuda getiren Câmî kulun senden dolu, başkasından boş otursun senin yolundan başka yola koşmasın senin vuslatından başka bir şey istemesin, senin adından başkasını söylemesin, senin yüzünden başkasını görmesin.

EVLİYA SÖZLERİNE DAİRDİR.

— HİKÂYE —

Seyyidüttaife Cüneyd-i Bağdâdî) demiştir: Meşayıha aid hikâyeler Tanrı ordularından bir ordudur, kimin kalbine teveccüh edecek olsa oradaki heva ve hevesi hezimete uğratır.

Kıt'a — Şeytanın çerilerinden olan nefs'i heva bir Tanrı adamının kalbine hücum edecek olursa evliya hikâyelerini hatırlamak lâzımdır, çünki o şeytan çerilerini ancak bu ordu kaçırır.

Kıt'a — İyi bir şeye gönülden karar verdiğin zaman âriflerin sözlerini hatırlıyarak o kararına hayat ver.

— HİKÂYE —

(Pîr-i Herat seyyit Abdullah ensarî) müridlerine şöyle vasiyyet edermiş: Her pirden bir söz alın aklınızda kalsın eğer sözü aklınızda tutamazsanız o pîrin adını aklınıza getirin yine müstefit olursunuz.

Rubaî — Sevdiğim sen osunki senin adından aşk yağıyor: Mektubundan haberinden aşk yağıyor, mahallene kim uğrarsa âşık olur evet kapısından, damından aşk yağıyor.

Hadîsi şerif de gelmiştir: «Yarın kıyamet gününde amelce müflis, mahcub bir kula Cenâbı Hak soracak, filân âlimi, yahut falan mahalledeki ârifi tanır mıydın diyecek.

O kul: Evet tanıyordum, diyecek olursa seni ona bağışladım diye ferman-ı İlâhî varid olacaktır.»

Kıt'a — Âşıklar arasında benim derecem okadar aşağıdır ki vusul makamlarına adım atmak benim için imkânsızdır. Şu kadar varki kapındaki dilencilerin adları gönlüme mühür gibi nakş-edilmiştir, a'malim defterinin kabûl edilmesine onların adları kâfidir.

— HİKÂYE —

Seriy-yi Sakatî) hazretleri (Cüneyd-î Bağdadî)ye bir iş buyurmuş o da o işin hakkından gelmiştir.

Bunun üzerine Seriy-yi Sakatî, Cüneyd-i Bağdadînin üzerine bir kâğıt parçası atmış, kâğıtta şöyle yazılıymış: Bir kerre çölde giderken bir deve sürücüsü develeri sürerken şöyle dediğini işitmiştim: Ağlıyorum fakat beni ağlatan nedir? Benden ayrılırsın diye korkumdan ağlıyorum ipimi keser beni terk edersin diye ağlıyorum.

Rubâî — Kan ağlıyorum senden ne saklıyayım bu gözleri ağlamakda niçin tutuyorum evet hernekadar vuslatın ile memnun ve mesrur isem de birgün olur ayrılırız diye korkumdan yüreğime yüzlerce dağlar basıyorum.

Cüneyd hazretleri anlatmış şöyle demiştir: Bir gece Seriy-yi Sakatînin hanesine girdim gördüm şu beyti okuyor ağlıyordu: Ne gece sevincim var, ne gündüz bunun için gecelerin uzun olmasını, gündüzlerin kısa olmasını aramıyorum.

Beyt — İnlemeden, ah çekmeden ne geceleri kaldığımız var ne gündüz; şu hâlde gecem isterse uzun olsun isterse kısa olsun.

— HİKÂYE —

(Mansur-u Hallac)a sordular mürid kimdir dediler.

Hallac şöyle cevap verdi: Mürid odur ki, evvelâ Cenâbı Hakkı maksad edinir, ona vasıl olmadıkça hiç bir şeyle eğlenmez, hiçbir kimse ile meşgul olmaz.

Rubâî — Senin için karada, denizde koşmuşum çölleri geçmiş dağları yarmışım senin harîm-i vuslatına yol bulmak için uğruna ne çıkmış ise yüz çevirmişim.

— HİKÂYE —

(Ebûhâşim-i Sôfî) demiştir: Dağı iğne ucu ile kazmak gönülden kibr'i çıkarıp atmakdan daha kolaydır.

Kıt'a — Bende kibir yoktur diye lâf atma, çünki kibir denilen şey karanlık gecede kara karıncanın kara taş üzerinde ayağının izinden daha gizlidir. Gönülden kibr'i çıkarmayı kolay sanma yer üzerindeki bir dağı iğne ile kazıp devirmek ondan daha kolaydır.

— HİKÂYE —

(Zünnun-i Mısrî) bir mes'ele için mağrıp meşayıhından birinin yanına gitti.

Şeyh Zünnune şöyle dedi: Eğer evvelinin, âhirinin tekmil ilimlerini öğrenmek için geldinse buna imkân yoktur, çünki bu Cenâbı Hakka mahsustur. Eğerki Cenâbı Hakkı bulmak için geldinse ilk adımı attığın zaman Cenâbı Hak hâzır, nâzırdır.

Rubâî — Bundan evvel seni kendimden hariç sanırdım seyrü sülûkûmun niyahetinde bulacağımı umardım şimdi seni bulunca öğrenmiş oldumki ilk kademde bırakdığım sen imişsin.

— HİKÂYE —

(Pir'i Herat) buyuruyor: Cenâbı Hak kendisini arayan ile arkadaş olur, elinden tutar, haydi Allahı bul diye koşdurur.

Kıt'a — O Cenâbı Hak ki, ben Onun nam ve nişanını bilmiyorken O benim elimden tutmuş çekermiş belki nereye gitsem elim, ayağım Onun iradesiyle hareket edermiş.

— HİKÂYE —

(Fudayl'i Iyaz) buyurmuştur: Ben Cenâbı Hakkı sevdiğim için Ona ibadet ediyorum ve bu ibadeti etmemeğe muktedir değilim.

Meşayih tâifesinden birisine sordular: Aşağılık insan kimdir?

Cenâbı Hakka korku ve ümid ile ibadet eden insandır, dedi.

O kimseye tekrar sordular: Pek a'lâ, ya sen ne suretle ibadet edersin?

Dostluk icabı olarak ibadet ediyorum beni ibadete onun dostluğu sevk ediyor.

Rubâî — Ey benim cânım, senin kapından uzaklaşamam cennetler, huriler verseler bu kapıdan geçmem başımı kapına para mukabilinde değil aşkın icabı ile koymuşum bu kapıdan bir dakikacık olsun ayrılamam.

Kıt'a — Âşık ölse, kara toprağa girse yine aşkının ateşi sönmez çünkü bu ateş onun canından hasıl olmuştur, âşık ma'şukun her dediğini nasıl olurda yapmaz emre itaat nişanı olarak boynunda taşıdığı halka kumrununki gibi kendi kendine olmuştur.

— HİKÂYE —

Ma'rufi kerhi (demiştir: İyi insan bu âlemde Allahın misafiridir. Misafirin, ev sahibine karşı şunu isterim, bunu isterim demesi yakışmaz, belki terbiyeli misafir önüne ne çıkarılırsa edeble yer ve teşekkür eder.

Kıt'a — Sevdiğim sana misafir geldim, âşıklar arasına katıldım, boyun büktüm oturdum, senden gelen her şey'e razıyım ümidim gözünü ihsanın sofrasına dikdim, ihsan ve in'amını bekliyorum, yoksa şunu isterim, bunu isterim diyen yüzsüzlerden değilim.

— HİKÂYE —

Bayezid'i Bistami'ye sordular: Sünnet hangisidir, farz hangisidir? Dediler. Şöyle cevap verdi: Sünnet dünya sevgisini bırakmak, farz Cenâbı Hakka yakın olmakdır.

Kıt'a — Ey bana ehl-i hâller usulünce sünnetten farzdan soran kimse bilmiş olki sünnet dünyadan yüz çevirmek, farz Cenâbı Hakka yakın olmanın yolunu bulmakdır.

— HİKÂYE —

(Şiblî) hazretleri cezbeye düştü, timarhaneye gönderdiler, kapıdan girince bir çok kimseler onu görmeye koştular. Şiblî sordu: Arkadaşlar kimlersiniz? Dedi.

Onlar: «Senin dostlarınız» dediler.

Şiblî yerden bir taş aldı üzerlerine hücum etti hepsikaçtılar.

Şiblî (yalancılar gelin, gelin kaçmayın dost dosttan kaçmaz onun taşından korkmaz) dedi.

Kıt'a — Dost odur ki, dostundan düşmanlık gördükçe dostluğu daha ziyade arta başına bin bir sitem taşı vursalar muhabbetinin binası daha sağlam ola.

Naklederler ki: Bir kere Şiblî hastalanmış, tedavi için halife, bir nasrâni tabib göndermiş.

Tabib, Şiblî'nin yanına girdi gönlün ne istiyor, dedi.

Şiblî — Gönlüm senin müslüman olmanı istiyor, dedi.

Tabib — Eğer ben müslüman olursam sen derhâl iyi olur, döşekten kalkar mısın? dedi.

Şiblî — Evet, dedi. Tabib de razı oldu.

Bunun üzerine Şiblî tabibe îman arz etti. O da îmana geldi.

Tabib islâm olunca hastalıktan eser kalmadı hemen yataktan kalktı ikisi birlikte halifenin huzuruna gittiler kıssayı halifeye naklettiler.

Halife şöyle dedi: Ben tabîbi hastaya gönderdim sanıyordum işin aslı öyle çıkmadı anladımki hastayı tabîbe göndermişim.

Kıt'a — Muhabbetin durmadan hücumuna uğrayan âşıklar tabîbi ancak sevdiğini görmek olur fakat öyle bir âşıkı görmeye gelen sevgili kibr ile gurur ile gelecek olursa âşıklar hâli onu gururundan vaz geçirir.

— HİKÂYE —

(Sehli Abdullah Tüsteri) demiştir: Herkim sabahları en büyük işi aceba bugün ne yiyeceğim diye yemek tedariki olursa ondan el yıka öyle kimsede hayır yoktur.

Kıt'a — Herkim sabahleyin uykudan kalkar kafasında yemek hayalinden başka birşey bulunmazsa öyle kimsede uyanıklık arama. Birisi de yataktan kalkar ellerini yıkar yemek yemeye hazırlanırsa öyle kimseden de el yıka vaz geç.

— HİKÂYE —

Ebu Saîdi Harraz) demiştir: Bidayet-i hâlimde vaktimi boş geçirmemeye çok dikkat ederdim. Bir gün bir

çöle girdim yola devam ettim derken his-ettim ki arkamdan korkunç sesler geliyor, nenin nesidir diye dönüp bakmadığım gibi ona aklımda da yer vermedim. Zira yürüdükten sonra yırtıcılar geldiler bana yetiştiler omuzuma çıktılar sonra indiler onların o hallerine de bakmadım. Geldikleri gibi gittiler.

Kıt'a — Bu iki renkli dünyada zihin dağınıklığından âzâde sofu kimdir bilir misiniz?

Öyle sôfî bir renkli olan ya'ni yalnız bir şey düşünen sofîdir.

Sôfî öyle olmalıdır ki, yolunun bir tarafından arslan, bir tarafından kaplan çıkacak olsa hiç birini nazar-ı dikkata almaya ve sevdiğine karşı kalbinin hâli değişmeye.

Yine müşarünileyh demiştir: Herkim çalışmakla Cenâbı Hakka vâsıl olacağını zan-ediyorsa boşuna yorulmuş olur ve herkim çalışmadan vâsıl olacağını zan-ediyorsa o da kuru ümid beslemiş olur.

Rubâî — Kimse çalışıp çabalamakla vuslat hazînesine nail olmamıştır. Lâkin şaşılacak şeydir ki, eziyet çekmeden o hazîneyi görmek de mümkün değildir.

Sahrada av tutmak isteyen insan uğraşmakla tutamaz fakat uğraşmayan kimse de tutamaz.

— HİKÂYE —

(Ebül Huseyn Nûri) demiştir: Her kimden Cenâbı Hak kendisini gizlerse hiçbir delil, hiçbir haber onu Cenâbı Hakka eriştiremez.

Rubâî — Dilberim perdeden yüzünü göstermeyecek olursa perdeyi kaldırmak kimin haddine. Eğer dilberim yüzünü göstermek isterse bütün cihan perde olsa ehemmiyeti yoktur. O ne yapar yapar yüzünü gösterir.

— HİKÂYE —

(Ebubekir'i Vasıtî) şöyle demiştir: Ben Cenâbı Hakka yakınım diyen uzaktır. Uzağım diyen kendi yokluğundan kurtulmuş Cenâbı Hakkın varlığı içine gizlenmiştir.

Kıt'a — Herkim ben o ruh âlemine yakınım derse bu yakınlık dâvası uzaklıktan ileri gelmiş olur. Herkim ben ondan uzağım derse yakınlık perdesinin altına gizlenmiş olur.

— HİKÂYE —

(Ebül Hasan'ı Kuşcu) demiştir: Dünyada en fena dostluk garaz veya ivaz karşılığı olan dostluktur.

Rubaî — Bir âşık ki, cânânın ayrılığından dâde gelmiştir, varıp sevdiğinin kapısına dayanmak istiyor eğer o sırada cânânın zâtından başka bir şey dileyecek olursa âlemde ondan daha aşağı insan olamaz.

— HİKÂYE —

Derler ki, (Ebu Aliyyi Dakkak) son vakitlerinde türlü derde müptelâ olmuştu. Hergün dama çıkar yüzünü güneşe döner şöyle derdi: Ey cihan avaresi güneş bakalım bugün vaktin nasıl geçiyor bundan daha kederli bir yer gördün mü? Aşk ile zîruzeber olmuşlardan haberin var mı? Velhâsıl Güneş batıncıya kadar böyle sözler söylerdi.

Rubâî — Hey güneş senin gibi cihanı dolaşan seyyah yoktur dolaşıp geliyorsun ne olur gelirken bana bir armağan getir bugün aşk yolunda yüzü tozlu, gönlü dertli kimi gördün? Âşıklar ne halde söyle bakalım.

— HİKÂYE —

(Ebül Hasanı Harakanî) Birgün arkadaşlarına sordu dünyada en iyi şey nedir? Dedi.

Cevap olarak, siz bildirin dediler.

Şeyh en iyi şey Allah'ı unutmayan gönüldür, dedi.

Rubâî — Bir gönülcüğüm var ona türlü düşünceler gelir fakat o yalnız senin adını nakş eder, ötekilerin hepsini atar.

Senin adın gönlüme öyle sinmiş, gönlümü öyle doldurmuştur ki, başka bir şey için dolacak yer kalmamıştır.

— HİKÂYE —

(Ebu Saîd Ebülhayr)'dan sordular tasavvuf nedir? Dediler.

Şöyle dedi: Başında ne varsa atacaksın elinde ne varsa vereceksin üzerine ne gelirse yerinden kımıldamayacaksın.

Rubâî — Eğer sofulukla kendinden kurtulmak istiyorsan başından heva ve hevesi atmalısın avucunda ne varsa vermelisin yüz belâ yâresi yersen de yerinden kalkmamalısın.

— HİKÂYE —

(Rüveym) demiştir: Civanmertlikle kendi kardeşlerini her zellelerinden dolayı ma'zur tutasın. Hattâ onlarla öyle muamele yapasın ki, özür dilemeye mecbur olmayasın.

Kıt'a — Civanmertlik iki şeydir kulağını benim tarafıma tutarsan sana doğrusunu söyleyeyim. Birincisi arkadaşlarından her dakika yüz kusur görecek olursan af etmelisin. İkincisi hiçbir zaman senden öyle bir iş sâdır olmamalı ki, özür dilemeye mecbur olmayasın.

— HİKÂYE —

(Bişrî Hâfî)ye bir müridi şöyle bir şey sordu: Elime

ekmegi aldığım zaman hangi katıkla yiyeceğimi bilmiyorum, dedi.

Bişrî Hâfî: Âfiyet nimetini aklına getir onu katık yap dedi.

Kıt'a — Bir fakir bir parça ekmek elde ettiği, onunla ruhuna gıda te'min ettiği zaman o sırada gönlü katık isteyecek olursa âfiyeti hatırlasın çünki iyi katık âfiyettir.

— HİKÂYE —

(Şakîki Belhî) demiştir: Zenginler ile düşüp kalkmaktan sakın çünkü bir kere gönlün onlara bağlanır onların verdikleri şeyleri memnuniyetle almaya alışırsın, Cenâbı Hakdan başka bir rezzak edinmiş olursun.

Kıt'a — Bir zengin seninle görüşüp konuşacak olursa rızk için sakın ona yanaşma o bahildir onu kendine rezzak sanma o bir uğursuzdur onu kendine Tanrı edinme.

— HİKÂYE —

(Yusuf bin Hüseyn Razî) şöyle demiştir: Tekmil iyilik bir odaya konulmuştur, kilidi ise tevazu'dur; tekmil kötülük bir odaya konulmuştur kilidi benliktir.

Kıt'a — Tekmil iyilik bir odadadır odanın tevazu'dan başka anahtarı yoktur tekmil kötülük te bir odadadır onun anahtarı ise benlikten başka birşey değildir, sakın iyilik yolundan ayağın kayıp ta kendini kötülüğün ortasına atmıyasın.

— HİKÂYE —

(Semnûni Muhıbb) şöyle demiştir: Bir kul bütün

âlemi çirkin görmedikçe Cenâbı Hakka karşı olan muhabbeti sâfi olamaz.

Cemal'i ezelin aşkı gönülde yer ederse bir daha hurilere bakmayı da hatırına getiremezsin. Bütün âlemi çirkin görmedikçe Cemal'i ezelin aşk'ı nasıl sana müsellem olur?

— HİKÂYE —

(Ebu Bekr Varrak) şöyle demiştir: Tamaa sorsalar pederin kimdir? Deseler. Der ki: Pederim Cenâbı Hakkın makduratına şektir.

San'atın nedir? Deseler derki: San'atım mezellet kazanmaktır; sonun nedir? Deseler derki: Sonum mihnete, mahrumiyete katlanmaktır.
Kıt'a — Tama'a sorsalar pederin kimdir? Deseler derki: Pederim Cenâbı Hakkın kudretinden şek ve şüphedir.

Eğer işin nedir diye sorsalar derki: Alçaklardan zelilâne bir surette bir şey istemektir.
Eğer işinin sonu nedir? Diye sorsalar. Derki: Mahrumiyet mihnetleri içinde ömrü bitirmektir.

— HİKÂYE —

(İbrahim Havvas) şöyle demiştir: Kısmet-i ezelide senin için ayrılmış olan rızk için eziyet çekme, sana teklif ve tarafından taahhüt edilmiş olan vazifeni de ziyaa uğratma o vazife ise Cenâbı Hakkın avamirine, nevahisine inkıyat etmektedir.
Kıt'a — Rızkını ezelde taksim etmişlerdir. Öyleyse rızk için nice bir perişanlık çekersin hayattan gâye kulluktur öyleyse kulluk kaidesinden baş çekme.

— HİKÂYE —

(Ebu Aliyy'i Rudbârî) şöyle demiştir: Zindanların en darı ahlâkı ahlâkına uymayan insanlarla oturmaktır.

Kıt'a — Nerede yârin kokusu yoksa, orası âşıklar için zindandır. Fakat insan için yabancılarla görüşmeden daha dar bir zindan olamaz.

— HİKÂYE —

(Şeyh Ebül-Abbas'ı Kassab) bir dervişi gördü elbisesini dikiyordu yama için koyduğu parça uygun gelmeyince söküyor tekrar dikiyordu şeyh o dervişe şöyle söyledi: Baba derviş bu da senin putun'dur.

Rubâî — Bir derviş ki fakrinden nâşi eski hırkasını yamayacak olursa fena birşey değildir, eğer bu yamayı setr'i avret gibi bir mecburiyetle dikiyorsa ne a'lâ yok lüzum'u yok iken dikiyorsa her yama bir put her tel iplik bir zünnardır.

— HİKÂYE —

(Husrî) demiştir: Sôfî o kimsedir ki yok olduktan sonra var olmaz, var olduktan sonra da yok olmaz.

Husrî şöyle demek istemiştir: Sôfî vücud-u tabiîden fâni olduktan sonra bir daha o vücud'a avdet etmez çünki fâni olan şey geri gelmez.

Ma'mafih sôfî fâni olduktan sonra tekrar vücud'a gelir ya'ni (bakâ ba'del fenâ) ile muttasıf olursa artık o bir daha fâni olmaz.

Rubâî — Ne hoştur o kimsenin hâli ki, bu mecazî varlıktan yok olunca bir daha o varlığa dönmez.

Bu mecazî varlık yok olduktan sonra Cenâbı Hak ta-

rafından yeni bir vücut bulunca bir daha onun için yokluk olamaz.

— HİKÂYE —

(Hoca Yusuf Hemedânî (Bağdatta Nizamiye'de vaaz ederdi (İbnüsseka) diye meşhur bir fâkih kalktı meclis ortasında bir suâl sordu. Hoca Yusuf (otur senin sözünden küfür kokusu geliyor belki sen islâm dininden başka bir dinde öleceksin) dedi. Filhakîka az bir vakit sonra o fakih hıristiyan oldu ve hıristiyan dini üzre öldü.

Kıt'a — Bir takım zatlar fakrü zaruret, türlü çileler çekerek mürşitler sırasına geçince o gibi zatları mahcup etmeye kalkışma çünki korkarım ki bu terbiyesizlikten din'in berbat olur.

— HİKÂYE —

Birgün (Hoca Abdül-Haliki Gucdevanî) oturuyordu, meclisinde bir derviş vardı, şöyle bir söz söyledi: Eğer Cenâbı Hak beni cennetle cehennem arasında serbest bırakırsa cehennemi ihtiyar ederim çünki gönlüm cenneti istemekte cehennemden hoşlanmamaktadır.

Dervişin, bu sözüne karşı Hoca şöyle dedi: Kul için ihtiyar kabul etmek zaittir, ihtiyare hacet yoktur bize lâzım olan teslimdir. Cenâbı Hakkın bize git dediği yere gider dur dediği yerde dururuz.

Kıt'a — Eğer hakikaten kulluğu ikrar ediyorsan işini Cenâbı Hakkın dilemesine bırak, O neyi dilerse orada oluruz, kulun ihtiyarı ile ne işi vardır.

— HİKÂYE —

(Hoca Ali Ramîtenî)ye sordular îman nedir? Dediler.

Cevabında: Koparmak, kırmakdır dedi.

Rubâî — Birisi sana îman koparmak vermekten ibarettir derse bu makbûl sözü beğenmek lâzımdır çünki bunun ma'nası gönlünü halktan koparmak Cenâbı Hakka vermektir.

— HİKÂYE —

(Hoca Bahâeddin Nakşibend)e sordular silsileniz kime varıyor? Dediler.

Hoca şöyle cevap verdi: Kimse silsile ile bir yere yetişemez dedi.

Rubâî — Hırkadan, asadan sıtk-u safa hâsıl olmaz tesbihten ancak riya kokusu hasıl olur silsilen nereye varıyor diye sorma çünkü hiç bir kimse silsileyle bir yere varamaz

— İKİNCİ RAVZA —

HÜKEMA SÖZLERİNE DAİRDİR

— FAİDE —

Hakîm, o kimsedir ki, eşyanın hakikatlarını mümkün olduğu kadar bile ve amel lâzım olduğu cihetlerde meleke hâsıl oluncaya kadar uğraşa.

Rubâî — İyisi odur ki, fânî lezzetleri terk ederek ebedî bekânın tedbirinde bulunsun çalışsın bilinmesi mümkün olan her şeyi bilesin bildikten sonra da bildiklerinle amel edesin.

— HİKÂYE —

İskender-i Rûmî cihangirliği zamanında bir kal'ayı hile ile aldı yıkılması için emir verdi.

Dediler ki: Bu kal'ada bir hakîm var âlimdir müşküllerin hallerine kâdir kişidir.

İskender hakîmi celb-ettirdi.

Hakîm geldi, İskender hakîmi görünce şeklini beğenmedi (bunun suratı tuhaf, şekli korkunçtur) dedi.

İskenderin sözüne hakîmin canı sıkıldı gülerek şöyle dedi:

Kıt'a — Ey faziletten, insaftan boş olan kimse çirkin suratıma ta'n etme çünki vücut bir kındır can kılıçtır işi gören kılıçtır kın değildir.

Sonra hakîm şöyle dedi: Her kimin ahlâkı halk ile iyi değilse vücudunun derisi onun zindanıdır o kendi varlığından öyle bir sıkıntıdadır ki, zindan onun yanında bir tenezzüh yeridir.

Kıt'a — Bir kimse herkes ile kötü huylu olarak yaşarsa o kimsenin türlü kederlerden kurtulacağı yoktur. Subaşıya gidip te (Şu kötü huylu herifi zindana atın demeye hacet yok çünki kötü huylunun derisi kendine zindandır.

Sonra Hakîm şöyle dedi: Hasûd dâima üzüntüde ve Cenâbı Hakla kavgadadır o Cenâbı Hakkın başkasına bir şey vermesini hoş görmez ve kendisine nasip olmayacak her şey'e gönül bağlar her şeyin kendisine nasip olmasını bekler.

Kıt'a — Hasud'un ağzına toprak dolsun dâima Cenâbı Hakkın ahkâmına i'tiraz eder başkasının elinde bir şey görünce Tanrı onu niçin bana vermedi de ona verdi diye söylenir.

Sonra Hakîm şöyle dedi: Cömert akıllılar mallarını dostlar uğrunda harç ederler. Aşağılık ahmaklar mallarını düşmanlarına bırakırlar.

Kıt'a — Cömert insanların ellerine ne geçerse dostlarının ayaklarına saçarlar. Hasis olan insanlar ise kazandıklarını öldükten sonra düşmanlarına bırakırlar.

Kıt'a — Ey âdi bir kimsenin sırtındaki elbiseyi yırtan korkarım ki, adın kurtlukla çıkar küçük kimselerle alay etme çünki büyüklük şerefini gayb-edersin.

Hakîm sonra şöyle dedi: Ötekini, berikini yumruk altında ezmek isteyen kimse kendisinden daha kuvvetlilerin yumrukları altında can verir.

Kıt'a — Arkadaş bu güzel sözü benden iyi dinle çünki söz bilen bir kimseden kulağımda kalmıştır: Herkim zulüm kılıcını çekerse günün birinde zalimlerin kılıçlarından gider.

İskender o hakîmden bu hikmetli sözleri işidince ağzını cevahirle doldurdu ve o kal'anın yıkılmasından vazgeçti.

— HİKMET —

Feridûn şefkatli, nasihat etmeyi bilir bir Şah idi çocuklarına şu iradeyi yazdı gönderdi: Her gün ömür kitabının bir sahifesidir bu sahifelere en iyi işlerden, eserlerden başka bir şey yazmayınız.

Kıt'a — Zaman insanların ömür defterleridir. Akıllı bir insan düşünmüş şöyle demiştir: Bu temiz deftere hayırlı yazı yazan, hayırlı eser bırakan kimse ne kadar bahtiyardır.

— HİKMET —

Hükemadan birisi şöyle demiştir: Hikmete dair kırk defter dolusu yazı topladım fakat müstefit olamadım sonra içinden kırk söz seçtim ondan da bir şey çıkaramadım, sonra o kırktan dört kelime seçtim aradığım şeyleri o dört kelimede buldum: 1 — Kadılar itimada şayan değildir, 2 — Mala mağrur olma çünki telef olmaya ma'ruzdur.

Kıt'a — İyi düşünmeyenler gibi mala mağrur olma. Çünkü mal geçen bulut'a benzer. Bulut incide yağdırsa mademki geçiyor, hiçtir.

3 — Sırrını dostuna açma çünkü bugünkü dost yarın düşman olabilir.

Kıt'a — Oğlum düşmandan saklanması lâzım olan sırrı dostuna da açma. Çok görmüşüm ki, zaman icabı olarak dostlar düşman, düşmanlar dost olurlar.

4 — İlimden en mühimmini, en zarurisini öğren fazlasına heves etme.

Kıt'a — Bir ilim zaruri ise onu öğren fakat zaruri olmayanı arama. Zaruri ilmi tahsil edince artık onun mucibiyle amel et.

(İbni Mukni)' dedi ki: Hind hükemâsının kütüphanesini yüz deve taşırdı.

O vaktin pâdişâhı hükemadan bu kitapların ihtisar edilmesini istedi hükema seçtiler; seçtikleri on deve yükü oldu.

Pâdişâh bunun da ihtisar edilmesini istedi. Seçtiler dört söz'e indirdiler.

1 — Pâdişahlara adâlet tavsiyesine dairdir.

Mesnevî — Pâdişah âdil olunca küçükler, büyükler, elhasıl herkes asayiş içinde yaşarlar.

Ahaliden birisi inleyecek olursa bundan tekmil ahâli müteessir olur.

İnsanı incitmek isti'dadını taşıyan zamandan kurtulmak için pâdişehların adâleti lâzımdır.

2 — Ahaliye iyi şeyler ve taatkâr olmak tavsiyesine dairdir.

Beyt — Pâdişahların zalim olması halkın itaatsızlığını mûcip olur. Arpa ekilen yerden buğday hâsıl olmaz.

3 — Hıfzıssıhhaya riâyet hakkındadır. Bunun için de acıkmadan yemek yememek, tamami ile doymadan o yemekten el çekmek lâzımdır.

Rubâî — Hastalığın sebeplerinden, hilekâr tabiblerin şerlerinden kurtulmak için mi'de boşalmadıkça yememek, mi'deyi doldurmadan sofradan kalkmak lâzımdır.

4 — Kadınların ismetlerini muhafaza hususuna dairdir.

— HİKMET —

Dört söz var ki, dört pâdişah tarafından söylenmiştir. Bu sözler dört yaydan atılan bir oka benzer.

Kisrâ şöyle demiştir : Söylemediğim şey için pişman olmam fakat söylediğim şeylerden öyle pişmanlıklar çektim ki kanlı toprak içinde uyudum.

Kıt'a — Arkadaş sus susup kalbinin rahat olması perişanlık celp eden söylemekten iyidir.

Kapalı sırdan kimse pişman olmamıştır. Buna mukabil nice faş olmuş sırlar vardır ki pişmanlık getirmiştir.

Kayser şöyle demiştir : İnsan söylemediği söze söylediği sözden daha ziyade kâdirdir, ya'ni söylemediğim sözü söylememeğe gücüm yeter, istersem söylerim, istersem söylemem fakat söylemiş olduğum sözü artık gizliyemem, saklayamam.

Kıt'a — İfşası iyi olmayan sözü şuna buna kolaylıkla söyleme.

Gizli tuttuğun sözü söylemeyebilirsin fakat söylediğin sözü artık saklayamazsın, kapadamazsın.

Çin Hâkânı şöyle demiştir : Söylemekten çekilen ızdırap saklamaktan çekilen ızdıraptan çok kere fazla olur.

Kıt'a — Gönlüne gelen mühürlü her sırrı levh-i beyana nakşetmeye acele etme.

Korkarımki onun izharından dolayı husule gelen ziyan saklamak pişmanlığından daha müşkül olur.

Hind Şâhı daha nükteli olarak şöyle demiştir: Dilden çıkan her harf benim ona karşı tasarrufumun elini bağlamıştır.

Fakat söylemediğim ne varsa onlara mâlik ve sâhibim. İstersem söylerim, istersem söylemem.

Kıt'a — Meydana çıkan, çıkmayan iki sırrı bir âkil şöyle temsil etmiştir: Söylenmemiş sır kabzada kalmış, söylenen sır ise yaydan çıkmış ok gibidir.

— HİKÂYE —

Hindistan Pâdişahı Bağdat Halîfesine birtakım hediyeler gönderdi. Hediyeyi getiren hey'etle beraber bir de tabib vardı.

Bu tabib tıbda, hikmette mâhir olduğu gibi feylesof idi.

Bu tabib halîfenin huzurunda ayağa kalktı şöyle bir arzda bulundu: Üç şey getirmişim ki, hükümdarlardan başkalarına yaraşmaz.

Halîfe buyurdu : Söyleyiniz nelerdir.

Tabib şöyle dedi : Birincisi bir saç boyasıdır, ak saçı siyah yapar ve bir daha ağarmaz. İkincisi bir ma'cundur ki isti'mal edilince ne kadar yemek yenilse mi'deye ağırlık vermez ve mizaç'ı itidâlden düşmez. Üçüncüsü bir terkibdir, sırta kuvvet verir, erliği arttırır nekadar yatılsa kalkılsa göze zaaf vermez, insanı kuvvetten düşürmez.

Halîfe bir miktar düşündü şöyle dedi : Ey tabib ben seni daha âlim, daha akıllı sanıyordum, şimdi şu üç şey hakkındaki fikrimi söyleyeyim söylediğin saç boyası aldangıç, yalancı, taklid bir süsdür. Sonra saçın siyahlığı zulmet, beyazlığı nurdur, nur'u zulmet ile örtmeye çalışan nâdân kimseye şaşılır.

Kıt'a — Bir ahmak ki, saçını siyaha boyuyor, ihtiyarlıktan gençliğe dönmek istiyor. Kara karganın, ak doğan kadar kıymeti olmadığını bilmiyor demektir.

Ey tabib, söylediğin yemek ma'cununa gelince ben çok yemek, çok yemekle telezzüz edinmek isteyenlerden değilim. Çok yemek yüzünden ikide birde öyle bir yere gitmek iktiza eder ki, orada görülmeğe yaramayan şeyler görürsün, işitmeye yaramayan sesler işidilir, koklamaya yaramayan şeyler koklanır. Sonra hükema demiştir ki, açlık mizaca ârız olan bir hastalıktır. Yemek, içmek onun ilâcıdır ne cahil kimsedir ki, kendisini kendi eliyle hasta eder sonra da mecbur olarak mualeceye, tedaviye kalkışır.

Kıt'a — Beyefendi kesb-i iştiha eder, bununla mizacında rahne açar.

Sonra o rahneyi kapamak için çiy, pişmiş ne bulursa tıkıştırır bu bir ni'met, bu bir fazilet bu bir saadet mi?

Ey tabib! Kadınlar ile çokca yatıp kalkmak için tertip etmiş olduğun terkîbe gelince böyle bir şey bizim gibi mühim işleri olan, gece gündüz milletini düşünen yeryüzünün halîfesine yaraşmaz.

— HİKÂYE —

(Kisranın) meclisinde hükemadan üç kişi bir araya geldi. Birisi Büzrüçmihr, diğeri bir rum feylesofu, birisi de bir Hind hakîmi idi. Bunlar konuşmaya başladılar. sözü şuraya getirdiler : En güç en zor şey hangisidir?

Bu suale Rûmî şöyle cevap verdi: İhtiyarlık, gevşeklik, parasızlık, el darlığı. Hindli şöyle cevap verdi: Hastalık, keder.

Büzrüçmihr şöyle dedi: Hüsn-ü amelden uzaklıkla beraber ecelin yakınlığı diğerleri Büzrüçmihrin sözünü tastik ettiler.

Kıt'a — Kisrânın huzûrunda üç hakîm bu gam deryasında en güç dalga hangisidir? diye bahse girdiler.

Birisi hastalık, kederdir dedi. Diğeri ihtiyarlık ile beraber parasızlıktır dedi. Üçüncüsü ecelin yakınlığıyle amelin kötülüğüdür dedi. Neticede üçüncünün fikri kabûl edildi.

— HİKMET —

Bir hakîme sordular: İnsan oğlu yemeye ne zaman koşar? dediler.

Hakîm şöyle cevap verdi : Zengin acıkdıkça, fakir buldukça dedi.

Kıt'a — Yemeği öyle ye ki, ömür hanesi azlıktan, çokluktan harab olmaya yüz tutmasın.

Zengin isen canın istedikçe ye, fakir isen buldukça ye.

— HİKMET —

Bir hakîm oğluna şöyle dedi : Oğlum sabahleyin yemek yemeden evden çıkma. Çünki karnı tok olan kimse sabûr, mütehammil olur, açlık ise dimağı kurutur, insana titizlik, hırçınlık verir.

Kıt'a — Oruç tutuyorum diye titizlik etme çünki halim olmak, mütehammil olmak her şeyden iyidir.

Eğer oruç başkasının gönlünü kırmaya, incitmeye vesile olursa oruç tutmamak tutmaktan daha iyidir.

Oğlum! Aç bulunduğun zaman aşcıların yanından geçerken içinden yemeklere karşı arzular geçer.

Oğlum! Aç iken dostlarınla yemeğe oturduğun zaman hırsın, aç gözlülüğün dostlarca hissedilir.

Kıt'a — Yaş, kuru evde ne bulursan doyuncaya kadar ye ki, kimsenin yemeğine göz dikmeyesin; alçakların yemeğine el uzatmak istemiyesin.

— HİKMET —

Hâne sahibi sofranın kenarında oturduğu ve kendisini misafirlerin arasında gördüğü zaman onun ekmeği yerine misafirlerin kendi ciğerlerini yemeleri, onun şerbeti yerine kendi kanlarını içmeleri daha iyidir.

Kıt'a — Herkim ekmeğinden sofrasından bahsedecek olursa onun ekmeğinden elini, sofrasından ayağını çek.

Kendi bostanında biten bir tutam terecik onun kızartılmış kuzusundan daha iyidir.

— HİKMET —

Beş şey var, herkim bu beşe mâlik olursa hayatın dizginini elinde tutmuş olur. Birincisi vücut sıhhatı, ikincisi korkudan emin olmak, üçüncüsü rızk genişliği, dördüncüsü şefkatli arkadaş, beşincisi gönlü bir şeyle meşgul olmamak.

Herkim bu beşten mahrum ise ona yaşamak kapısı kapanmış demektir.

Kıt'a — Dünyadaki meşhur hakîmlerin ittifakıyla güzel yaşamanın esbabı beştir: Gönül meşgul olmamak, korkudan emin olmak, sıhhat, kâfi geçim, iyi huylu arkadaş, güzel huylu yoldaş.

— HİKMET —

Ölüm ile zevâlpezîr olan ni'meti; ni'met hesabına koymamak lâzımdır.

Ömür uzun olsa da ölüm görününce o uzunluktan ne faide çıkar. Nuh peygamber (A.S.) bin yıl yaşamış ne çare ki, o da ölmüş, öleli beş bin sene geçmiştir.

Şeref o ni'met içindir ki, ebedî olur. Zevâl âfetinden âzade kalır.

Kıt'a — Âlem-i insana göre ni'met odur ki, ondan can dâima mesrur olmalıdır. Altın, gümüş ni'met sayılmaz çünki mezara girdiğin zaman bunlar da mezar taşı gibi dışarda kalırlar.

— HİKMET —

Bizurçmihr'e sordular hangi Padişah pâdişahlığa daha elverişlidir? Dediler.

Cevap verdi : Öyle bir pâdişah elverişlidir ki, temizler, iyiler ondan emin olmalı, mücrimler, kötüler ondan korkmalıdırlar dedi.

Beyit — Pâdişah parlak fikirli, akıllı olmalıdır ki, sayesinde iyilerin hâli iyi kötülerin hâli kötü olmalıdır.

— HİKÂYE —

Birisi Haccac-ı Zalime şöyle dedi: Allahtan kork müslümanlara zulmetme.

Bunun üzerine Haccac minbere çıktı şöyle dedi: Eğer ben ölecek olursam bugünkü ef'alinizin icabı olarak benden sonra da zulümden kurtulamıyacaksınız. Cenâbı Hakkın kulları çokdur, ben ölürsem Cenâbı Hak benden daha beter birisini size musallat kılar.

Kıt'a — Padişahların âdil olmasını istersen kendi işinde adâletli ol.

Pâdişah ayna gibidir sen o aynada in'ikas eden kendi eşini görürsün.

— HİKÂYE —

Bir pâdişah bir hakîmden nasihat istedi. Hakîm ona şöyle dedi: Sana bir suâl soracağım. Rica ederim hakikati olduğu gibi söyle.

Suâlim şudur: Altın'ı mı seversin yoksa düşmanını mı seversin?

Pâdişah (altın'ı severim) dedi.

Bunun üzerine hakim şöyle dedi: Altın'ı seviyorsun sonra onu burada bırakıyorsun. Düşmanı sevmiyorsun sonra onu beraber alıp götürüyorsun. Bu sözü işidince pâdişah ağladı (iyi bir nasihat verdin tekmil nasihatlar bunda münderictir) dedi.

Altın gümüş hevesinde cihan halkı ile bin türlü husumetin var; altın, gümüş dostundur; sahibi düşmanındır, çünki parasını elinden zulmile, hile ile alıyorsun.

Sonra bilir misin ne yapıyorsun? Dostu bırakıyor;
Düşmanı beraber götürüyorsun.

— HİKÂYE —

İskender iş bilen me'murlarından birisini bulunduğu işten azlile ona daha aşağılık bir iş verdi.

Birgün o me'mur İskenderin huzuruna girdi.

İskender ona (şimdi yeni işini nasıl buluyorsun?) diye sordu.

Me'mur şöyle cevap verdi: Pâdişahımın ömrü uzun olsun insan iş ile büyümez belki iş insan ile büyür. Şu hâlde insan hangi işte bulunursa bulunsun sıdkile hüsn-ü ahlâk ile hareket etmek lâzımdır.

Me'murun sözü İskender'in hoşuna gitti, ona eski işini tekrar verdi.

Kıt'a — Sana yüce bir menfaat lâzımsa çalış fazlu hüner sahibi ol.

İnsan mansıp ile yükselmez belki mansıp yüce insan ile yücelir.

— HİKÂYE —

Üç sınıf insana üç şey yakışmaz: 1 — Pâdişahlara hiddet yakışmaz, 2 — Âlimlere para hırsı yakışmaz, 3 — Zenginlere cimrilik yakışmaz.

Kıt'a — Üç şey var ki noksan olan kalem onu üç takım insan için çirkin nakşeder: 1 — Kuvvet, kudret sahibi pâdişahlara hiddet öfke, 2 — Âlim kimseye hırs, 3 — Zengin insanlara haset.

— HİKÂYE —

Hakîmler demişler ki: Cihan adâlet ile ma'mur, zulm

ile viran olduğu gibi adâletin ziyası, zulmün zulmeti bin fersahlık yola gider.

Kıt'a — Adl-e çalış; onun sabahı doğunca ziyası bin fersahlık yere gider.

Zalimin zulmeti de kendini gösterince bütün cihan karanlık, acı hayat, darlık ile dolar.

— HİKÂYE —

Gönlü büyük, himmeti yüce derviş çok vakitten beri bir pâdişahla tanışır huzuruna teklifsiz girerdi.

Bu derviş birgün kendisine karşı bir istikbâl hissetti bu istikbalin sebebini tedkika koyuldu pâdişahın yanına sık sık gidip gelmesinden başka bir sebeb bulamadı. Bunun üzerine pâdişahtan eteğini çekti, teklifsizlik yaygısını derledi topladı. Birgün pâdişah bir geçitte o dervişe rast geldi konuşmaya başladı (derviş sebeb nedir ki bizden ayak çektin?) dedi. Derviş şöyle cevap verdi: Düşündüm (niçin gelmiyorsun sualini sık gitmekle usanç gösterilmesinden daha iyi buldum) dedi.

Kıt'a — Bir zengin bir dervişe niçin bize çoktan beri gelmiyorsun? dedi.

Derviş şöyle cevap verdi : Niçin gelmiyorsun suâli niçin geldin? niye geldin? Sualinden daha tatlıdır.

— ÜÇÜNCÜ RAVZA —

PÂDİŞAHLARA, HÜKÛMETLERE LÂZIM OLAN ADÂLET' İNSAF HAKKINDADIR.

— FAİDE —

Pâdişahların vücudundaki hikmet; insaf ve adâletin zuhurıdır, yoksa maksat pâdişahların azameti ile kibri ile görünmeleri değildir.

Nuşirevan hakîki dinden bigane, fakat adâlette doğrulukta yegane idi. Bunun içindir ki, Serveri Kâinat aleyhi Efdalüssalâvat Efendimiz (S.A.) «ben âdil bir pâdişahın zamanında doğmuşum» buyurmuştur.

Mesnevî — Peygamberimiz, Nuşirevan zamanında cemaliyle âlemi münevver eyledi. Hakiki bir dîne sâlik olmayan Nuşirevan zulmü kabul etmezse ben hiç kabul etmem benki peygamberim vazifem adâletin neşridir, buyurdu.

İyi bir öğütcü zâlim pâdişahın kulağına şöyle dedi: Zalimin karanlığından sakın, tecrübe için bir kerre adâlet yap, eğer adâlet hoşuna gitmezse yine zulüm yoluna dönmek elindedir.

— HİKÂYE —

Tarihlerde öyle geçmiştir ki, ateşperestlerin ya'ni mecusîlerin saltanatı beşbin sene sürmüştür. Saltanatla-

rının çok sürmesine sebeb bunların ahâliye adâlet yapmaları zulmü reva görmemeleri olmuştur. Haberde gelmiştir ki, Cenâbı Hak, Dâvud Peygambere «milletine söyle acem şahları için kötü söylemesinler, onlara söğmesinler çünki onlar adâlet ile cihânı ma'mur etmiş kullarımı iyi yaşatmışlardır» diye vahiy buyurmuştur.

Kıt'a — Memleketin hüsn-ü muhafazası, güzel yaşaması için lâzım olan şey adâlet ile insafdır. Bu hususta küfrün, dînin medhali yoktur. Nizam-ı âlem için dinsiz bir pâdişahın adâleti dindar bir pâdişahın zulmünden daha iyidir.

— HİKMET —

Pâdişahın fenası, mabeyincileri akıllı, fikirli iyi insan olmak lâzımdır. Müdahil dalkavuklar, maskaralar, soytarılar pâdişah yanında bulunmamalıdır. Çünki akıllı iyi insanlar sayesinde pâdişahın kemâli daimâ artar. Halbuki seciyesiz, kötü insanlar sebebiyle pâdişah dâimâ çukura doğru gider.

Kıt'a — Âlimin dudağından çıkan her nükte bir cevahir gibidir. Göğüs muhafazasını cevahir hazînesi yapan kimseye ne mutlu.

Âlimin kalbi hikmet cevahirleriyle dolu bir hazînedir. Sakın öyle hazîneyi kendinden uzak tutma.

— HİKÂYE —

Bir sabah (Mubed'i Mubedan) (Kubad) ile dizgin dizgine gidiyordu. Mubed'i Mubedan'ın atı amel oldu, kuyruğundan tırnağına kadar hertarafı berbat oldu. Mubed'i Mubedan pek utandı.

O sırada Kubad' Mubed'i Mubedan'a sordu: Pâdişah ile birlikte binerek gidenlerin adâbı nedir? Dedi.

Mubed'i Mubedan şöyle cevap verdi: Bir takım edepler var ezcümle atına çok yem vermemektir, çünki yemi çok verecek olsa gündüz sahibini utandırır, dedi.

Kubad, Mubed'i Mubedan'ın sözünü beğendi ve (bu akıl ile, bu feraset iledir ki, sen bu makama erişmişsin) dedi.

Kıt'a — Cahiller tabiatlarının arzularına göre hareket ederler. Onun için işleri saçma, yanlış şeylerden ibaret olur fakat akıllı kimse akıl düsturu ile hareket eder, akıllı insandır ki aklıyle, hüsnü idaresiyle hayvanlara bile terbiye öğretici olur.

— HİKMET —

Pâdişahlara yakın olanlar yüksek dağlara çıkan insanlara benzerler. Bunlar bir kahir zelzelesi olur veya zaman icabı olarak bir âfet hâdis olursa yukarıdan aşağı düşerler ve şüphe yoktur ki, yüksekten düşmek zor, aşağıdan düşmek kolaydır.

Mesnevî — Pâdişaha yakın olmak yüce bir eyvanda bulunmak gibidir fakat sen o eyvanın çok yukarısına gitme çünki korkarım düşecek olursan her düşenden daha fena düşmüş olursun.

— HİKÂYE —

Pâdişahların doğru sözlü, doğru işli habercileri bulunmalı ve bunlar riayanın, me'murun hallerini pâdişaha arzetmelidirler.

Derler ki, (Ardeşir-i Babeğan) uyanık bir şah idi. Nedimleri sabahları huzuruna geldikleri zaman (falan bu gece şöyle yapmıştır, falan hanımı veya cariyesiyle şöyle konuşmuştur) der. Velhasıl büyük me'murlar ne yapmışlarsa bir bir söylerdi.

Bu halden dolayı şâhın ma'iyyetindeki bulunan me'murlar (Ardeşir'i Babeğan'e gökten melek geliyor haber veriyor, sanırlardı.

(Mahmut Sebüktekin) de böyleydi, o da haberciler vasıtasıyle her şeyi duyardı.

Kıt'a — Şah askerlerin hallerine vâkıf olunca onun kahrından sakınacakları bedihidir.

Askerler zulüm yapmak istedikleri zaman bin türlü bahane icad eder, fısk çengi ile bin türlü na'me çalar ya'ni anlatmıyarak türlü fıskıyyat yaparlar.

— HİKMET —

(Aristo) demiştir ki, padişah etrafı cîfeleriyle kuşatılmış, akbaba gibi olmalı yoksa etrafını akbabalar kuşatmış cîfe gibi olmamalıdır.

Bu teşbihten maksat pâdişah etrafındaki insanların hallerine vâkıf olmalı fakat onlar pâdişahın hâlinden gafil olmalıdır. Yoksa pâdişah kendi halinden gafil, etrafındakiler onun haline vâkıf olmak doğru değildir.

Kıt'a — Padişah kendi etrafında bulunan leşlerin ne leşleri olduğunu bilir bir akbaba gibi olmalıdır.

Yoksa pâdişah ortaya atılmış bir leş, etrafındakiler ise onu yemek için tırnaklarını açmış akbabalar hâlinde olmamalıdır.

— HİKÂYE —

Nuşirevan nevruz günü, yahut mihrican günü umumî meclis kurar ziyafet çekerdi.

Bu ziyafetlerin birinde gördü ki, kendisine nisbeti bulunanlardan birisi bir altın bardağı aldı koltuğuna sıkıştırdı.

Nuşirevan görmekle beraber aldırış etmedi; birşey demedi.

Ziyafet tamam olunca şaraptar (kimse dışarı çıkmasın bir altın bardak eksiktir, yoklama yapacağız) dedi.

Bu sırada Nuşirevan şarapdarı çağırdı (yoklamadan vaz geç onu birisi aldı ki vermez, onu birisi gördü ki söylemez) dedi.

Bunun üzerine yoklama yapılmadı ahali de dağıldı.

Aradan bir kaç gün geçti o bardağı alan kimse bir gün Nuşirevan'ın huzuruna çıktı, yeni elbiseler, yeni çizme giymişti. Nuşirevan elbisesine işaretle (bu ondan mıdır) dedi.

O kimse çizmesini de göstererek (bu da ondandır) dedi.

Nuşirevan güldü ve anladı ki onu o hâle zaruret ve ihtiyaç sevketmiştir. Bundan dolayı emretti ona bin miskal altın verdiler.

Kıt'a — Kerem sahibi pâdişah kabahatına vâkıf olunca kabahatını ikrar eyle, ondan özür dile.

Sakın kabahatını ikrara çalışma çünki kabahatı inkârda başka bir kabahat, belki en büyük kabahattır.

— HİKÂYE —

Me'mun'un bir kölesi var idi vazifesi Memun'un abdest suyuna bakmak idi.

Birkaç günde bir ya ibrik, yahut leğen zayi'olurdu.

Bir gün Me'mun köleye şöyle dedi: «Keşke buradan götürdüğün ibrikleri, leğenleri bize satsaydın».

Köle (pek'alâ öyle yapayım fakat şimdi şu hazır leğeni alınız) dedi.

Me'mun kaça satarsın? dedi.

Köle iki altın'a, dedi.

Me'mun emretti, köleye iki altın verdiler.

Bunun üzerine Me'mun (artık bu leğen kayıp olmaz) dedi.

Köle de (evet efendim kayıp olmaz) dedi.

Kıt'a — Gümüş ile, altın ile alınan köleleri çok sıkma onlara ara sıra harçlık ver canlarını dinlendirsinler. Onları, parayı itlaf ile oyala, tâ ki canını itlafa kalkışmasınlar.

— HİKÂYE —

(Ukayl bin Ebî Talip) ile (Muaviye) arasında mükemmel bir dostluk dâimi bir musahabet var idi. Birgün onların muhabbet yollarına bir tekin düştü dostluklarının çehresine toz kondu. Ukayl Muaviyeden kesildi, meclisine gidip gelmeden ayak çekti.

Muaviye özür dileyerek Ukayl'e şöyle bir mektup yazdı: Ey Abdulmuttalip oğullarının matlab'ı â'lâsı, ey kusayy'i hânedanının maksad'ı aksâsı, ey abdi menaf âilesinin misk ceylânı, ey benî Hâşim'e mahsus keremkârlıkların menbeı nübüvvet âyeti sizin şânınızdadır, risâletin izzeti sizin hânedânınızdadır. O büyüklük, o halim, o tahammül nereye gitti tekrar gel ki, vukua gelen şeyden pişmanım. Geçmiş şeylerden perişanım.

Rubâî — Beni ne vakte kadar kin ok'una hedef edeceksin ayrılıkla gönlümü, dinimi perişan edeceksin huzurunda yüzüm yerdedir, yer altında da böyle olacağım.

Ukayl ona şöyle bir cevap yazdı :

Şiir — Doğru söyledin, hoş söyledin fakat ben istiyorum ki, ne ben seni göreyim, ne sen beni göresin.

Bununla beraber ben bir dostum hakkında kötü söylemem yalnız o bana cefa ettiği zaman ondan yüz çeviririm.

Şiirin ma'nası şudur: İyi bir kimse bir dostundan incindiği zaman ondan kaçar, semtine uğramaz, yoksa ona

karşı kötülük yapmak istemediği gibi onun hakkında fena da söylemez.

Mesnevî — Dostun seninle kavga etmek istediği zaman ondan uzak yaşamaya bak, başka birşey yapma, sakın husumette ileri gitme biraz da barıştığın zaman için bakacak yüz bırak.

Bunun üzerine Muaviye tekrar özür diledi ve barışmak ricasında bulundu ve bedeli sulh olmak üzere yüzbin akça gönderdi ve dostluk temelini yeniden kurdu.

Kıt'a — Eski dostların dostluklarının temelinde gedik açılacak olursa özür dile, af talebinde bulun.

Dostlukta açılan gedik söz ile kapanmıyacak olursa onu altın, gümüş kerpici ile ta'mire çalış.

— HİKÂYE —

Haccac bir av yerinde askerlerinden ayrılmıştı, bir tepeye çıktı, gördü ki bir a'rabî oturmuş hırkasındaki kehleleri temizlemekle uğraşıyor develeri ise etrafında otluyor.

Develer Haccac'ı görünce ürktüler, a'rabî başını kaldırdı fena halde kızdı (çölden bu parlak elbise ile gelen kimdir hey Allah lânet etsin) dedi.

Haccac ses çıkarmadı, biraz ilerledi a'rabîye selâm verdi.

A'rabî (sana Allah'ın selâmı olmasın, rahmeti de olmasın, eyliği de olmasın) dedi.

Haccac a'rabîden su istedi.

A'rabî (atından in de şöyle hakaretle iç, ben senin ne arkadaşınım ne de uşağınım) dedi.

Haccac indi suyu içdi, suyu içtikten sonra a'rabîye sordu (hey a'rabî insanların en eyisi kimdir) dedi.

A'rabî (burnun yere sürtülsün Resul-ü Hüdâ Efendimizdir) dedi.

Haccac, a'rabîye (Ali bin ebi Talip hakkında fikrin nedir?) dedi.

A'rabî (o okadar kerîm, okadar büyüktür ki, adı ağızlara sığmaz) dedi.

Sonra Haccac (Abdülmelik bin Mervan hakkında ne dersin?) dedi.

A'rabî cevap vermedi.

Haccac cevap isterim diye israr etti.

A'rabî (o kötü adamdır) dedi.

Haccac, niçin kötüdür, dedi.

A'rabî o bir kötülük yapmıştır ki, şark ile garbin arasını doldurmuştur, dedi.

Haccac o kötülük nedir? dedi.

A'rabî şu fasık, fâcir Haccac'ı müslümanların üzerlerine musallat kılmıştır, dedi.

Haccac bir şey söylemedi. Derken bir kuş uçtu bir ses çıkardı a'rabî yüzünü Haccac'a çevirdi (Âdem sen kimsin) dedi.

Haccac neden soruyorsun, dedi.

A'rabî bu kuş bana haber verdi ki şimdi bir takım zâlim askerler gelecekler onların reisi sensin dedi.

Bunlar bu sözde iken askerler yetiştiler, Haccac'ı selâmladılar.

A'rabî bu hâli görünce rengi bozuldu.

Haccac emretti a'rabîyi beraber aldılar götürdüler.

İkinci gün sabah olunca haccac sofra kurdurdu insanlar topladılar. Haccac a'rabîye seslendi.

A'rabî, Haccac'ın huzuruna girerken (esselâmü aleyke eyyühel-emir) (beyefendi hazretleri sana selâm olsun) dedi.

Haccac ben sana senin dediğin gibi değil belki (ve aleykesselâm) (sana da selâm olsun) diyeceğim, dedi.

Sonra Haccac a'rabîye yemek yer misin? Diye sordu.

A'rabî yemek senindir müsa'de buyrursanız yerim, dedi.

Haccac müsa'de ettim, dedi.

A'rabî ileri geçti, sofraya oturdu, elini uzattı, Bismillâh dedikten sonra inşaallah yemekten sonra zuhura gelecek işin de hayırdır, dedi.

Haccac güldü, biliyor musun bana neler söyledin, dedi.

A'rabî (eslahullahil-emir, Allah beyefendimize eylikler versin) dünki günü seninle aramızda sırrı meydana çıkarma dedi. Sonra Haccac a'rabîye şöyle dedi: Hey a'rabî sana iki şey teklif edeceğim, işin birisi budur ki benimle beraber bulun seni hususî adamlarım sırasına katayım, ikincisi budur ki seni Abdulmelik bin Mervan'a göndereyim onun hakkında söylemiş olduğun sözleri yazayım artık o ne isterse onu yapar.

Bu teklife karşı a'rabî şöyle dedi: Üçüncü bir suret onu kabul ediyorum.

Haccac sordu nedir? dedi.

A'rabî beni bırakırsın selâmetle elime giderim bir daha ne sen beni görürsün, ne ben seni görürüm.

Haccac gülü, emretti, a'rabîye bin akçe verdiler onu kendi eline gönderdiler.

Kıt'a — Adam odur ki tatlı söz, güzel konuşmak ile sitemkâr insanın tabiatını sitemden alıkoya. Bir de hangi bir kerîm nedense ihsandan, keremden vaz geçmişse sözün sihriyle onu tekrar keremkâr yapa.

— HİKÂYE —

(Yezd Cirt) oğlu (Behram)'ı harem dairesinin münasip olmayan bir yerinde gördü. Behram şöyle emir verdi: Şimdi çık saray kapıcısına otuz kamçı vur onu vazifesinden at, falanca adamı onun yerine koy dedi.

Behram babasının emirlerini yerine getirdi fakat henüz onüç yaşında olduğu için babasının kapıcıya öfkesine sebeb ne olduğunu anlıyamadı.

Bundan sonra birgün Behram yine babasının harem dairesinin kapısına geldi, içeriye girmek istedi. Yeni gelen kapıcı mani' oldu, girmeye bırakmadı ve şöyle dedi : Bundan sonra seni burada görürsem sana altmış kamçı vururum. Bu altmışın otuzu evvelki kapıcıya hiyanet ederek vurduğun otuz kamçıya karşılıktır, otuzu da bana yapmak istediğin hiyanet içindir.

Bu haber Yezdü Cirt'e vâsıl oldu. İkinci kapıcıyı çağırdı, onu takdir etti, ona hil'at geydirdi, derecesini artırdı.

Kıt'a — Pâdişahın muhafazasına öyle dikkat edilmelidir ki onun sarayının eşiğinden geçmek kölelerinde, azadlarında gönüllerinden geçmemelidir. Bilhassa pâdişahın harem dairesinin çevresinden kuş uçmamalı, rüzgâr geçmemelidir.

— HİKÂYE —

(Hürmüz bin Şabur)un veziri Hürmüz'e bir mektup yazdı: Deniz yoliyle yükleri cevâhirden ibaret birtakım tacir gelmiştir. Ben bu cevâhirleri pâdişah namına yüzbin altına satın aldım fakat işittiğime göre pâdişâhım istemiyormuş, eğer işittiğim doğru ise falan tâcir yüzbin altın kâr vererek almak istiyor ne emir buyurursunuz.

Hürmüz cevap yazdı, şöyle dedi: Yüzbin altın ve birkaç katının yanımızda kıymeti yoktur. Biz ticaret yapacak olursak pâdişahlığı kim yapar ve tüccarlar ne ile meşgul olurlar.

Kıt'a — Pâdişahların makamlarına yakışmaz ki, hayatlarını te'min için ticaret yapalar. Pâdişahlar tâcirlerin işlerini yapacak olurlarsa o surette tacirler ne yaparlar.

— HİKÂYE —

Emîr'el Mü'minîn Hazreti Ömer (R.A.) zamanı hilâfetinde birgün Medînei Münevverede bir dıvarı çamır ile sıvıyordu. Huzuruna bir yehudü geldi, zulüm görmüş olduğunu anlattı, dedi ki: Basra hâkimi benden yüzbin akçalık mal aldı fakat parasını vermiyor, bahaneler uyduruyor, beni oyalıyor.

Ömer, yehudiye sordu: Yanında bir parça kâğıt var mı? Dedi.

Yehudü: Yoktur, dedi.

Bunun üzerine Ömer oradan bir saksı parçası aldı, üzerine şöyle yazdı : Senden şikâyet edenler hesabsızdır, senden memnun olan bir kimse yoktur, şikâyeti mucip olan hallerden sakın, yahut vazifenden isti'fa eyle çekil.

Ömer yazının sonuna (Ketebe Ömer-ibnülhattab - -bu Hattab oğlu Ömer yazmıştır) diye imza etti.

Ömer mühür basmadı, hükûmet işareti olarak bir işaret kullanmadı. Amma Ömer'in adâletinin dehşeti, siyasetinin heybeti gönüllerde o kadar yer tutmuştu ki, yehudi saksı parçasını hâkime verdiği zaman at üzerinde bulunan hâkim derhal indi, yer öptü, yehudünün parasını tamamen verdi, o parayı verirken yehudi at üzerindeydi.

Kıt'a — Bir pâdişahın mehabeti, siyaseti olmazsa bir takım küstahların ellerinden hakaret çeker.

Arslanın dişi tırnağı dökülduğü zaman topal tilkilerden tokat yer.

— HİKÂYE —

Bir genci hırsızlıkla yakaladılar «elini kessinler tâ ki müslümanların mallarından eli kısa olsun» diye halîfe hüküm verdi.

Genç inledi şöyle dedi: Ey Halîfe, Cenâbı Hak elimi sağlı sollu muntazam surette yaratmıştır. Revâ görme ki, solum sağımdan ayrılmasın.

Halîfe emretti elini kesiniz çünki bu cihet hudud-u ilâhiyedendir hudud-u ilâhiyede ihmal müslimanlık icabı değildir dedi. Gencin annesi beraber idi ayağa kalktı. Ey Halîfe! Bu benim yegane yavrucuğumdur, ben onun çalışmasıyle gündüzümü akşama götürüyorum. Gece gündüz onun çalışmasıyle geçiniyorum dedi.

Kıt'a — Ey Halîfe! İnsanın çocuğu canı demektir. Ben cefaya uğramış bir kadınım, canımı esirge, canımı bana bırak, bütün geçimim onun eli sayesindedir, elinin kesilmesini reva görme.

Halîfe tekrar emretti, elini kesiniz, ben böyle bir günahı cezasız bırakamam, hudud-u İlâhiyeden birini terk etmek günahkârlığını üzerime alamam dedi.

Bu def'a annesi şöyle dedi. Ey alîfe! Bu günahı daima istiğfar ettiğin, af dilediğin günahlardan say. Bu söz halîfenin hoşuna gitti genc'in bırakılmasını emretti bırakın dedi.

Kıt'a — O ne güzel âlimdir ki Pâdişahın kahrı zamanında tatlı, hoş, su gibi lâtif bir söz söyler de Şahın ateşini söndürür.

— HİKÂYE —

Bir suçluyu halîfenin huzuruna getirdiler. Halîfe o suçun fetvaca icap ettiği cezanın yapılması için emir verdi.

Suçlu şöyle dedi: Ey Emir'el mü'minîn suç'a karşı intikam adalettir fakat intikamdan vaz geçmek büyüklüktür. Emir'el mü'minin'in himmetinin derecesi en yüksek bir şereften tecavüz ile en aşağı olan bir şeye tenezzül etmekten çok yüksektir.

Bu söz halîfenin hoşuna gitti onun suçunu af buyurdu.

Kıt'a — Suç affetmek fazilet, intikam adâlettir bu ikisi arasında yerden göğe kadar yol vardır, bu ikisinin farkından haberdar olan âlim nasıl olur da fazîleti bırakıp adâlete yüzün çevirir.

— HİKÂYE —

Benî Hâşimden bir çocuk büyüklerden birisine karşı terbiyesizlik etti amcasına şikâyet ettiler, amcası onu te'dip etmek istedi. çocuk şöyle dedi: Amcam! Ben yapmış olduğum işi yaparken aklım başımda değildi fakat sen aklın başında iken ne yapmak lâzım ise onu yap dedi.

Kıt'a — Aklı tamam olmayan birisi nefsine, fena ar**zusuna uyarak aklı hilâfına bir iş yapabilir fakat madem ki aklın tamamdır nefis, arzuda sana gâlip değildir o hâlde akıl yolundan başka yola gitme.**

— HİKÂYE —

Haccac'a karşı isyan eden bir cemaattan bir kadını yakaladılar, Haccac'ın huzuruna getirdiler.

Haccac ona söz söylerdi o başını aşağı eğer, gözünü yere diker, ne cevap verir ne de Haccac'ın yüzüne bakardı. Mecliste hazır bulunanlardan birisi kadına şöyle dedi: Emir sana söz söyler, sen yüz çevirirsin.

Kadın şöyle cevap verdi: Ben Allahtan utanırım. Onun bakmadığı bir kimseye bakamam dedi.

Kıt'a — Zalimin yüzüne bakma o yüz değil, belki sana karşı Cehennemden açılmış bir kapıdır, o öyle bir kapıdır ki açıldı açılalı ona Cenâbı Hakkın rahmet nazarı düşmemiştir.

— HİKÂYE —

İskendere sordular: Yaşın küçük, genç olduğun halde bulduğun devleti, saltanatı, memleket genişliğini ne ile buldun dediler.

İskender şöyle cevap verdi: Düşmanları okşadım, kendi tarafıma celbettim bu sayede onların gailelerinden emin oldum. Dostlarımla sıkı münasebette bulundum, güzel görüştüm onlar da dostluk esaslarını kuvvetlendirdiler.

Beyt — İskender gibi büyük bir saltanat istersen onun gibi güzel meslek sahibi olarak düşmanlarını dost et, dostlarına da sadakatını artır.

— HİKÂYE —

Bir gün İskender, çavuşlarıyle oturmuştu. İçlerinden birisi şöyle dedi: Cenâbı Hak sana büyük bir saltanat ihsân buyurmuştur, çok kadın al tâki çocukların çok olsun bu yüzden cihana çok yâdigar bırakmış olursun.

İskender şöyle dedi: Tam insanın yâdigârı çocuğu değildir, belki güzel yolları, güzel gidişleridir.

Dünyanın erlerini mağlûb eden bir kişiye, kadınlara mağlûb olmak yaraşmaz.

Kıt'a — Dünyaya gelecek çocuk akıllı mı olacak, yoksa akılsız mı olacak belli değildir. Böyle şüpheli çocuk için kadınlara mağlûb olmak doğru değildir. Hâkim olan kimsenin çocuğu onun hüsnü hareketidir.

— Dördüncü Ravza —

CÖMERTLİK VE CÖMERTLER HAKKINDADIR

— FAİDE —

Cömertlik gerekli bir şeyi garaz, ıvaz düşünmüyerek bağışlamadan ibarettir, bu husus'a meth'ü sena, sevap düşüncesi de sığmaz.

Kıt'a — Kerim o kimsedir ki yaptığı kerem karşılık mukabili olmaz. Birisi öğülmek için, yahut sevap kazanmak için bir şey yaparsa kerem sayılmaz belki alış veriş olur.

Kıt'a — Herkim ad, şan kazanmak için kerem gösterecek olursa onun adı cömertlik şehrinin içinde değil, dışında olmuş olur.

— HİKÂYE —

Bir cömerte sordular: Muhtaclara verdiğin, sâillere saçtığın şeylerden gönlüne kibir, fakirler üzerine bir minnet yükletmek hisleri geliyor mu? Dediler.

Cömert şöyle cevap verdi: Hayır ne münasebet. Ben birşey verirken kendimi aşçının elindeki kebce gibi farz ediyorum, veren aşçıdır fakat kebceden geçiyor, kebce ise, asıl veren benim gibi bir hisde bulunabilir mi?

Kıt'a — Verilen rızk efendinin elinden çıkıyorsa da

asıl veren Cenâbı Hakdır. Bundan dolayıdır ki, rızk'a vasıta olan kimsenin rızk verdiği kimseye minnet yükletmesi doğru değildir.

Aşcı yemeği kepçe ile tencereden çıkarır kâseye koyar fakat kepçenin kâsenin öğünmeye, minnet yüklemeye hakları yoktur. Çünki veren aşçıdır; kâse, kepçe vasıtadır (ben derim ki aşçı da vasıtadır, asıl veren Cenâbı Haktır).

— HİKÂYE —

Bir sofi diğer birisini irfan, ma'rifet noktalarından şöyle ta'rif etmiştir : Falanca kimse sofra döşeyicidir, yoksa sofranın sahibi değildir o kendisini sofrada bulunanlar ile şerik addeder belki oraya gelen misafirlerden birisine öyürtü olarak gelmiş gibi görünür.

Kıt'a — Bir efendi konağına fakirler için sofra çektiği zaman eğer kendisini sofrada bulunanların öyürtüsü bilmezse keremde tekmil etmemiştir o bu yolun çocuğu sayılır.

— HİKÂYE —

Emir-el Mü'minîn Hazreti Ali Kerremallahü vecheh efendimizin yanına bir a'rabî geldi bir şey söylemeyerek oturdu. Fakir, muhtaç olduğu alnı üzere zahir idi.

Hazreti Ali sordu: Bir dileğin var mı?

A'rabî derdini dil ile sormaya utandı, toprağın üzerine (fakir bir kimseyim) diye yazdı.

Hazreti Emîr ona iki giyecek verdi.

A'rabî bu giyeceklerden birisini belden yukarıya, ötekini belden aşağıya giyindi.

Hazreti Emîr'in yanında o sırada o iki giyecekten başka bir şey yoktu.

A'rabî elbiseyi giydikten sonra ayağa kalktı son derece fesahat ve belâğatla münasip birkaç beyt inşat etti. A'rabinin sözleri Hazreti Emîr'in hoşuna gitti. Şehzâde Emir-el Mü'minîn Hasan, Şehzâde Emir'el Mü'minin Hüseyn için ayrılmış olan üç lira var idi. Hazreti Emîr o üç lirayı da a'rabiye verdi.

A'rabî liraları aldıktan sonra (Ey Emir-el Mü'minîn beni kendi âilemin en büyük zengini yaptın) dedi savuştu gitti.

O zaman Hazreti Emîr şöyle buyurdu: Hazreti Risalet Sallâllahü Teâlâ aleyhi vesellemden işittim ki şöyle buyurdu: (Herkesin değeri onu söyleyen güzel sözler, iyi işlere göredir).

Kıt'a — İnsanın kıymeti gümüşü, altını ile değildir. Herkesin kıymeti hünerinin miktarına göredir.

Ne köleler vardır ki hüner kesbetmiş oldukları cihetle dereceleri efendilerininkinden çok fazladır.

Nice efendiler vardır ki hünersizlikleri cihetiyle kölelerinin yollarında silâhsız, mağlûpdurlar.

— HİKÂYE —

(Abdullah bin Ca'fer)'den naklederler ki birgün sefere çıktı bir obanın hurmalığına uğradı bir siyah köle orada bekçilik ediyordu.

Abdullah gördü ki köleye yemek olarak üç ekmek getirdiler orada bir köpek var idi.

Köle ekmeğin birisini köpeğin önüne bıraktı köpek yedi.

Sonra birisini daha bıraktı köpek onu da yedi.

Sonra birisini daha bıraktı köpek onu da yedi.

Abdullah, köleye şöyle dedi: Niçin kendini düşünmedin?

Köle şöyle cevap verdi: Bu köpek burada garipdir;

öyle sanıyorum ki, uzak bir yerden gelmiştir; onu aç bırakmak istemedim.

Abdullah dedi: Pek a'lâ fakat bugün sen ne yiyeceksin.

Köle dedi: Oruç tutarım.

Bunun üzerine Abdullah kendi kendine şöyle dedi: Herkes beni cömertlikte pek ileri gidiyorsun diye ta'yip ederler, halbuki bu köle benden daha cömerttir.

Sonra Abdullah o köleye, o hurmalığı, hurmalıkta n evarsa satın aldı. Köleyi azad etti, hurmalığı, orada bulunan şeyler ile birlikte ona bağışladı.

Kıt'a — Herkim bir iki lokma ekmek hususunda köpeği kendi nefsine tercih ederse böyle yapan kimse köle de olsa efendiler, beyler o köleye köle olurlar.

— HİKÂYE —

Medîne'de bir âlim var idi; ilmiyle âmil, bütün din ilimlerinde kâmil idi. Birgün yolu esirciler çarşısına uğradı, bir câriye gördü, güzel şarkı söylüyordu, öyle güzel idi ki zühre onu kıskanıyor, güneş onun yüzünden utanıyor, hayretlere düşüyordu.

Âlim onu görünce cemâline âşık, zülfüne, lebine meftun oldu. Sesinin güzelliğini işidince varlık takımını yokluk sahrasına götürdü na'melerini dinleyince akıllılık darlığından beyhuşluğun geniş sarayının yoluna saptı.

Kıt'a — Yüz güzelliğinden, ses güzelliğinden her birisi yalnız başına insanın gönlünü alabilir, ikisi bir yere gelince ehli dillerin işleri müşkül olur.

Âlim aşka düşünce âlimlik libasını çıkardı, rüsvaylık palasını giydi, ar'ı namusu bir tarafa bırakarak Medîne'nin mahallelerinde pazarlarında dolaşmaya başladı.

Dostları onu ayıpladılar fayda vermedi; o hâl diliyle şu sözü söyledi, şu teraneyi terennüm ediyordu.

Kıt'a — O gönülleri çekip alan kız böyle cilve edince âşık belâdan nasıl sakınabilir.

Halkın melâmeti kulağıma rüzgâr gibi geliyor, şu kadar bu rüzgâr ateşimi arttırıyor.

Bu kıssa Abdullah bin Câfer'in kulağına erişti; câriyenin sahibini çağırttı; ellibin akçaya câriyeyi satın aldı.

Ona âlimi hangi şarkı ile meftun etmiş ise o şarkıyı söylemesini emretti.

Kız şarkıyı terennüm etti.

Abdullah kız'a sen bu şarkıyı kimden öğrendin diye sordu.

Kız falan hâvanende hanımdan dedi.

Abdullah kızın ustası olan o hanımı çağırttı.

Bundan sonra âlimi çağırttı, seni aşka uğratan şarkıyı söyleyen câriyenin ustasından dinlemek ister misin dedi.

Âlim pekî dedi.

Abdullah, ustaya emretti o besteyi teganni etti.

Âlim işidince yıkıldı, aklı başından gitti, herkes onu öldü sandılar.

Abdullah yanındakilere gördünüz mü bu adamcağızın ölümüne sebeb oldum, kanına girdim dedi.

Sonra Abdullah emretti: Âlimin yüzüne su urdular neden sonra kendine geldi.

Abdullah, âlime o câriyenin aşkıyla bu dereceye geldiğini biliyor muydun dedi.

Âlim şöyle dedi: Gizli aşkım bu gördüğünüzden çok fazladır dedi.

Sonra Abdullah şöyle dedi: Şimdi bu şarkıyı bir kerre de sevdiğin kızın ağzından dinlemek ister misin dedi.

Âlim şöyle dedi: Onun ustasından meftunu olmadığım hâlde şarkıyı onun ağzından dinlerken ne hâller geçirdiğimi gördünüz, artık sevdiğimin ağzından eşidecek olursam ne olacağımı kıyas ediniz.

Sonra Abdullah (o sevdiğin kızı görsen tanır mısın) dedi.

Âlim ağladı şöyle dedi: (Senin gönlünü, dînini alanı görsen tanır mısın diye soruyorsun, Cenâbı Hakka yemin ederim ki, koca cihanda ben ondan başkasını tanımam.

Abdullah emretti, câriyeyi çıkardılar ve âlime teslim ettiler.

Abdullah, âlime (artık bu câriye senindir. Vallah Billâh ben ona gözümün ucuyla da bakmamışımdır) dedi.

Âlim, Abdullah'ın eline, ayağına düştü şöyle dedi : İşimi temize çıkardın beni ayrılık dalgasından aldın kenara çektin gam ile yaralı, mahzun gönlüme sabır verdin, ağlıyan gözlerime uyku getirdin.

Bunun üzerine âlim, câriyenin elinden tuttu hânesine götürdü.

Sonra Abdullah kölesini çağırdı, haydi benim paramdan ellibin akça al onlara götür, geçinmek için gönüllerine keder tozu konmasın, gönül hoşluğuyla biri birinden istifade etsinler.

— HİKÂYE —

Abdullah bin Câfer'e Muaviye zamanında beytülmal hazînesinden her yıl bin akça verirlerdi. Muâviye ölüp de yerine Yezid geçince Yezid beşbin akça verdi, maiyyeti tenkit ile beytülmal hazînesinde tekmil müslimanların hakkı var bir adama bu kadar vermek doğru mudur? Dediler.

Yezid cevap verdi: Ben bu parayı Medîne'nin tekmil muhtaçları için veriyorum. Çünki Abdullah erbabı ihtiyaçtan para esirgemez dedi. Abdullaha parayı götüren me'mur Şamdan ayrılırken Abdullahın ahvalini teftiş için belli etmiyerek onun yanına birisini kattılar. Abdullah

bir ay içinde tekmil parayı sarfetti ve nihayet istikraza mecbur oldu.

Kıt'a — Eğer tekmil cihan, cihan ne oluyor yüz kerre cihandan fazlası bir kerimin eline düşse hiç hükmündedir.

Malım, mülküm, param, pulum yok diye derviş hasret çekmez çünki cömert'in kesesi dervişin hazînesidir.

— HİKÂYE —

Bağdat Halîfesi bir alay gününde şevket ve şan ile giderdi; karşısına bir divâne çıktı (ey halîfe dizgini çeke tut senin methinde üç beyt söylemişim, okuyayım) dedi.

Halîfe durdu, oku dedi.

Divâne okudu.

Beyitler Halîfenin hoşuna gitti.

Divâne, Halîfenin memnun olduğunu görünce dedi ki bana üç akça inayet buyur; yağ, hurma alacağım doyuncaya kadar yiyeceğim dedi.

Halîfe emretti, divâneye her beyit için bin akça verdiler.

Kıt'a — Zaruret zilleti bir şâirin üzerine yüklenince bir pâdişahı, bir cömerdi methetse câizdir.

Methedilen zât kerim ise şâirin her bir beyiti için bir hazîne cevâhir verse lâyıktır.

— HİKÂYE —

(Süleyman bin Abdülmelik bin Mervan)'ın oğlu İbrahim anlatıyor diyor ki: O zamanki hilâfet nevbeti benî Ümeyyeden benî Abbasa intikal etti. Abbâsîler Emevîleri tutmaya, öldürmeye başladılar. Ben o sırada Kûfenin hâricinde sahraya nâzır bir sarayda idim. Birgün sara-

yın damında oturuyordum, baktım Kûfe tarafından siyah bayraklı askerler çıkmaya başladılar, gönlüme (bunlar beni tutmaya geliyorlar) fikri geldi hemen damdan indim elbise değiştirdim Kûfe şehrine girdim. Yanına gidip gizlenecek kimseyi tanımıyordum; şehir içinde gezerken bir büyük saray gördüm kapıdan içeri girdim baktım güzel sûretli bir yiğit ata binmiş duruyor, bir takım köleler, uşaklar etrafını almışlar, o yiğite selâm verdim selâmımı aldı, sonra sordu kimsin ne istiyorsun? dedi.

Dedim düşmanlarından kaçmış bir kimseyim, senin menziline sığındım.

Yiğit, beni konağına kabul etti, bana harem dairesine yakın bir oda tahsis ettirdi. Birkaç gün orada bulundum yiyecek, içecek, giyecek hususları istediğimden daha mükemmel olarak verilmiş idi. O yiğit beni misafir aldıktan sonra bir daha bana birşey sormadı, hergün biner gider tekrar gelirdi.

Birgün ondan sordum: Seni görüyorum hergün biniyor sonra çabuk dönüyorsun ne maksatla gidiyorsunuz? dedim.

Şöyle cevap verdi (İbrahim bin Süleyman) benim babamı öldürmüştür. Bu şehirde saklanmış olduğunu duydum, belki bulurum da babamın kanını alırım diye hergün kolaçan ediyorum dedi.

Yiğitten bu sözü eşidince taliimin aksiliğine şaştım. Çünki kaza beni öldürmek isteyen bir kimsenin menziline atmıştı; hayattan ümidimi kestim, o yiğite adını, pederinin adını sordum; bildim ki doğru söylüyor.

Bunun üzerine ona şöyle dedim: Ey cömert, âlicenap bey senin benim üzerimde çok hukukun var, hasmını sana ben bulmak, bu arama yolunu kısaltmak isterim. İbrahim bin Süleyman benim, pederinizin kanını alacak iseniz al hazırım dedim.

Yiğit, sözüme inanmadı şöyle dedi: Öyle anlaşılıyor

ki sen hayatından usanmış bir kimsesin; düşmüş olduğun mihnetten kurtulmak için ölmek istiyorsun.

Cevap verdim: Vallah hayır efendim, senin babanı ben öldürdüm dedim ve pederinin nişanlarını söyledim.

Yiğit, doğru söylediğime kanaat getirdi; rengi değişti, gözleri kızardı, birzaman başını önüne eğdi, sonra şöyle dedi: Çok geçmez sen de babama kavuşursun, babam senden kanını alacaktır. Bana gelince ben sana aman verdim, bu amanımı bozmam fakat artık bu konakta durma, çık git, çünki kendimden emin değilim; olmaya ki sana bir zarar eriştireyim.

Sözünü kabul ile çıktım, çıkarken bana bin altın ihsân etti.

Altınları aldım, konaktan çıktım.

Mesnevî — Ey âlicenaplığı sen bu kıssadan öğren. Cihan mertlerinden mertlik öğren.

Kin arayanların kininden kalbini sakla, kötü söyleyenlere ta'n etmekten dilini sakla, sana kötülük edene iyilik yap çünki onun yaptığı kötülük ona dönecektir o kendi ikbaline rahne açmıştır.

İyi işli olmayı âdet edince sana dönecek şeyler hep o iyiliklerdir.

— HİKÂYE —

Bir gece Mısır Camiine ateş düştü yaktı. Müslümanlar bu işi hıristiyanların yaptıklarına zahip oldular; karşılık olmak üzere hıristiyan evlerine ateş verdiler, yaktılar.

Müslümanların bu hâlini Mısır Sultanı hoş görmedi; hıristiyan evlerini yakanları bir yere topladı; bunlar kaç kişi ise sayılarınca kâğıt parçaları izhar edildi, bu kâğıtların üçte birine i'dam, üçte birine el kesilmek, üçte

birine kırbaç çekilmek lâzımdır diye üç çeşit ceza yazıldı.

Sonra bu kâğıtları ev yakmak ile müttehim olan ve bir araya getirilen insanların üzerlerine içlerine bakmadan saçtılar herkese bir kâğıt düştü o kâğıtta ne ceza yazılı ise kâğıt sahibi hakkında icra edilmek için emir verildi.

Birisinin kâğıdında i'dam edilmesi var idi kâğıdını görünce şöyle dedi: Ben i'dam edilmeden korkmam fakat bir annem var ve benden başka kimsesi yoktur onun hâline acıyorum.

Yanıbaşında birisi var idi onun kâğıdında kırbaç cezası yazılı idi annesi olmadığı için o kimse kendi kâğıdını berikine verdi onun kâğıdını kendisi aldı.

Sonra hükümler icra edildi o kimse katlolunlu beriki birkaç kırbaç yiyerek kurtuldu.

Mesnevî — Altın ile, gümüş ile cömertlik etmek kolaydır asıl cömertlik can ile yapılan cömertliktir cömert kimse dostunun cana ihtiyacını anlarsa kendi hayatını onun canı için feda etmekten çekinmez.

— HİKÂYE —

Asmaî naklediyor: Bir kerem sahibi ile aşinalığım var idi her zaman onun lûtfundan istifade maksadıyle sarayının kapısına giderdim âdet vechile yine bir kerre gittim baktım kapıda kapıcı var beni girmeye bırakmadı fakat bana şöyle dedi: Asmaî'ye seni bırakmayışımın sebebi bugünlerde bey'in eli daralmıştır onun için kimseyi kabul etmiyor.

Bu söz üzerine şu beyt'i yazdım beye verilmesi için kapıcıya verdim.

Şiir — Kerîm olan kimsenin kapısında kapıcı olur kimseyi bırakmazsa kerîm'in hasis üzerine ne meziyeti

kalmış olur. Beyiti gönderdim azacık durdum kapıcı geldi bir kâğıt parçası getirdi arkasına şu beyit yazılmıştı.

Beyt — Kerîm olan kimsenin parası kalmadığı zaman alacaklılarından saklanmaya mecbur olur.

Fakat bu kâğıdın yanında bir de kese içinde beşyüz altın var idi.

Kendi kendime söylendim bundan daha garip, daha acip bir kıssa olamaz ben bu kıssayı Halîfe Me'mun'un meclisinde açar söylerim dedim oradan ayrıldım. Halîfe Me'mun'un huzuruna girdim.

Sordu: Asmaî nereden geliyorsun?

Dedim: Araplarda ki en cömert insanlardan daha cömert birisinin yanından geliyorum.

Sordu: Kimdir o?

(Bir kimsedir ki beni hem edebiyat noktasından, hem para cihetinden müstefit etmiştir) dedim; kâğıdını, altın kesesini halîfenin önüne koydum. Me'mun keseyi görünce bunun üzerindeki mühür benim hazîneme mahsus olan mühürdür binaan'aleyh bu adamı çağırmak, işi anlamak lâzımdır dedi.

Ben, halîfeye: Ey Emir'el Mü'minin onu çağırmak için giden me'murların birisi tarafından ona korku arız olursa ben bu işten çok utanırım dedim.

Bunun üzerine Me'mun hususî adamlarından birisini çağırdı: Asmaî ile birlikte falan adama gidin, onu korkutmayacak, rencide etmiyecek bir surette Emir'el Mü'minin sizi görmek istiyor diye söyle dedi.

Adam geldi Me'mun ona şöyle dedi geçen gün sen bana geldin zaruretinden bahs'ettin biz de kendine sarf etmek üzere bu keseyi sana verdik sonra Asmaî'nin gönderdiği bir beyit üzerine bu bir kese altını ona vermişsin.

Adam dedi: Vallah arz'ettiğim zaruretim kat'î idi yalan söylememiştim fakat müracaatım üzerine siz beni

nasıl eli boş göndermediniz ise ben de Asmaî'yi eli boş göndermek istemedim onun için verdim dedi.

Bunun üzerine Me'mun emretti o kimseye bin altın verdiler.

Asmaî bunu görünce: Ey Emir'el Mü'minin o bin altın aldı ben beşyüz altın ile kaldım benimkini de bine iblağ buyurunuz dedi.

Me'mun emretti Asmaî'ye de beşyüz altın verdiler bu suretle o da bin altın almış oldu.

Sonra Me'mun o kimseyi nedîmeleri arasına aldı.

Kıt'a — Kerem sahibi parasız kaldığı zaman kapısını kapatır fakat hasisler kapılarını altın keselerinin ağızlarını bağlamak için kapatırlar.

— HİKÂYE —

Hatem'e sordular kendinden daha kerim bir kimseyi gördün mü?

Hatem evet dedi ve şöyle anlattı: Birgün yetim bir gencin hânesine misafir oldum on koyunu var idi derhal birisini kesdi pişirdi önüme getirdi koyunun bir parçası hoşuma gitti yedim hem de vallah koyunun bu parçası pek hoşdur dedim.

Bu söz üzerine genç dışarı çıktı ne yapsa beğenirsiniz koyunları bir bir kesmiş o benim beğendiğim parçaları pişirmiş önüme getirdi onun böyle yaptığından haberim yok idi. Gitmek üzere atıma binip hâneden çıktığım zaman çok kan dökülmüş olduğunu gördüm bu nedir? dedim.

Dediler ki o tekmil koyunları kesti bu kan onların kanıdır.

Bunun üzerine çocuğa sitem ile niçin böyle yaptın dedim.

Şöyle cevap verdi: Sübhânallah birşey hoşunuza gi-

der o da iktidarım dairesinde bulunur da haset yaparak onu sizden esirgersem arablar arasında bu pek fena bir ahlâk sayılır.

Dostları Hatem'e sordular o gencin bu hizmetine mukabil siz ne verdiniz? dediler.

Hatem üçyüz kızıl tüylü deve ile beşyüz koyun verdim dedi.

Dostları bu halde sen daha kerim olmuş olursun dediler.

Hatem ne münasebet o nesi varsa verdi ben ise kudretim dairesinde olan şeylerden çoğunu değil azını verdim dedi.

Kıt'a — Bir fakirin yarım ekmeği bulunur onu hânesine gelen bir misafire çıkarırsa bir pâdişahın birisine hazînesinin yarısını vermesinden daha büyüktür.

— HİKÂYE —

Bir şair bir faide ümidi ile (Ma'nibnü Zaide)'nin konağının haricine geldi orada bir kaçgün bekledi konaktan içeriye girmeye çare bulamadı konağın bahçivanından rica etti (Ma'n) bahçeye çıkıp da su kenarına oturduğu vakit bana haber ver dedi. O vakit gelince bahcivan ona haber verdi şâir şu beyiti bir tahta parçasının üzerine yazdı suyun üzerine bıraktı.

Beyit — Ey Ma'nın cömertliği Ma'na benim dileğimi gizlice sen söyle Ma'nı görmeye benim için senden başka vasıta yoktur. Tahta parçası su üzerinde gide gide Ma'nın önüne geldi Ma'n emretti tahta parçasını tuttular. Okuduğu zaman şâiri istedi ona her birinin içinde onbin akça bulunan on kese verdi tahta parçasını da oturduğu minderin altına koydu.

İkinci gün minderin altından tahta parçasını yine

çıkardı okudu şâiri istedi ona yüzbin akça verdi üçüncü gün yine böyle yaptı.

Şâir'e gelince korktu belki pişman olur da verdiklerini geri alır diye kaçtı.

Ma'n dördüncü gün tahta parçasını tekrar çıkardı şâiri istedi fakat şair bulunmadı.

Bunun üzerine Ma'n şöyle dedi: Hazinemde bir altın bırakmayınca o şâir'e vermek cömertliği için bir borç idi fakat bunu şâir'in havsalası almadı dedi.

Kıt'a — Kerîm kimdir o kimsedir ki kapısına bir sail gelir gönlüne sığacak kadar bir şey ümit eder fakat kerîm olan zat ihsan avucunu açar o kadar verir ki o miktarı sailin havsalası almaz.

Bir a'rabi arap beylerinden birisinin bir yerden gelmesini teprik için bir kasîde söyledi kasîdeyi bey'e götürdü okudu a'rabi kasîdenin sonunda şöyle diyordu.

Şiir — İçi lûtuf ve ihsânı, dışı öpülmeyi âdet edinmiş olan elini bana uzat.

Bundan dolayı bey elini a'rabiye uzattı a'rabi de öptü fakat bey lâtife olmak üzere a'rabiye dudağında kıllar (bıyıklar) elimi tırmaladı dedi.

Buna cevap olmak üzere a'rabi kağan arslanın pençesine kirpinin kıllarından ziyan gelmez dedi.

Bu söz bey'in pek hoşuna gitti bu söz bana kasîdeden daha hoş geldi dedi.

Bey emretti a'rabiye kasîdeden dolayı bin akça, hoşlandığı söz için üçbin akça verdiler.

Kıt'a — Şâirler birisini meth'ile başını felekten geçirirler eğer o kimse sahandan değilse o çok yüksek değil çok alçak olmuş olur. Sahandan kimdir bilir misin? söyliyeyim: Sahandan odur ki kötüyü iyiden, iyiyi daha iyiden fark eyleye.

— Beşinci Ravza —

AŞK ve ÂŞIKLAR HAKKINDADIR

— FAİDE —

Aşk hakkında mişkat'ı nübüvvetten şöyle bir hadîs-i şerîf varit olmuştu: Herkim âşık olur iffetini muhafaza eder aşk yolunda aşk yüzünden ölecek olursa şehit sayılır.

Kıt'a — İnsana mahsus bir şeref olan aşk nerede bulunsa iffet ve ketm onun levazımındandır.

Tabiatın şehveti, nefs'i emmarenin fena arzusu icabı olan aşk yırtıcılara, dört ayaklı hayvanlara mahsus bir haldir.

— HİKÂYE —

Ükalâdan iki zat arasında aşk bahsi geçti birisi şöyle dedi: Aşkın icabı daimi dert ve belâ, eziyet üzüntüdür, âşık daima mihnet çeker belâlara katlanır.

Öteki şöyle dedi: Sus bana öyle geliyor ki sen birisiyle çekiştikten sonra barışmayı, birisinden ayrıldıktan sonra buluşmayı keder demişsin. Âlemde aşkı kendisine iş edinen saf akıllı âşıklardan daha lâtif aşk fikrinden uzak bulunan ağır canlılardan daha kesif insan yoktur.

Kıt'a — Şahit'i aşk evvelâ bir gönüle ziya salar o gönüle bir güzellik gelir o güzellik sebebiyle gönül güzellere meyl'eder işin böyle olduğunu bilmeyen birisi ben-

den delil ister «Habis habis'e meyleder» sözünü söylerim.

— HİKÂYE —

Bir kerre Sıddîkı Ekber (R.A.) efendimiz hilâfeti zamanında Medîne'nin sokaklarını geziyor her hânenin kapısına uğruyordu. O sırada bir evin önüne geldi içeriden birisinin ağladığını eşitti sebebi: Bir kadın veya bir kız bir beyit'i okuyor hem de ağlıyordu.

Beyit'in manzumu şudur: Sevdiğim senin yüzün güzellikte aydan fazladır senin yüzünün güzelliği yanında güneş bile cılız, çelimsiz kalır.

Dudağıma süt nine süt sürmeden evvel ben senin lâl gibi dudaklarını düşünür onun aşkıyla ağlar kanlar yudardım.

Bu beyit Ebûbekr'ı Sıttîk Hazretlerinin gönlüne dokundu dayanamadı kapıyı çaldı kapıya genç bir kız çıktı.

Ebûbekir sordu: Kızım hürre misin câriye misin?

Kızcağız câriyeyim dedi.

Ebûbekir sordu bu beyiti kimin için okudun, kimin için ağlıyorsun dedi.

Câriye şöyle dedi: Ey peygamberin Halîfesi, peygamberin ravzai münevveresi şerefine olsun beni bırak bu ciheti sorma.

Ebûbekir şöyle dedi: Gönlünüzün arzusunu yerine getirmedikçe buradan adım atmam dedi.

Bunun üzerine câriye içini çekti Benî Hâşim gençlerinden birisinin adını söyledi.

Sıttîkı Ekber, mescit'e gitti o câriyenin efendisini çağırdı câriyeyi satın aldı bahasını tamamen verdi onu sevdiğinin yanına gönderdi.

Kıt'a — A gönül seni cihânın bütün maksatlarını

bir tarafa bırakmış olan kimseden başka birisi sevdiğin ile birleştiremez.

İş murat derdiyle husule gelir eğer derdin yoksa inle ki bir ehli dil sana acısın da muradını hâsıl etsin.

— HİKÂYE —

Mûsikî bilen bir câriye var idi hem çalması güzel, hem söylemesi güzeldi. Üstelik kendisi de güzeller güzeliydi.

Birgün bu câriye sazını çalıyor, gazel söylüyordu onu seven, gönlünde sevdasını taşıyan bir delikanlı pencerenin altına durmuş kulağını onun sesine vermiş okuduğu gazeldeki rikkati, yanıklığı düşünüyor, çalgısındaki lezzetten mütehassis olarak sallanıyordu.

Beyit — Sevdiğinin yüzünü görmese bile dıvar arkasından onun sesini duyan âşık nekadar bahtiyardır.

Derken hâne sahibi pencereden başını uzattı duran delikanlıyı gördü onu yanına çağırdı birlikte bir masaya oturdular efendi delikanlıya her mevzudan sözler söylüyor ona karşı hünerlerinin incilerini döküyordu.

Delikanlı ise bütün dikkatiyle hâne sahibinin sözlerini dinlerken gözleri hep câriyede idi o gamzesiyle sual soruyordu bu kaşlarıyle cevap veriyordu o gönlünün ucunu düğümlüyor bu tatlı bir gülüşle o düğümü açıyordu.

Mesnevî — Düşmanlar kör olsun biri birine uygun iki sevdalının bir araya gelmeleri ne kadar hoşdur bunlar bir araya geldikleri zaman göz ile, kaş ile neler konuşur öpüşmeye, konuşmaya bahâneler ararlar.

Hâne sahibinin delikanlı ile konuşması uzadı beşerî bir ihtiyacını def için oradan ayrılmaya mecbur oldu o iki sevdalı müştak serbest kaldılar şimdi meclisi hâli gördüler öpüşme, sevişme arzuları kıyâmet gibi.

O sırada câriye dile geldi delikanlıya söz atarak şöyle dedi :

Kıt'a — Göze görünen, görünmeyen insanlar, ecinniler hepsi onun kulu olan Allaha and'olsun ki şu dünyada ne görüyorsam sen bana o gördüklerimin hepsinden daha aziz, daha kıymetli, daha muhteremsin.

Delikanlı bu nükteyi işitti şöyle cevap verdi :

Rubâî — A benim güzel sevdiğim gönlüm, gözüm senin yurdundur cihanda nekadar güzel varsa hepsindeki güzellik sende hâsıldır gönlüm sana su gibi akmıştır; bu da taaccüp edilecek bir şey değildir; çünki sana mail olmayan gönül, gönül değil taştır.

Câriye bu def'a (cihanda bir tek muradım var o da ellerimizle bir birimizin bellerini kucaklamaktır, biribirimizin dudaklarından, ağızlarından şeker çeynemektir) dedi

Delikanlı cevap verdi: Bunu ben de arzu ederdim ne çare ki Cenâbı Hak (Benden korkmayan ne dostlar var ki kıyâmet gününde biribirine düşman olurlar) buyurmuştur. Sevdiğim istemem ki yarın muhabbetimizin binası çaksasın, yıkılsın, dostluğumuz düşmanlığa dönsün dedi ve artık sizi Allaha emanet bırakıyorum diye meclisten çıktı çıkarken de şu teraneyi söyledi.

Rubâî — Gönül bu iki günlük aşkı bırak iki günlük aşk bir işe yaramaz.

Gönül öyle bir aşk intihap et ki hesap gününde o aşk ile cennete giresin orada karar tutasın.

— HİKÂYE —

(Selîl) adlı bir genç vardı şerefli bir aileden idi tekmil Arap kabîleleri arasında terbiyesiyle meşhur idi; arslanlar meşesinde, yiğitlerle çarpıştıkları yerde yüreksizlikten, gevşeklikten uzak idi.

Bu genç gönlünde amcası kızının aşkını, başında sevdasını taşırdı.

Bu genç amcası kızını yıllarca istedi durdu o yolda nice sıkıntılar çekti, üzüntüler çekti nihayet muradına kavuştu; aşk'ın ağır yaralarını yedilerse de nihayet yaraları iyi oldu.

Selîl sevgilisiyle bir araya gelmişlerdi fakat oturdukları yere ısınamıyorlardı.

Vuslat kadehi ortaya gelmiş fakat daha bir yudum içmemişlerdi.

Selîl'in içinden bir arzu koptu: Burayı bırakalım daha yeşil bir yerde yaşayalım.

Selîl bu arzu ile amcası kızını bir mahfeye bindirdi mahfeyi önüne kattı istediği yere doğru yola çıktı bir konak gidince hoş, gönül, çeken güzel bir yere erişti endi amcası kızını da mahfelden çıkardı.

Derken ne görsün bir de gördü ki bir taraftan otuz atlı gözüktü, bunun üzerine Selîl yerinden fırladı, silâhını takındı atına bindi atlılar yaklaştılar; Selîl bildi ki kendisinin düşmanlarıdır. Onlarla vuruşmaya, çarpışmaya başladı; onlardan bir çoğunu öldürdü fakat kendisi de fena yara yedi; döndü amcası kızının yanına geldi ona şöyle dedi :

Rubâî — Helâkime dair düşmanlarımdan haber geldi hey amcam kızı otur yüzünü bir daha göreyim.

Amcam kızı haberin olsun kanını dökeceğim, tâki düşmanlarım benim kanımı döktükleri zaman senin dudaklarından murat almasınlar.

Kız şöyle dedi: Vallah eğer kanımı sen dökmeyecek olursan kendim dökecek ve senin kanın ile karıştıracağım; şu kadar var ki biraz daha gayret göster hem de gönlünde benim için hâsıl olan düğümü aç.

Bunun üzerine Selîl kalktı şu teraneyi ırladı :

Rubâî — Hırçın çarhın eğri dönüşünden bakınız

sırtım nasıl toprağa geliyor. Sayesinde yaşadığım sevdiğimi bugün kendi elimle öldüreceğim.

O yakanın zihinden kıskandığı, gerdanlığın halkası sıkıyor diye üzüldüğü, ağladığı sevgilisinin boynuna bir kılıç attı o dünyayı parlatan mumu bir nefeste söndürdü toza, toprağa bulanmış olan yüzüne onun kanını sürdü kanlı yüziyle son def'a olmak üzere o kara günlü düşmanlarına hamle etti onlardan bir kaçının daha başını fırlattı nihayet kendisinde hâki helâke serildi.

Selîl'in kavmi bu vak'ayı haber aldılar elbiselerini yırtarak, saçlarını yolarak koştular o her iki maktul'ü aldılar kendi kabristanlarına götürdüler ikisini bir kabr'e defnettiler.

Kıt'a — Kıyâmet kopunca ma'mun, mahzun kalmasınlar diye her ikisini izzetle, hürmetle bir kabre koydular.

Biri birine sarılarak şâd, murur yatsınlar, sonra birlikte kalksınlar diye toprağın içine ikisini bir döşeğe yatırdılar.

— HİKÂYE —

Terbiyeli bir genç var idi adı (Üştür) idi kabilelerinin şerefli kızlarından (Ceyda) isminde bir kıza âşık olmuştu.

Birbirlerini seviyorlardı gönülleri birleşik idi sırlarını yakından, uzaktan gizliyor, saklamak için uğraşıyorlardı fakat ne çare ki :

Beyit — Aşk bir sırdır ki söylenmesi câiz değildir; bununla beraber ikiyüz perdenin arkasında da olsa gizlenmesi de kabil değildir.

Nihayet bunların sırları meydana çıktı dernekler de söylenmeye başlandı.

Bu yüzden oğlanın kabîlesiyle kızın kabîlesi arası-

na düşmanlık girdi; iş cenge vardı; savaşlar oldu, kanlar döküldü; neticede Ceyda'nın kabîlesi o yerlerden çadırları söktüler başka yere gittiler orada yerleştiler.

Birgün Eşter, dostlarından birisine şöyle dedi: Benimle gidebilir misin, Ceyda'yı ziyaret için bana yardım edebilir misin? Ceyda'yı öyle özledim ki canım dudağıma geldi ondan ayrılalı gündüzüm geceye döndü.

Dostu: Evet her ne söylersen emrine uyarım buyurduğun her işe koşarım dedi.

Bunun üzerine birgün Eşter kardeşiyle kalktılar, yolculuk levazımını hazırladılar, bir gün, bir gece, birgün daha akşama kadar gittiler Ceyda'nın yurduna eriştiler. Ceyda'nın obasına yakın olan iki dağ arasında açıklık bir yere endiler, develerini çökerttiler.

Eşter dostuna şöyle dedi: Kalk sanki bir devemiz kaip olmuşta onu arıyormuş gibi şu kabileye uğra, kimseye adımı söyleme fakat koyun otlatan falan kadına rast gelirsen ki, o Ceyda'nın mahremi esrarıdır; ona benden selâm söyle ondan Ceyda'nın haberini al indiğimiz yer için ona salık ver.

Eşterin dostu nakl'ederki: Kalktım o kabileye girdim ilk defa karşıma çıkan kimse çoban kadın oldu ona Eşter'in selâmını söyledim Ceyda'nın halini sordum.

Kadın şöyle dedi : Kocası onu pek sıkmada, muhafazası için ne mümkünse yapmadadır fakat size görüşmek için bir yer tavsiye edeyim falan tepenin arkasında bir takım ağaçlar var akşam namazı vaktinde orada bulununuz.

Bunun üzerine hemen döndüm aldığım ma'lümatı Eştere bildirdim. Her ikimiz yavaşcacık kalktık develeri çektik sözleşilen vakitte ta'yin edilen yere vardık.

Rubâî — Yârin yolunda oturup ağlıyarak, ah ederek onu beklemekte idik derken yoldan bilezik, halhal sesleri

duyuldu bu sesler bize kalkın selam durun ondört gecelik ay geliyor diyordu.

Eşter bulunduğu yerden sıçradı Ceydayı selâmladı elini öptü.

Ben ise yüzümü bir tarafa çevirdim diğer bir tarafa gitmeye başladım.

Bunlar bana seslendiler (gitmeyin gelin aramızda münasebetsiz hiç birşey olmıyacaktır yalnız dil ucu ile dedi kodu yapacağız) bende döndüm geldim.

Bunlar oturdular bir birleriyle geçmişten, gelecekten konuştular. Nihayet Eşter şöyle dedi: Umarımki bu gece benimle kalırsın ümidim çehresin ayrılmış tırnak ile tırmalamazsın.

Ceyda hayır Vallah bu dediğin hiçbir suretle mümkün değildir ve benim için bundan daha güç bir iş tasavvur edilemez istiyormusun ki eski vak'alar geri gelsin felek yeniden şiddet ve elem kapılarını açsın.

Eşter Vallah seni göndermem elimi eteğinden bırakmam başıma ne gelecekse gelsin ne olacaksa olsun dedi.

Ceyda: Bu senin dostun benim diyeceğim her şeyi yapabilir mi? Dedi.

Ben kalktım ne söylersen nasıl istersen yaparım ve bundan dolayı minnettar olurum bu yolda canımı da feda edebilirim dedi.

Ceyda ayağa kalktı elbiselerini çıkardı bunları gey; kendi elbiselerini de bana ver dedi.

Öyle yaptım.

Sonra Ceyda şimdi kalk git benim çadırıma gir perdenin arkasında otur, biraz sonra kocam gelecek bir kadeh süt getirecek, işte süt'ün al diyecektir. Sen süt'ü almada acele etme biraz naz, edâ yap. O sonra süt'ü ya eline verecek yahut yere koyacaktır süt'ü verdikten sonra kocam savuşur gider sabaha kadar gelmez.

Ceyda ne dediyse yaptım kocası geldiği zaman bir

bardak süt getirdi ben pek nazlandım sonra o süt'ü yere koymak isterken ben elinden almak istedim elim bardağa dokundu bardak baş aşağı oldu tekmil süt döküldü kocası kızdı bu kadın bana inat ediyor dedi. Elini uzattı bir kamçı buldu aman ne kamçı yaban eşeği ile sığının boyunlarından kuyruklarının üstüne kadar olan derileri alınmış fevkal'ade kuvvetli bir pençe tarafından örülmüş bükülmüş idi.

Kıt'a — O kamçı kalınlıkta kör yılana, uzunlukta ejderhaya benziyor idi onun san'atı çıplak vücut üzerinde yılan resmî yapmak idi.

Herif kamçıyı kaldırdı karnımı davul karnı gibi açtı cenk gibi urulan kös gibi durmadan döğüyor idi. Feryada cesaret edemedim korktum kim olduğum anlaşılacak olursa bir fitne vücuda gelir ki onu söndürmek kimsenin elinden gelmez.

Çaresiz sabrettim nihayet annesi, kız kardeşi duydular geldiler beni onun elinden çektiler kurtardılar onu dışarı çıkardılar bir saat geçmeden Ceydanın annesi geldi beni Ceyda sandı ben ağladım inledim elbisemi başıma çektim Ceydanın annesine arkamı döndüm kadın bana şöyle dedi: A kızım kocanın bir kılı bin eşlerden daha hayırlıdır. Eşter kimdir ki onun için mihnet çekiyor, bu cefaları tadıyorsun.

Sonra kadın kalktı: Ben gidiyorum kız kardeşini göndereceğim bir gece seninle beraber bulunsun sana can yoldaşı, sır arkadaşı olsun dedi.

Kadın gitti bir saat sonra Ceydanın kız kardeşi geldi ağladı eniştesine beddüa etti.

Ben onunla konuşmadım geldi yanıma yattı biraz sonra elimi uzattım : Kardeşim Eşter ile beraberdir ben onun yerine geldim bu mihnetleri çektim bu sırları sakla yoksa hepimiz rüsvay oluruz dedim.

Ceydanın kız kardeşi iptida benden ürktü sonra ya-

vaş yavaş bana ısındı sabaha kadar uyumadı benim hâlimi söyler gülerdi tan yeri ağarınca Ceyda geldi bizi görünce korktu vay o senin yanındaki kimdir dedi.

Kız kardeşindir hem çok iyi bir kardeştir dedim.

Bunun üzerine o buraya nasıl geldi? dedi.

Ben: Artık bu ciheti ondan sor vakit dardır dedim kendi elbisemi giydim Eşter'e yetiştim her ikimiz bindik yola girdik yolda başıma gelenleri Eşter'e anlattım. Eşter sırtımı açtı kamçı yerlerini gördü benden özürler diledi ve hükema dost felâket günlerinde lâzımdır yoksa rahat gününde dost eksik olmaz demiştirler dedi.

Kıt'a — Gönül birgün bir kedere düşersen seni teselli edecek bir dost varsa mahzun olma dost felâket günlerinde lâzımdır yoksa rahat günlerde dost eksik değildir.

— HİKÂYE —

Bir vakit Halîfe Harunürreşit Kûfe'ye gitti o sırada veziri bir esirciye uğradı ona bir köle gösterdiler bir kerre terennüme başladımı uçan kuşları havadan indirirdi.

Vezir o köle mes'elesini Harun'a arzetti.

Harun emretti aldılar sonra Harun Kûfe'den göç etti.

Yolda giderken daha birinci günde işittiler ki köle ağlıyor şöyle bir maval okuyor.

Kıt'a — Yardan ayrılmak kılıcı ile nâhak yere kanımı dökmek isteyen kimse benim gibi hâli perişan âşıkın kanından geçse daha iyi olurdu.

Benki bugün ayrılmak ile elden gittim insanlıktan çıktım bu ayrılık aylarca, yıllarca devam edecek olursa vay benim canıma vay benim başıma.

Kölenin ağladığını, ağlıyarak maval okuduğunu Harun'a haber verdiler.

Onu çağırttı hâlinden sordu anladı ki Kûfede birisine urulmuştur. Harun ona acıdı onu azadetti bu sırada veziri şöyle dedi: Yazık ki böyle güzel sesli köle azat edilsin.

Râşit şöyle cevap verdi: Yazık ki böyle yükseklerde uçan, gönlü büyük bir âşık köle olsun.

Kıt'a — Ey pâdişahlık hevesinde bulunan, köle azat etmeye gücü yetişen zat köleler içinde âşık bir köle varsa ilk evvel onu azat et çünki ona aşk köleliği kâfidir.

— HİKÂYE —

Güzel yüzlü birisi var idi binlerce âlim, âkil onun aşkıyla deli olmuştu mahallesinin başında sevdalıların akın akın gelip gitmelerinden binlerce gürültüler kopardı.

Derken o güzelin nöbeti bitti çirkinlik felâketi kapıdan, damdan koştu geldi.

Böyle olunca âşıklar iltifat yaygılarını devşirdiler gidişin gelişin ayaklarını çektiler.

Onun âşıklarından birisine dedim: Bu genç geçen sene ne ise bu sene yine odur kaşı gözü yerinde duruyor dudağı, ağzı yine eskisi gibidir boyuna gelince serpilmiş daha uzamıştır vücudu eskisinden daha kuvvetlidir bu ne arsızlık, bu ne küstahlık, bu ne hayâsızlık, bu ne vefasızlıktır ki sohbet eteğini ondan topladın muhabbet ayağını çektin.

Dostum şöyle cevap verdi: Ne söylüyorsun onu hâlâ eskisi gibi mi zannediyorsun ne münasebet onun bu seneki hâli ile geçen seneki hâli arasında karlı dağlar var o benim gönlümü alan, aklımı kapan, bir ruh idi o ruh a'zanın uygunluğu, vücut yumuşaklığı, deri güzelliği, ses yumuşaklığı gibi bir çok güzel şeylerden teşekkül bir ka-

lıba girmişti. Şimdi o ruh o kalıptan ayrılmış, kalıp ölmüş bir hâle gelmiştir ölmüş bir kalıba insan nasıl âşık olabilir solmuş bir gül'e karşı bülbül öter mi?

Rubâî — Bahçeden o kızıl gül gitmiştir dikeni çörü çöpü ne yapayım.

Şehrin içinde sultanı yoktur sopalı bekçiyi ne yapayım.

Güzel kafes güzellik tûti-dir tûtî uçmuş kafesi ne yapayım.

— HİKÂYE —

Bir güzelin güzellik revnakı gitmiş çağı geçmiş gümüş yüzüne sakal karanlığı çökmüştü baktı ki eskiden kendisi için bayılanlar ayılmışlar gelmiyorlar yüzünü görmeye can veren âşıklar gördükçe ürküyorlar kaçıyorlar.

O güzel eskisi anladı ki bütün bu soğukluklara, bu ürküntülere sebeb yanağında çenesinde çıkan o çıkmayası tüylerdir bu biçimsiz tüyler tuzaktaki tellere benziyor âşıkları korkutuyor. Bunun üzerine bir berber çağırdı ona şöyle dedi: Canım usta beni seven kalmadı yanıma kimse uğramıyor âşıksız kaldım tüylerim onlara tuzağı andırıyor gel şu tüyleri tıraş et. Berber zarif bir kimse idi biraz da şairliği var idi eline usturayı aldı hem tıraş ediyor hem şu kıt'ayı okuyordu :

Kıt'a — Bir delikanlının güzelliği nöbeti sona erince yine cilve satmak için sakalını tıraş ettirmekten ettirmemesi yeğdir çünki tıraştan sonra kalan kıl yerleri pek sert olur bu suratın yanağı törpü hâlini alır öyle bir törpü ki insanın kalbinin üzerini törpüler.

— HİKÂYE —

Bir âşık mahbubunun dehşetinden bî huzur, rakiplerin hoyratlığından muzdarip idi. İçinden geçirir (ah şunun yüzüne tüyler gelse, güzelliğin çalımı başından gitse ben de o zaman çekinmeden ona hizmet etsem, onunla serbestce konuşsam) der idi.

İşittim âşıkın arzusu yerine gelip sevdiğinin tâzeliği bitince âşıkın da aşkı bitmiş, sevdiğini aramaz olmuş, görse görmemezliğe urmuş.

Hâlini bilenlerden birisi âşıka şöyle dedi: Âşık sen sözünün hilâfına hareket ettin neden böyle yapıyorsun.

Âşık şöyle cevap verdi: Ben bu avın bir (hav) ile kaçacağını, beni ona bağlıyan zincirlerin bir tüy ile kopacağını bilmiyordum.

Kıt'a — Lügat kitabında okumuşum: Lügat ile uğraşanlara ma'lûm olduğu üzere farisîde sakal ma'nasına olan (rîş) arapçada tüy, kuş yeleği, kuş kanadı ma'nasınadır. Evet bir delikanlının yüzünün iki tarafında biten kıllar hakîkaten bir kuşun kanadını andırır yazık ki bu kanat başka kanattır bu kanat ile güzellik kuşu adam yuvasına uçar.

Kıt'a — Çocuğum güzelliğin revnakı geçmiştir artık kuru dalda yeşillik arama.

Yüzünde yeşile çalan ana baba tüyleri siyahlaşmış sakal olmuştur, artık gönlünden güzellik da'vasını çıkar.

Çenende biten kıllar seni kır saçlı, kır sakallı ihtiyarlara benzetmiştir.

— HİKÂYE —

Bir derviş bir cefakârın aşkına yakalanmıştı onun geçeceği yerlerde yel gibi yeler, yollarını göz yaşları ile

sulardı o mürüvvetsiz ise ona bir kerre acımaz, gözünün ucu ile de bakmazdı.

Dostları dervişe öğüt verdiler şöyle dediler: Seninki gece gündüz sarhoşlarla düşüp kalkıyor onlar ile birlikte yatıyor o dervişleri seviyor onların aleyhinde bulunuyor onu isteyen onun gibi olmalıdır ona onun gibi arkadaş yaraşır senin için iyisi odur ki ondan elini, eteğini çekesin kendi işin, gücünle meşkul olasın.

Derviş bu nasihatları dinledi şöyle dedi :

Kıt'a — Ben sevdiğimden alabileceğim zevki alamadım o da aşk derdidir ben ona değil aşk'a âşıkım varsın başkaları ondan lûtuflar, iltifatlar görsün bana onun için yanmak, onun için ağlamak kâfidir.

Sevdiğim bir güzellik bahçesidir gül isteyen birisi bahçeden gül toplar diken isteyen diğer birisi diken toplar.

— HİKÂYE —

Bir güzeli gönüllerin kementleri dervişler halkasına çekti sofular dairesine merkez noktası gibi oldu (yâni bir güzel genç tekyeye intisap ile mürit oldu).

Kıt'a — O yeni, güzel mürit tekyede Allahı arayan dervişlerin kıblesi oldu dervişler Allahı unuttular yüzlerini hep ona döndüler.

O şeker sözlü güzele dervişler sineklerin bala, şekere üşüşmesi gibi üşüştüler.

Herkes o güzeli kendisine mal etmek istiyor, kendisini ona beğendirmeye çalışıyordu.

Hepsinin fikri bu olunca aralarında kıskanmalar, gürültüler, kavgalar başladı.

Kıt'a — Güzel yüzlü bir sevgilinin aşkından dem urulurken âşıkların birbirleriyle çekişmeleri uzak değildir. Kâ'beyi tavaf etmek isteyenlerin şevkları arttığı za-

man daha evvel tavaf için bir birlerini ittikleri, kaktıkları çok görülmüştür.

Tekyenin pîri olan zat dahi âşıklar arasında idi bukeçeden onun da külâhı var idi o genci sevdiğine dair kendisini ilzam için türlü şahitler getirir dururdu.

Birgün şeyh efendi çocuğu huzuruna da'vet eyledi ona nasihat dilini açtı şöyle dedi: Ey değerli çocuk, ey gönülleri bağlayan genç süt ile şekerin çabucak birleşimi gibi herkesle kolay kolay imtizaç etme her alçak kimsenin hilesinin ipine asılma sen bize Allahı gösteren bir âyinesin yüzünü her başsız, ayaksız kimseye açarsan yazık olur.

Rubâî — Dizginini yabancıların ellerine verme âdî insanlar ile hususî halvette bulunma.

Güzel yanağın mücellâ bir âyinedir yazıktır bu âyineye yazık pas kondurma.

O tatlı çocuğa bu nasihat acı geldi çocuk yüzünü ekşitti kalktı bir bahane ile tekyeden savuştu gitti birkaç gün tekyeye uğramadı.

Gerek şeyh efendi, gerek müridler onun ayrılığıyla bittiler, feryada başladılar, göz yaşları akıttılar, bir ağızdan özürler dileyerek şöyle dediler :

Beyit — Çocuk çocuk yine gel darıldınsa darılma sana kimse kumanda edemez gel kimi dilersen onunla düş kalk kimi dilemezsen onu bırak tek gel gel gel.

Rubâî — Her ne kadar aklımızı aldadıyor, sofuluğumuzu yıkıyor, yakıyorsan da yine gel bizi bırakma kırık dökük gönüllerimiz seninle eğleniyor.

Bize o yetişiyor ki çektiğimiz belâları, mihnetleri göresin başkalarının vasıtasıyle ara sıra bizimle de oturasın.

Darılan genç dervişlerin özürlerini kabul etti serkeşlikten vaz geçti o ayrılık çeken hastalar ile tekrar beraber bulunmak üzere tekyeye döndü.

Kıt'a — Dört şeyden sonra hasıl olan dört şey azaptan sonra erişilen rahat ve saadetten daha hoştur.

Dört şey şunlardır :

1 — Ayrılıktan sonra kavuşmak, 2 — Dedikodudan sonra fikirce birleşmek; 3 — Çekişmeden sonra barışmak; 4 — İtaptan sonra kendinden geçmek.

— Altıncı Ravza —

MUTAYEBELERE, LATİFELERE DAİRDİR

— FAİDE —

Peygamberimiz Sallâllahü aleyhi vesellem efendimiz şöyle buyurmuştur: «Mü'min lâtifeci, tatlı sözlü olur. Münafık ekşi yüzlü, çatık kaşlı olur).

Emir-el Mü'minin Ali Kerremallahü veçhehu efendimiz de şöyle buyurmuştur: «Bir kimse huysuzluk, hırçınlık, ekşi yüzlülük hududundan çıkmak için ne kadar lâtifeci olsa beis yoktur.»

Bir kerre Peygamber efendimiz bir ihtiyar kadına «(koca karılar cennete giremez)ler» buyurmuştur bu sözü işiden kadın ağlamıya başlamış sonra Peygamberimiz Efendimiz (ihtiyar kadınlar cennete ihtiyar olarak giremezler; belki Cenâbı Hak onları cennete genç olarak gönderir) diye tefsir buyurmuştur.

Yine Peygamber Efendimiz, Ansardan birisinin zevcesine, kocana sor onun gözünde beyaz var, buyurmuştur. Bunun üzerine kadın telaş ile kocasının yanına gitmiş, kocası telaşını görünce sebebini sormuş. Kadın Peygamber efendimizden işittiğini söylemiş kocası (doğru buyurmuştur benim gözümde siyahta var beyaz da var fakat fenalık cihetin değildir) demiş.

Kıt'a — Bir devletli kimse lâtife söylerse onu ayıplama çünki lâtife söylemek akıl ve dince mübahtır.

Gönül bir âyinedir ciddîlik külfeti onu paslandırır o pası lâtifeden başka birşey silmez.

— HİKÂYE —

Birgün Asmaî, Harunürreşit'in sofrasında hazır idi, sofrada palûzeden söz açıldı. Asmaî dedi ki bedevîlerden çokları palûzeyi ne görmüş ne alışmışdırlar.

Harun (bu sözü şahit ile isbat etmek lâzımdır yoksa yalan olur) dedi.

Tesadüfen birgün Harun ava çıktı, Asmaî de beraber idi baktı ki, bir bedevî çölden henüz geliyor.

Harun Asmaîye şunu yanımıza getir dedi.

Asmaî bedevînin yanına gitti seni Emir-el mü'minin istiyor buyrun dedi.

Bedevî şöyle dedi: Mü'minlerin bey'i var mı?

Asmaî evet dedi.

Bedevî ben böyle bir şeye inanmıyorum dedi.

Asmaî ona söğdü kahbenin oğlu dedi.

Bedevî kızdı Asmaînin yakasından tuttu şuraya buraya çekmeye başladı.

Harun gülüyordu.

Sonra bedevî, Asmaî'yi Harun'un huzuruna getirdi eğer şu adamın dediği gibi sen mü'minlerin beyi isen bundan benim hakkımı al dedi.

Harun, bedevîye sen ona iki akçe vermelisin dedi.

A'rabî, Sübhanallah hem bana söğsün hem de ona iki akça vermeliyim nasıl olur bu nasıl hüküm dedi.

Harun evet bizim hükmümüz böyledir dedi.

Bunun üzerine bedevî yüzünü Asmaî'ye çevirdi (hey kahpenin, hem de pevezengin oğlu) dedi ve çabuk ol Emir-el Mü'mininin hükmi ile bana dört akça ver diye ilâve etti.

Harun gülmeden katıldı sırt üstü düştü.

Sonra a'rabiyi beraber aldılar saraya getirdiler.

A'rabî, Harun'un sarayına girip o azameti, o şevketi, Harun'un meclisini gördü gözünde pek büyüdü.

Harun'un yanına yaklaştı (Esselâmü aleyke ya Allah) Allahım sana selâm olsun dedi.

Harun sus ne söylüyorsun dedi.

Bu def'a a'rabî (Esselâmü Aleyke yânebiyyallah) hey Tanrı peygamberi sana selâm olsun dedi.

Harun'un yanındakiler a'rabiye yapma ne söylüyorsun o Emir'el Mü'minindir dediler.

Bunun üzerine a'rabî (Esselâmü aleyke yâ Emir-el Mü'minin) selâm sana ey mü'minlerin beyi) dedi.

Harun (ve aleykesselâm, sana da selâm olsun) dedi.

Sonra bedeviye yer gösterdiler oturttular sofra çekildi her türlü yemek yenildi, en sonra palûze getirdiler.

Asmaî (umarım ki bu bedevî bunun ne olduğunu bilmez) dedi.

Harun: Eğer öyle çıkarsa sana bir kese altın vereceğim dedi.

A'rabî elini palûzeye uzattı öyle bir tarzda yiyordu ki ömründe yememişe benziyordu.

Harun, bedevîye sordu: Bu yediğin nedir? Dedi.

Bedevî (seni hilâfetle mükerrem kılan Cenâbı Hakka yemin ederim ki ne olduğunu bilmiyorum, yalnız şu kadarını biliyorum ki Cenâbı Hak Kur'an-ı Kerîm'inde hurma ile narı methediyor bu ikiden hurma bizim taraflarda çok ise de nar dediği yoktur zannederim ki bu nar olacaktır, dedi.

Bunun üzerine Asmaî şöyle dedi: Yâ Emir-el Mü'minin iki kese altın isterim çünki adamcağız palûzeyi bilmediği gibi narı da bilmiyor.

Harun emretti Asmaî'ye iki kese altın verdiler, bedevîye de o kadar para verdiler ki zengin oldu.

Kıt'a — Kerîm kimdir biliyor musun o kimsedir ki onun parasının hazînesi kapalılık, bağlılık ne olduğu bilinmez.

Gerek ciddiyetle, gerek şaka suretiyle birisi ondan bir şey isteyecek olursa o isteyiş onun vermesi için bir bahane olur.

— HİKÂYE —

Bir gün Halîfe kuşluk yemeğini yiyordu önüne kızartılmış bir kuzu konulmuş idi. Derken çölden bir bedevî geldi. Halîfe onu yemeğe dâvet etti; a'rabî sofraya oturdu aç gözlülük ile yemeye başladı.

Halîfe bedeviye şaka tarikıyle şöyle dedi: Ne oluyorsun zavallı kuzuyu parçalıyor hırs ile yiyorsun sanki babası seni boynuzu ile urmuştur.

Bedevî şöyle cevap verdi: İş düşündüğün gibi değil belki sen ona şefkat gözü ile bakıyorsun parçalanmasını, yenmesini fena görüyorsun sanki annesi sana süt vermiştir.

Kıt'a — Efendi malının üzerine titriyor her parçasına şefkat gözü ile bakıyor.

Malı o kadar seviyor ki eğer koyununa, koçuna bir zarar gelecek olsa o zararı def için kendi annesini, kıymetli çocuğunu fedaya hazırdır.

Kıt'a — Eğer birgün efendiye misafir olsan, sofraya ekmek ile kızartılmış kuzu çıkarsa bir taş alıp da vursan, dişlerini kırsan bu hal ona ekmeğini dişlemeden daha hafif gelir.

Eğer bıçak alıp da onun yanına, sırtına yüz yara ursan bul hal ona kızarmış kuzusunu yeyip de karnını doyurmadan daha hafif gelir.

— MUTAYEBE —

(Behlül)'e bize basranın delilerini say demişler.

Behlül cevap vermiş: Onlar sayılamıyacak kadar

çokturlar eğer akıllılarını say derseniz sayarım çünki onlar bir kaçtanedir demiş.

Kıt'a — Kimi akıllı görürsen bil ki onun delilikten biraz sermayesi vardır o delilik sayesinde feleğin hâdiselerine ehemmiyet vermiyerek memnun ve mesrur yaşamaktadır.

— MUTAYEBE —

Bir fazıl mahremi esrar olan dostlarından birisine bir mektup yazıyordu; bir herif ise arkasında oturmuş göz ucu ile onun yazdıklarını okuyordu; bu hal mektup yazanın ağırına gitti mektubun sonuna şu ibareyi yazdı: Eğer namussuz bir hırsız arkamda oturup ta yazdıklarımı okumasaydı tekmil sırları yazacaktım.

Bu ibareyi göz ucu ile okuyan kimse (hayır ben senin mektubunu gözden geçirmiyordum, okumuyordum) dedi.

Mektup sahibi (öyle ise bu söylediğin sözü nasıl söylüyorsun) dedi.

Kıt'a — Birisi başkasının sırrına hırsızca vakıf olursa ona hırsız demek câizdir. O kimseye bu yaptığı işten dolayı mükâfat isteyecek olursa ona namussuz diye mükâfat vermelidir.

— HİKÂYE —

Bir sarhoş evden dışarı çıktı, yolun ortasında düştü kustu dudağı, ağzı kusmuk içinde kaldı.

Derken bir köpek geldi ağzını, dudaklarını yalama-

ya başladı o sandı ki birisi gelmiş de onun ağzını temizliyor.

Bunun için ona dua etti: Cenâbı Hak çocuklarını da sana mutı' etsin hizmetinde bulunsun dedi.

Köpek iyice yaladıktan sonra bacağını kaldırdı sarhoşun yüzüne işedi.

Sarhoş memnun olarak Allah ömürler versin saadetini arttırsın sıcak su getirdin yüzümü yıkıyorsun, dedi.

Kıt'a — Şarap içen kimse bıyıklarını pis kusuntu ile bulaştırmayı kendisine lâyık gördüğü surette köpek gelip onun pis bıyığını yıykasa lâyıktır.

— MUTAYEBE —

Bağdat kadısı Camiye gitmek için evinden dışarı çıktı derken karşısına bir sarhoş dikildi kadıyı tanıdı kadı efendimiz Cenâbı Hak izzet ve saadetini arttırsın lâyık mıdır ki sen böyle yayan gidesin karım boş olsun seni böyle göndermem gel omuzuma bin seni omuzumda götüreceğim dedi.

Kadı baktı kurtuluş yok (gel bakalım hey mel'un) dedi sarhoşun omuzuna bindi.

Kadı bindikten sonra sarhoş yüzünü kadıya çevirdi kadı efendi koşarak mı gideyim yoksa yavaş mı dedi.

Kadı efendi: İkisi ortası git amma dikkat et sıçrama, ayağın da kaymasın, hem de dıvar dibine yakın git ki gelip geçenler bize dokunmasınlar dedi.

Sarhoş âferin sana kadı efendi sen binicilik usulini pek iyi biliyorsun dedi.

Sarhoş kadı'yı Camiye götürdüğü zaman kadı emretti şu keratayı hapsediniz dedi.

Sarhoş i'tiraz ile şöyle dedi: Allah iyilikler versin kadı efendimiz, seni yayan yürümeden kurtaran, sana bineklik eden seni omuzunda camiye getiren kimsenin mükâfatı bu mudur dedi.

Bu söz üzerine kadı güldü onu serbest bıraktı.

Kıt'a — Bir sarhoş kavga maksadı ile karşısına çıktığı vakit eğer sen iş bilen hâkim isen o sarhoşa karşı yumuşak, tatlı muamelede bulun, çünki insanın ırzı, namusu bir kıl'a benzer. Terbiyesizler, akılsızlar çekip kıl'ı iki parça etmek isterler, sen ince fikirli, akıllı isen o kılın kopmamasına gayret et.

— MUTAYEBE —

Bir çulha bir âlimin yanına bir emânet bıraktı birkaç gün geçince çulha emaneti geri almıya mecbur oldu; âlimin sarayına gitti; gördü ki âlim sarayında bir yüksek yere oturmuş talebesi karşısına dizilmiş ders okutuyor.

Çulha şöyle dedi: Üstat o emanete ihtiyacım var.

Âlim: Biraz otur, dersi bitireyim vereyim dedi.

Çulha biraz oturdu ders uzadı, çulhanın işi çok; beklemeye vakti yok idi.

Âlim ders okuturken ara sıra başını sallarmış. Çulha zannetti ki ders okutmak baş sallamaktan ibarettir, bundan dolayı Âlime şöyle dedi: Üstad işim aceledir beni yerinize vekil bırakınız gidiniz benim emâneti getiriniz siz gelinceye kadar ben yerinizde baş sallarım.

Âlim bu sözü işidince güldü şöyle dedi:

Kıt'a — Sahte âlim oturur halk arasında ben gizli, âşikâr her ilmi bilirim diye lâf atar.

Şayet bir şey soracak olsan cevap olarak ya eliyle işaret eder yahut başını sallar.

— MUTAYEBE —

Bir a'ma karanlık bir gecede elinde fener, omuzunda desti bir yolda gidiyordu.

Boşboğazın birisi ona rast geldi, behey ahmak yanında gece ile gündüz, aydınlıkla karanlık bir olan senin gibi bir adama fenerin faidesi nedir? Dedi.

A'ma güldü bu fener benim için değil, senin gibi kalbi kör ahmaklar içindir; bana dokunmasın destimi kırmasınlar diye taşıyorum demiş.

Kıt'a — Bir insan ilim ve irfanda İbni Sînâdan fazla olsa ahmak kimselerin hâlini bilemez onların hallerini yine onlar gibi ahmaklar bilirler.

Kör olan kimseye niçin şöyle yapıyorsun böyle yapıyorsun diye ilişme çünki o kör ise de kendi işine karşı gözlü gibidir.

— HİKÂYE —

(Amrılleys) atlı askerlerden birisini gördü baktı atı pek zayıf.

Kıt'a — Öyle zayıf bir at ki vücudunda kemikten başka birşey bulamazsın.

Âdeta Uzeyr'in kemikleri bir araya gelmiş fakat henüz eti bitmemiş eşeğine benziyor.

(Amrılleys) kızdı la'net bu askerlere, verdiğim altınları, akçaları karılarına sarfediyor, onları şişmanlatıyor, atlarını açlıktan eritiyorlar dedi.

Bu sözü eşiten asker şöyle cevap verdi: Bey Bey ne söylüyorsun, karımı görecek olsan görürsün ki o atımdan daha zayıftır.

Bunun üzerine Amrılleys güldü o askere ihsânda bulundu (haydi atını da karnını da semirt bakalım) dedi.

— HİKÂYE —

Âlim birisi var idi çirkin, suratsız ve kör idi, kılıksız idi. Birgün bir şair (Ferezdak) ile birleştiler o sırada şair'in bir hastalık dolayısıyla yüzü sararmış idi.

Âlim beni görünce günahlarını neden düşündün dedi.

Ferezdak Cenâbı Hak eski milletlere yaptığı gibi beni de günahımdan dolayı insanlıktan çıkarır senin şekline koyar diye korktum dedi.

Kıt'a — Senin çirkin suratını görünce gönlüm günah etmeye karar vermiş olsa bile kararından döner çünki korkarım ki günahın uğursuzluğundan Cenâbı Hakkın kahrı beni de senin gibi nesheder, insan kılığından çıkarır.

— MUTAYEBE —

Çirkin suratlı birisi diyor ki birgün bir dostumla bir yolda durmuştum konuşuyorduk, derken bir kadın geldi karşımda durdu bana bakmaya başladı; bana bakması, beni süzmesi dereceyi geçtiği cihetle köleme git şu kadına sor ne istiyor dedim.

Köle geldi kadının sözünü anlattı kadın şöyle demiş: Gözlerim büyük bir günah yaptı; bundan dolayı gözlerime bir ceza vermek isterdim; göz cezalarını düşündüm içlerinde bir çirkin yüze bakmadan daha ağır ceza bulamadım işte bundan dolayı onun yüzüne bakıyorum.

Kıt'a — Gözbebeğim günahkâr oldu onun için melekler günahkârlara mahsus olan kâğıdı yazdılar ben o günah kâdığını yıykamak, temizlemek için çok ağladım fakat bir türlü temizlenmedi; yarın kıyamette göz bebe-

ğim ateşten kurtulmak için senin çirkin yüzüne bakmaya mecbur oldum.

— MUTAYEBE —

Cahız diyor: Bir kerre öyle utandım ki hayatımda hiç öyle utanmamış idim: Birgün giderken beni bir kadın tuttu benimle şurada bir yere gitmenizi rica ederim dedi.

Ricasını kırmadım gittim. Gittiğimiz yer dökme tarîki ile heykeller yapan bir dökümcü dükkânı idi.

Dükkâna varınca kadın oradaki ustaya (işte böyle olsun) dedi savuştu gitti.

Aceba bu sözden maksat nedir diye hayrette kaldım ustaya sordum bana işin aslını anlat dedim.

Usta şöyle anlattı: Bu kadın evvelce bana geldi benden şeytanın resmini istedi, ben de görmedim, görmeden resmini nasıl yapabilirim diye cevap vermiştim; şimdi seni getirdi işte böyle olsun diye tavsiye etti.

Kıt'a — Öyle bir yüzün, öyle bir benz'in var ki böyle yüz, böyle beniz görülmemiştir.

Şeytanın suratını tasvir için senin yüzünden başka bir şeyi örnek yapmak mümkün değildir.

— MUTAYEBE —

Birisi çirkin yüzlü birisini gördü ki günahlarından istiğfar ile cehennem ateşinden kurtulmasını istiyor.

Gören adam şöyle dedi: Dostum böyle bir yüz için cehenneme karşı niçin hasislik ediyor ve böyle bir yüzü ateşten niçin esirgiyorsun.

Kıt'a — Sen yüzünü görmüyorsun, bundan dolayı yüzün başkasına nâhoş, sana hoş geliyor.

Zebanîler bu yüz ile seni ateşe atacak olurlarsa ateşe yazık olur, sana değil.

— MUTAYEBE —

Çirkin yüzlü birisi bir tabip'e gitti en çirkin yerimde bir çiban çıkardım dedi.

Tabip acele yüzünü muayene etti, sonra ona yalan söylüyorsun işte yüzünde çiban falan yok dedi.

Kıt'a — Çirkinlikten dolayı şer'i şerif belden aşağısının açık bulunmasına müsaade etmiyor.

Senin en çirkin yerin yüzün olunca sana yüzünü kapamak, başka yerini açmak yaraşır.

— MUTAYEBE —

Koca burunlu birisi bir kadına görücü gönderdi; şahsını anlatmak için görücüye şu sözleri söyledi: O kadına söyle ben ağırbaşlı insan olduğum gibi hoşa gitmeyen şeylere de tahammül ederim.

İstenilen kadın şu cevabı gönderdi: Sözünüze inanıyorum, eğer sen hoşa gitmeyen şeylere sabırlı olmasaydın o burnunu kırk sene taşımazdın.

Kıt'a — Koca burnun herkese yük olmuştur, ne vakte kadar o burnu şuna buna yük edeceksin.

Senin namaz kılıp secde ettiğin taat, ibadet maksadı ile değildir, belki ağır bir yük teşkil eden burnunu yere yükletiyorsun.

— MUTAYEBE —

Zarif bir kimse bir adamı gördü yüzünde çok kıllar bitmiş, ona şöyle dedi : Aman şu kılları çabuk kopar, yol yoksa çok geçmeden yüzün baş olacaktır.

— MUTAYEBE —

Halîfelerden birisi çölden gelmiş bir bedevî ile yemek yiyordu, yemek esnasında halîfe gördü ki bedevînin lokması üzerinde bir kıl var; a'rabîye lokman üzerinde kıl var o kılı at dedi.

A'rabî kızdı; misafirin lokması üzerindeki kılı görecek kadar yemeğinde gözü olan kimsenin sofrasında yemek yemek câiz değildir dedi; yemekten elini çekti ve bir daha ben bu sofrada bulunmam diye yemin etti.

Kıt'a — Konak sahibi sofra çektiği zaman misafirini süzmemek lâzımdır; yoksa göz altından misafirin lokmasına bakmak, aklından da lokmasını saymak doğru değildir.

— MUTAYEBE —

Bir takım insanlar bir yerde oturdular hangi er kâmil sayılır, hangi er nâkıs sayılır diye bahse giriştiler.

İçlerinden birisi şöyle dedi: Kiminki kördür iki gözü yoktur o yarım adamdır. Kiminmi evinde yakışıklı bir hanımı yoktur o yarım adamdır. Kim ki denizde yüzemez o yarım adamdır.

Mecliste bir a'ma var idi, a'ma olmakla beraber karısı yok idi denizde yüzmek te bilmez idi. Bu sözleri işidince haykırdı: Azizim ne tuhaf mukaddimeler yaptın beni adamlık dairesinden hariç bıraktın. Senin fikrine göre bu üçten ikisine mâlik olup birisine malik olmayan yarım adam oluyor, bende ise üçü de yoktur, o halde ben yarım adam değil adam bile olamıyorum dedi.

Kıt'a — Efendi cahillik, beceriksizlik, soğukluk ciheti ile mertlik derecesinden öyle düştü ki ona mertlerden bin fazilet erişse nâmertlik hududundan dışarı ayak atamaz.

— MUTAYEBE —

Bir gün Behlül, Harunurreşit'in huzuruna girdi, vezirlerden birisi Behlül'e şöyle dedi : Behlül müjde. Halife seni maymunların, domuzların üzerlerine reis yaptı.

Behlül şöyle cevap verdi : Ey vezir öyle ise kulağını bana tut, emirlerimi yerine getir çünki riyasetim altındasın.

Kıt'a - Öküzlere, eşeklere pâdişah oldu diye bana müjde veriyorsun unutmaki hususi adamlarımdan birisi de sensin.

Askerlerin domuzlardan, ayılardan müteşekkildir diyorsun unutmaki askerlerimden en başıda sensin.

— MUTAYEBE —

Zalim padişahlardan birisinin zamanında bir zengin öldü o zâlim padişahın veziri onun oğlunu çağırttı sordu: Baban, mal, mülk para namına ne bıraktı dedi.

Oğlu şu kadar mal, mülk, para bıraktı varis olarak ta efendimiz ile kölenizi bıraktı dedi.

Vezir emr'etti malı mülkü, paraları iki pay ettiler varısını padişaha vermek üzere vezir aldı yarısını oğlana bıraktı.

Kıt'a — Zulm'ü âdet edinmiş vezir öksüz hakkı, falan tanımaz o ancak padişahın hakkını tanır.

O vezir kalan malı tamamen alırsa kendisini adâlet yapmış, yarısını alırsa lutf etmiş sayar.

— MUTAYEBE —

Bir adam birisinin yanına geldi şikâyete başladı beni tanımıyorsun hakkıma riayet etmiyorsun dedi.

Öteki adam şaşırdı bu söylediğin hukuk meselesinden haberim yoktur.

Beriki şöyle cevap verdi: Benim babam vaktiyle senin anneni nikâh etmek istemiş fakat annen babama varmamış, eğer annen o vakit babama varsa idi seninle biz kardeş olacaktık, işte aramızda böyle bir kardeşlik hukuku var.

Öteki şöyle cevap vermiş : evet o kardeşlik hukukuna binaen ben senin mirasını alabilirim sende benim mirasımı alabilirsin.

Kıt'a — Herşeyi halktan bekleyen kimse umarki halk ona ihsan, in'amda bulunsunlar. Bu ham arzu netice vermeyince bu def'ada sıkıntılar içinde çırpınmaya başlarlar.

— MUTAYEBE —

Bir kambura sormuşlar istermisinki Cenabı hak senin sırtını da başkaları gibi düz yapsın yoksa herkesin sırtını da seninki gibi olmasınımı istersin demişler.

Kambur herkesin srtının benimki gibi olmasını isterim tâkî onlar bana ne gözle baktılarsa bende onlara o gözle bakayım.

Kıt'a — Hasmin seni ayp'lediği kusurdan kurtulmuş olmak hoş bir şeydir fakat onunda o kusura müptelâ olduğunu görmek daha hoştur.

— MUTAYEBE —

Bir adam namaz kıldı namazdan sonra duaya başladı: İlâhi beni cennete koy cehennem ateşinden sen sakla dedi.

Arka tarafında bir ihtiyar kadın duruyordu bu duayı işidince Yarabbi bu kuluyun istediği şeylerde benide şerik kıl dedi.

Muzip adam ihtiyar kadından bu sözü eşidince bu def'a duayı değiştirdi İlâhî beni dar ağacına çektir beni kırbaç altında öldür dedi.

Arkadaki ihtiyar kadın. Yâ rabbi beni afv'et bu adamın istediği şeylerden sakla dedi.

Bunun üzerine adam döndü kadına şöyle dedi yaptığın iş doğru değildir rahatta saadette bana ortak oluyorsun, felâkette yan çiziyorsun dedi.

Kıt'a — Cenâbı Haktan bir lûtfa nail olduğu zaman sana ortak olan tamahkâr felâkete düştüğün zaman daha ilk adımda kaçıyorsa insaf etmemiş olur.

— MUTAYEBE —

Bir bedevî devesini kaip etti yemin etti eğer bu deveyi bulursam onu bir akçaya satacağım dedi.

Sonra deveyi buldu yemininden pişman oldu bir kedi yakalayıp bir torbaya koydu devenin boynuna astı deveyi çarşıya götürdü dellala verdi dellal şöyle çağırırdı: Deve bir akçaya, kedi yüz akçaya. İkisi beraber satılır tek tek satılamaz.

O sırada bir müşteri deveye yaklaştı şöyle dedi: Ne ucuz deve eğer boynunda gerdanlığı olmasaydı.

Kıt'a — Soysuz kimse sana deve bağışlarsa kabul etme çünki âdi insanların ihsanı kerim insanların ihsanlarına benzemez.

Soysuz sana bir deve vermekle seni minnettar bırakarak boynuna öyle bir gerdanlık takarki ağırlığı bin deve yükünden ağır olur.

— MUTAYEBE —

Bir bedevî devesini gayb'etti; dellâl çıkardı herkim devemi getirir bana teslim ederse ona iki deve yükü mal vereceğim diye bağırttı.

Bedevinin bu halini görenlerden birisi ona şöyle dedi: Olmıyacak bir işi yapıyorsun bir yük devesi iki deve yükünden daha mı kıymetlidir.

Bedevî cevap verdi siz aranılan şeyi bulmanın lezzetini tatmamışsınız öyle ise beni ma'zur tutunuz.

Kıt'a — Gaybolan şey değersizde olsa vaz geç deme tabiat sahibi insanlara göre bulmak bulunan şeyden daha tatlıdır.

— MUTAYEBE —

Bir tabip var idi bir kabristandan geçerken binişini başına çekerdi bunu herkes görürdü.

Tabip'e sordular niçin böyle yapıyorsun dediler.

Tabip şöyle cevap verdi: Ben bu kabristandan geçerken utanıyorum çünki burada ne kadar yatan varsa mutlaka benden bir felâket görmüş ve benim şerbetimden ölmüştür.

Rubaî — Sen öyle bir doktorsun ki her hangi bir hasta için yazdığın reçete mutlaka bozuk, yanlıştır.

Bir hastanın yanına senin gelişin onun ölümüne delildir.

Bizim memleketimizde can almak zahmetini Azrailin boynundan kaldırmış kendi üzerine almışsın.

Rubaî — Doktor sen doktorluk sanatını rezil ettin ne kadar hasta varsa senin yüzünden ağrılar içinde kıvranıyorlar.

Doktor Allaha şükret ki senden üç sınıf insan memnundurlar 1 — Ölü yuyanlar 2 — Kefen satanlar 3 — Sin (mezar) kazanlar.

— MUTAYEBE —

Hükemâdan birisi şöyle demiştir. Nâkıs tabip halk için vebâ hükmündedir.

Kıt'a — Ey nâkıs tabip sen bütün halk için veba yerini tutuyorsun. Halk sana beddua ederlerse taaccüp edilmez çünki sana beddua vebanın def'i için dua demektir.

— MUTAYEBE —

Birgün bir bahar mevsiminde bir takım dostlarla ovaları, kırları temaşa ettik, gezmek eğlenmek için şehirden çıktık geze geze latif bir yere indik yemek yemek isterdik sofrayı açtık yaydık.

Uzaktan bir köpek bizi gördü yanımıza kadar geldi. Arkadaşlarımızdan birisi bir taş aldı ekmek atar gibi köpeğin önüne doğru attı. Köpek taşı kokladı durmadan döndü gitti.

Arkadaşlar köpeğe herne kadar seslendiler onu çağırdılarsada dönüp bakmadı bile.

Köpeğin bu haline arkadaşlar şaştılar içlerinden birisi sebebini şöyle buldu dediki köpek düşünmüş demiştirki bu betbahlar açdırlar yiyecek bir şey bulamamışlar taş yiyeceklerdir bu halde onlardan ne beklenir sofralarından ne istifade edilir.

Kıt'a — Efendi hazretleri sofrasını açtığı vakit yakından gelende uzaktan gelende o sofradan müstefit olur.

Yakından gelen kedi değnek yer, uzaktan gelen köpek taş yer.

— MUTAYEBE —

Bir çocuğa sordular istermisin ki baban ölsünde mirasını yiyesin.

Çocuk şöyle dedi: Öldüğünü istemem isterimki birisi onu vursun öldürsün o surette hem diyetini alırım hemde mirasını yerim.

— MUTAYEBE —

Birisi bir şairin yanında bir beyit okumuş mısraın birisinin sonunda ötreli (R) harfi öteki mısraın sonunda esreli (z) harfi var'mış.

Şair bunun kafiyesi bozuktur çünki birisinin sonu (R), ötekinin sonu (Z) dir demiş.

Okuyan kimse cevap vermiş: Kolayı var noktayı atarsın ikiside (R) olur demiş.

Şair pekâlâ öyle olsun fakat birisinin sonu ötüreli, ötekinin sonu esirelidir bunu ne yapalım demiş.

Okuyan kimse kızmış sen ne cahil adamsın be ben sana noktayı kaldır işi düzelt dedim sen şimdi noktayı bıraktın harekeyle uğraşıyorsun demiş.

Kıt'a — O değersiz insan ki meth'i zemden, fethayı kesreden kesreyi zammadan fark etmez.

Şaşarım ki bu halile şiirden dem vurur halbuki şiir ile şaîr (arpa)i fark itmez

— MUTAYEBE —

İki şair bir sofrada bir arada bulundular ortaya palûze geldi pek sıcak idi birisi ötekine bu palûze yarin cehennemde içeceğin kaynar sudan daha sıcaktır dedi. Öteki cevap verdi Cehennemi soğutmak senin elindedir Cehenneme karşı eş'arınızdan bir beyit okur üflersen o zaman sıcaklık kalmaz sende rahat eder başkalarıda dedi.

Kıt'a — Hey koca şair sen ne büyük şairsin ne müessir şiirin var senin şu soğuk şiirlerinden bir mısra yazıp

cehennem kapısına assalar cehennemde soğukluk kalmaz her tarafı buz kesilir.

— MUTAYEBE —

(Sahib'bin abbat)a bir şair bir kaside getirdi her beytini bir divandan almış her ma'na bir şairin zadei tabii idi Abbat kasideyi okudu sen bize bir katar deve getirmişsin ki birinin yuları kesilecek olursa her biri başka bir sürüye koşar katılır dedi.

Kıt'a — Hey şair dün sen dava ederek benim tatlı şiirimin yanında bal hiçdir demiştin halbuki içinde senin sözün yoktur şuradan, buradan bir takım beyitler toplamış biraraya getirmişsin.

Bu şiirlerin her birisi kendi yerine gidecek olursa yer üzerinde boş kâğıttan başka birşey kalmaz.

Bir şair bir fâzıl'a bir şiir okumuş bitirdiği zaman ben bu şiiri halâda söyledim demiş.

Dinleyen fâzıl: Evet doğru söylüyorsun kokusundan bellidir demiş.

Kıt'a — Bir şair bir şiir söylediği zaman onu nerede söylediğini sorma belki kokla o şiirin nereden esip geldiği kokusundan belli olur.

Bir şair bir tabip'in yanına gitmiş içimde bir sıkıntı düğümlenmiş duruyor beni rahatsız ediyor o rahatsızlıktan tekmil vücuduma bir donukluk geliyor vücudumdaki tüyler ürperiyor demiş.

Tabib zarif bir insan imiş şöyle demiş: Hiç yakınlarda kimseye okumadığın bir şiir varmı? Demiş.

Şair evet demiş?

Tabip haydi bana oku demiş.

Şair okumuş.

Tabip tekrar ile bir daha oku demiş.

Şair bir daha okumuş.

Sonra tabip şöyle demiş: Haydi işine. Sıkıntıdan kurtuldun içinde düğümlenmiş şey o şiir idi onun içinde peyda ettiği kuruluk dışarı sirayet ediyordu şimdi o şiiri içinden dışarı attın kurtulmuş oldun.

Kıt'a — O ne şiirdirki bir âlim kimseye bu nedir diye soracak olsan cevabında saçmadır der.

Öyle bir şiiri bir hastanın şerbetine okuyacak olsan kızdırmayı giderir yerine üşütme getirir.

— Yedinci Ravza —

— MEŞHUR ŞAİRLER ve ŞİİRLERİ HAKKINDA DIR —

— FAİDE —

Şiir eski hükemaya göre muhayyel mukaddimelerden mürekkep söz demektir ya'ni öyle bir sözdürki insanların hayallerine bir şey üzerine teveccühü veyahut bir şeyden nefreti mucip olan ma'nalar ilga eder o söz doğru imiş, değilmiş işiden onun sıtkını i'tikat edermiş, etmezmiş aranılmaz.

Mesela şarap erimiş lââl, akıtıcı yakuttur.

Bal acı yahut tuzlumsu arı kusmuğudur gibi.

Sonra gelen hükema şiiri eskileri gibi ta'rif ile beraber vezin ve kafiyeyi şart ederler.

Cümhur'u üdebaya göre vezin ve kafiyeden başka şart yoktur şu halde cumhur'a göre şiir vezinli, kafiyeli sözdür ister tahayyül olsun ister olmasın ister doğru olsun ister olmasın.

Şiirin zâtına gelince Allah için şiirin şanı çok büyük, derecesi pek yüksektir.

Şiirden daha büyük fazilet, şiirden daha üstün bir şecer varmıdır bilmiyorum varsa nolurdu bileydim.

Mesnevi — Hiç bir güzelin boyu, bosu bir şiir buketi kadar güzel, sevimli değildir güzelliğin ne kadar ince sırları varsa bir şiirin yazılışında mevcuttur.

Şiire karşı sabr'etmek, bir şiiri görüpte okumamak çok güç şiirden vaz geçmek ise pek müşküldür bilhassa birisinin gönlünü teshir etmek, yumuşatmak için okun-

ması icap eden bir şiiri okumamak ne kadar tabiatın hılafına bir harekettir.

Şiir bir güzel kızdır ki eğnine nazdan biçilmiş bir hil'at geymiştir o hil'at onun veznidir.

O hil'atın eteklerinin ucu ipekle, sırma ile işlenmiştir. O işleme onun kafiyesidir.

O güzel kız ayaklarına altın halhal takmıştır. O halhal onun redifidir.

Alnına miskten, anberden hoş bir ben kondurmuştur. O hal ondaki hayaldir.

O güzel kızın yanağı ay gibi cilveler yapar. Ocilveler teşbihler, istiarelerdir.

Nice aşıkların gönüllerini daha uzaktan kapar.

O güzel kız saçlarının tellerini birbirinden ayırır. O saç telleri tecnis sanatıdır.

Sonra biri birinden fark edilemeyen iki bölük zülüf yapar.

O güzel kızın dudaklarından en kıymetli cevahirler dökülür. O cevahirler tarsî sanatıdır.

Misk gibi siyah, kıvırcık saçına cevahirli askılar bağlar.

O güzel kız ve him encümenine fitneler bırakan gözlerine gözlük takar. O güzellik iyham san'atıdır.

O güzel kız sümbül zülfünü gül yüzünün üstüne sarkıtır. O zülüf mecaz san'atıdır.

Zülfî ile yüzünün bir kısmını örter. O yüz hakîkattır.

Zülfi ile yüzünü örtse de görünmesine mani olmaz dalgalandıkça görünür.

İşte şiir böyle olmakla beraber yüce tanrı mu'cize olan kelam kadîmi için (o şiir değildir), peygamberi zîşanı için de (o şair değildir) buyurmuştur.

Cenabı Hakkın şu iki nefyi şiirin hattizatında fenalığını şairinde iyi bir kimse olmadığını göstermiş belki

maksadı ilahî şudur: Şiir ne olursa olsun kur'an şiir değildir, şair ne olursa olsun Muhammed şair değildir.

Şu da ilâve edilebilirki şu nefyi İlâhi, şiirin'de şairin'de derecelerinin yüksekliğini göstermektedir.

Kıt'a — Şiirin derecesini şundan anlaki müşrikler Kur'anı Kerîmin kelamullahı, Muhammed'in peygamber olmasını nefy etmek istedikleri zaman kur'an için şiir, Muhammed için şair dediler.

Şiir bir kaç kısma ayrılır: Kaside, gazel, mesnevi, rubaî, kıt'a gibi.

Şairler şiir söylemek, hususunda farklıdırlar bir takımları yukarıki kısımdan bazılariyle iktifa etmişlerdir.

Eski şairler en çok kaside söylerlerdi. Bu kasideler meth'ü senaya, mev'izeye veya başka bir mevzua ait idi.

Şairlerin bir takımları tefennün taraftarı olup yukarıki kısımların her birinde şiir söylemişlerdir.

Son gelen şairler ise en çok gazel söylemekle vakit geçirmişlerdir.

Şairlerin sayısı sayılamıyacak kadar çoktur biz içlerinden pek meşhur olan birkaç zâte dair söz söyliyeceğiz.

— RUDEGİ —

Rudegî maveraünnehirden dir anadan gözsüz doğmuştur. Öyle zeki, öyle keskin anlayışlı idiki daha sekiz yaşında iken kur'anı ezberledi okuma öğrendi şiir söylemeye başladı.

Sesi güzel olduğu için çalgı çalmaya merak etti ud öğrendi ud çalmada birinci oldu.

Samanilerden (Nasr-ibni Ahmet) onu himayesine aldı onu yetiştirdi.

Derlerki Rudegî'nin ikiyüz kölesi var idi bir yere giderken dörtyüz deve onun eşyasını götürürdü.

Rudegî'den sonra hiç bir şaire böyle servet, sâman. Kudret nasip olmamıştır.

Eş'arına gelince işin doğru olup olmadığını nakl'edenlere bırakarak derimki eş'arı yüz defter dolusu imiş.

(Tarih'i Yemînî) «şerhinde deniliyorki Rudegî, eş'ari (100/300) yüzbin üçyüz beyt imiş»

Şarap hakkında söylediği sözlerden bir kıt'asını şuraya yazıyorum:

Kıt'a — O akîk rengindeki şarabı kim gördüyse onu erimiş akîkten fark edemedi.

Şarap ile akîkın ikisi bir cevherdendir şu kadar varki birisi donmuş. Öteki erimiş bir haldedir.

Şarapta öyle bir hâsıyyet varki elini sürmeden aks'etmesiyle elini boyar, tadına bakmadan kokusu ile te'siri tepene çıkar.

Kıt'a — Zaman bana iyi bir insan gibi bir nasihat verdi evet iyi bakılırsa görülürki zaman baştan başa nasîhattan ibarettir.

Zamanın verdiği nasîhat şudur: Bahtiyar kimselerin günlerine, saâdetlerine haset etme çünki ne insanlar varki onlarda senin gününe, saâdetine haset ederler.

Bir tarih kitabında şöyle bir fıkra gördüm: (Nasr'-ibni Ahmet) buharâdan kalktı (Merv'i Şahı Cihân)a gitti orada fazlaca oturdu erkânı devletin akılları, fikirleri buharâda, buharâ köşklerinde kaldı buharâyı özlediler Rudegîye birçok hediyeler verdiler şâhı buharâya teşvik ve tergîp için bir gazel söyle, münasip bir zamanda, münasip bir mekanda ud'unu çalarak gazeli terennüm eyle dediler.

Rudegî o büyüklerin ricalarını kabul etti.

Bir sabah vakti şah uyanmış, sabah şarabını içmeye başlamışdı Rudagîde beraber idi ud'unu eline aldı çaldı çalarken de gazel'i okudu. Gazel şudur:

(Mülyan) suyunun üzerinden esen yeller geliyor, sevgili, merhametli dostumun kokuları geliyor.

(Amu) ırmağının kumları, o kumların sertlikleri ayaklarıma nakışlı ipek kumaş gibi geliyor.

İşte atlarımızla (çin) suyuna giriyoruz. Sular buz atlarımızın yelelerine kadar geliyor.

Ey Buharâ sevil, çok yaşa şâhımız sana misafir geliyor.

Şah aydır. Buhara gökdür. Ay göğe doğru geliyor.

Şah selvidir, Buharâ bahçedir. Selvi bahçeye doğru geliyor.

Bu gazel şâha öyle te'sir etmişki sırtındaki gecelik elbisesi, ayağındaki başmak ile hemen atına binmiş sormadan sürmüş Buharâya varmıştır.

Bazı tarihçiler bu hikâyeyi (Sultan Sencer) ile (Emir Muizzi) arasında geçmiştir derler. İşin doğrusunu Allah bilir.

— DAKİKA —

Dakîkî eski şairlerdendir (Şehname) yazmaya başlamış yirmibin beyt'e yakın yazmış sonra Firdevsî tamamlamıştır.

Şu iki beyit onun sözlerindendir:

Kıt'a — İnsanlar arasında peri soyundan bir yar seçmiştim aslı peri olduğu için gözümün önünden peri gibi nihan oldu.

Bir sipahi gencine gönül vermiştim o sipahi değil orduları kırıp geçiren bir put idi.

Ordu gitti o da gitti. Nasihatım olsun kimseler sipahi gencine gönül vermesinler

Şu Kıt'a da onundur :

Kıt'a — Ben burada çok kaldığım için hakir oldum evet bir yerde çok kalanlar aziz iken hakir olurlar.

Baksanız'a su havuzda çok durursa tadı bozulur rengi değişir yosun tutar.

— AMMAR —

Bu da eskilerdendir Samanlıyan devleti zamanında bulunmuştur tabiat şairanesi hoş, şiirleri latiftir şu iki beyit onun sözlerindendir :

Kıt'a — Epeyi vakitten beri kâr münasebeti ile Dünya gümüşlenmişti şimdi zümrüt yetişti gümüş yığınının yerini tuttu.

Bahar geldi sanki kışın nigâr hanesi nekadar nakşi varsa bağa teslim etti.

Cihanın seni aziz etmesine pekte aldanma. Çünki aziz etmiş olduğu kimseleri tekrar hakir ettiği çok görülmüştür.

Cihan yılana, cihana hükm'eden kimse yılan tutan kimseye benzer yılanın yılan tutandan intikam aldığı çok görülmüştür.

Sultânıtarika (şeyh Ebu Saîd Ebülhayr)ın makamatında mezkurdur ki birgün bir havanende şeyhin huzurunda bir beyit okudu beyit şeyhin hoşuna gitti coştu, aşkı taştı bu kimin şiiridir diye sordu Ammar'ın dır dediler.

Bunun üzerine şeyh buyurdu ki kalkınız Ammar'ın ziyaretine gidelim. Beyit şudur :

Kendi gazelimin içinde gizlenmek, saklanmak istiyorum.

Okuduğun vakit dudağını öpeyim diye.

— UNSURİ —

Zamanındaki şairlerin ileri gelenlerindendi (Yeminütdevle Mahmut Sebüktekin)in onun hakkında tevec-

cühleri var idi sultanın methi hakkında ki şu iki bey: onun güzel sözlerinden dir :

Kıt'a — Sen o şahsınki şarkta, garpta museviler hı rıstiyanlar, yahûdiler, müslümanlar tesbihlerinde, tehlil lerinde (yarabbi bu şâhın akıbetini mahmut eyle «onu kemal'i saadetle yaşat, devleti dâim olsun» diye dua ederler.

Şu rubai de onundur :

Zülfünün ucu rengini senin gönlünden almıştır. Sana karşı muhabbetim, vefakârlığım gönlünden pası silememiştir. Kalbindeki kaplan kibr'i zail olmadıkça insanlar mumu benim gönlümden, taşı senin gönlünden alırlar.

Derlerki unsurinin sultan Mahmut namına telif edilmiş müteatdid mesnevileri vardır. O mesnevilerden birisi (vâmık ve Azrâ) dır yazıkki bu mesnevilerden eser kalmamıştır.

— ASCEDİ —

Bu zat (Merv) şehrindendir. Yeminüddevle Sultan Mahmud'un meddahlarındandı.

Sultanın Hindistan'ı feth'etmesini tebrik için bir kaside söylemiştir kasidenin matlaı şudur :

İnce fikirli Pâdişah Hindistan seferini yapmakla işini mûcize bayrağı yaptı.

(İnce fikirli padişah Hindistan'a sefer etti bu sefer bin bir türlü müşkülât ile dolu idi fakat pâdişah müşkülâtı yendi, seferi muvaffakıyetle bitirdi bu muvaffakıyet mûcize kabilinden oldu şu halde şâhın bu seferi açılmış yükseltilmiş bir mu'cize bayrağı hâlini aldı.)

Ascedi kavun hakkında şöyle bir kıt'a söylemiştir :

Kıt'a - O zebercet renklidir misk kokuludur tadı bal gibidir üstü ipek kumaşa benzer hamud kokusudur kese-

cek olursan bir danesi on hilâl olur kesmiyecek olursan tas tamam bir ay şeklini gösterir.

— FERRUHİ —

Bu da Yeminüddevlenin zamanında idi onun ihsan ve in'amı sayesinde çok mal sahibi olmuştu. Birkere Semerkandi temâşâ arzusunda bulundu Semerkanda yaklaştığı zaman yol kesen hırsızlar tarafından yakalandı nesi varsa aldılar götürdüler. Semerkant'a girdi fakat kendisini göstermedi birkaç gün orada kaldı sonra döndü Semerkantta iken şu kıt'ayı söylemiştir :

Kıt'a — Semerkant şehrindeki güzellikleri, türlü nimetleri gördüm. Semerkant'ın ovalarını sahralarını bahçelerini hâneleri gözden geçirdim neçâreki kesemde, cebimde para kalmamıştı onun için gönlüm emel sofasından sevinç yaygısını dürdü büktü.

Birçok şehirlerde birçok ilim, fazilet sahiplerinden kaç kere işitmişimdir ki (kevser birdir cennet sekizdir) Semerkant'a girince gördüm ki Semerkantta bin cennet bin belki daha fazla kevser var fakat ne yapayım yine dudağım susuz olarak döneceğim. İnsan birçok nimetler görürde elinde parası olmazsa altın leğende kesilmiş başa döner.

— FİRDEVSİ —

(FİR-devsî (Tus) şehrindendir fazileti, kemali zahirdir. Birkimsenin ki şehnâme gibi bir eseri ola artık onu başkalarının tarifine hâcet yoktur.

Diyorlarki Firdevsî ziraat ile meşkul idi birisinden zulüm gördü şikayet için (Gaznîn) Gazne şehrine geldi Gaznede gezerken bir güzel bahçe gördü bahçeye girdi gördüki üç kimse oturmuş güzel güzel görüşüyorlar üst

lerinden başlarından bunların sultanın adamları olduklarını anladı. Kendi kendine şunların yanına gideyim neyolda müracaat lâzım geldiğini bunlardan anlarım dedi.

Firdevsî onlara doğru teveccüh edince Firdevsîyi istikbal ettiler şu adam geliyor rahatımızı bozacak iyisi budurki yanımıza geldiği zaman ona ağır bir teklifte bulunalım dediler Firdevsî onların yanlarına varınca ona (biz şâhın şairleriyiz şair olmıyanla konuşmayız üç mısra söylemişiz ki dördüncüsü kimse tarafından söylenmemiştir herkim bu üç mısra'a dördüncü bir mısra uydurursa onunla konuşuruz yoksa bizi ma'zur tut) dediler.

Firdevsî: Söylemiş olduğunuz mısra'ları okuyun dedi.

Unsurî şu mısra'ı okudu : Ayda senin yanağın kadar parlak değildir.

Ferrûhî şu mısra'ı okudu: Gül bahçesinde yanağın gibi bir gül yoktur.

Ascedî şu mısra'ı kudu : Kirpiklerin zırhı delip geçiyor.

Firdevsî bu üç mısra'ı işidince şöyle dedi: (peşen) cenginde (Keyv) in süngüsü gibi.

Bunlar Firdevsinin sözünden hayrete düştüler çünki (keyv) e kimdir, peşen cengi nedir bilmiyorlardı bu cihetleri Firdevsî den sordular Firdevsî her iki noktayı etrafıyla anlattı.

Sonra Firdevsî bu şairlerin tavsiyesiyle Sultan Mahmud'un meclisine dahil oldu Pâdişahın teveccühünü kazandı. Hatta Pâdişah ona iltifat ile meclisimizi (firdevs) yani Cenet yaptın, cennete çevirdin dedi bundan dolayı şair (Firdevsî) mahlasını aldı. Aradan bir zaman geçince Firdevsî şehnemenin nazmına me'mur oldu Firdevsî ilk evvel bin beyt yazdı getirdi Pâdişâha takdim etti Pâdişâh pek beğendi ona bin kızıl altın verdi.

Sonra Firdevsî otuz sene uğraşarak Şehnâmeyi bitirdi Pâdişâha takdim etti evvelce her beyit için bir altın verilmiş olmakla şimdide o ümitte bulunur idi. Şehname ise altmışbin beyit idi buna göre Pâdişâh altmışbin altın verecek idi halbuki hasutlar araya girdiler bir şair için okadar altın verilirmi diye Pâdişâhın zihnini çeldiler altını akçaya çevirdiler altmışbin akça verilmesini karar altına aldırdılar.

Firdevsî bunu duyunca müteessir oldu.

Bu para Firdevsîye verilmek üzere getirildiği zaman Firdevsî hamama gitmiş idi parayı getirenler Firdevsîyi hamamda buldular Firdevsî hamamdan çıkınca saray me'murları parayı takdim ettiler.

Firdevsî bu paranın yirmibin akçasını hamamcıya verdi, yirmibin akçasını birkaç şerbet içmiş olduğu için şerbetçiye yirmibin akçasınıda bahşiş olmak üzere parayı getiren me'murlara verdi.

Sonra Firdevsî tuttu kırk beyit ile Pâdişâhı hicvetti şu beyitler «o» cümledendir.

Mesnevi — Eğer Şâhın babası Şâh olsaydı benim başıma altın tac giydirirdi.

Soyunda, aslında büyük bir kimse bulunmadığı için büyüklerin adlarını eşitmeye tahammül edemedi onun için eseri küçük gördü hakkımı kesti.

Bir ağacın tabiatı acı olunca onu götürsen cennet bahçesine diksen cennet ırmağının suyu ile sulasan, dibine bal, halis şeker şerbeti döksen neticede yine aslına cinsine çeker, yine acı meyve verir.

Firdevsî Sultan Mahmudu hicv'ettikten sonra izini gayb etti onu ne kadar aradılarsa da bulamadılar.

Aradan bir zaman geçti (Hasan Meymendi) Başvekil olmuştu bir av yerinde bir münasebetle Şehnameden birkaç beyit okudu Sultanın hoşuna gitti sordu bu kimin şiiridir dedi.

Meymendi cevap verdi Findevsînin'dir dedi.

Sultan Firdevsî için yapılan haksızlıktan müteessir oldu emr'etti Firdevsîye altmışbin kızıl altın ile birkaç takım has hil'at gönderiniz dedi me'murlar altınları, hil'-atları aldılar tûs'a götürdüler fakat Firdevsînin talii müsade etmedi me'murlar tûs'un bir kapısından girerken öbir kapısından da Firdevsînin cenazesi çıkıyordu.

Firdevsînin vâris olarak yalnız bir kızı var idi paraları hil'atları kızına arz'ettiler kız gönlünü yüksek tuttu kabul etmedi benim bana yetişecek kadar malım var ihsana ihtiyacım yoktur dedi.

Sonra me'murlar o paraları otaraflardak i bir kervansaray'ın ta'mirine sarf ettiler.

Kıt'a — Kadirşinaslık negüzel şeydir insana ancak kadirşinaslığı kalır çünki kambur felek felâket yayını kurmuş, oklarını atacaktır.

Ne Firdevsî kaldı ne Mahmut Kaznavî nede şevketi kaldı yalnız bu ikisine ait acı bir söz kaldı o da (Mahmut Gaznevî Firdevsînin kıymetini takdir etmedi) sözüdür.

— NASIR HUSREVÎ ANSARÎ —

Şair sanatında mâhir, hikmet fenlerinde kâmil idi kötü i'tikada, zındıklığa, dinsizliğe mâil idi.

(Sefername) adlı bir eseri vardır bu adam dünyanın ma'mur olan birçok şehirlerini gezmiş, oralardaki ulema, üdeba ile görüşmüş, müsahabelerde bulunmuş işte bu cihetleri göstermek için o eseri yazmıştır.

(Aynülkuzatı Hemedanî) Zübdetilhakayık adlı eserde onun manzumelerinden şu birkaç beyt'i yazmıştır.

Kıt'a — Çektiğim bütün cefalar Bulgar güzellerinin ellerindendir. Hemde bu cefaları boyuna çekmeye mecburum.

Doğrusunu ararsan günah bulgar güzellerininde değildir. Eğer dinleyebilirsen günahın kimde olduğunu söyliyeyim, hey Allahım bu belalar, bu fitneler hep sendendir. Ne çareki kimse senin ile da'vaya kalkışamaz. Birtakım insanlar, tüccarlar bizi baştan çıkarmak deli etmek için bulgar elinden birtakım türk güzellerini alır getirirler. Ne olurdu Cenabı Hak o ay gibi güzellerin dudaklarını, dişlerini bu kadar güzel yaratmamalıydı. O dudaklar, o dişler okadar güzeldirki onları gördüğümüz zaman dişimizle dudaklarımızı ısırıyoruz.

— AZRAKI HEREVİ —

Şiir ve fazilette mahir, ilim ve hikmette kâmil idi. Şarap hakkında ki şu kıt'a onun sözlerindendir :

Kıt'a — Sâkî o la'l renkli şarabı getirki onun ziyasından insanın fikrinde lâleler açılır, gözünün önünde gülistanlar görünür.

Bir peri geceleyin o şarabın ziya verdiği yerden geçecek olursa peri olmakla beraber gözden nihan olamaz.

O şarabın kokusu anber kokusundan daha hoş, rengi akik renginden daha üstündür.

O şarap yıldızlardan daha parlak, candan daha saf-dır

— EMİR MUİZZÎ —

Bu şair (Melikşah)ın oğlu (Muizziddünya veddin Sultan Sencer) zamanında idi şairliğini ençok onun methiyle geçirenlerdendir. Ona (Muizzî) denilmesi de Sultan'a nisbetledir.

Sencer zamanında (Muizzî) ye nasıp olan şan, şeref, derece pek az şaire nasip olmuştur.

Derlerki şairlerden üç zat üç devlet sayesinde başkalarının nail olamadığı bahtiyarlığa nail olmuştur.

Bu üçünden birisi Samaniler devletinde (Rudegî) diğeri Mahmudiler devletinde (Unsurî) öbürüde Sencer devletinde (Muizzî) dir.

Muizzi bir kazaya uğrayarak vefat etmiştir şöyleki: Birgün Sultan Sencer otağının içinden ok atıyordu Muizzi o sırada otağın dışarısında idi nasılsa ok hata etti Muizziye dokundu derhal düştü öldü.

Şu birkaç beyit yine Muizzinindir fakat bunları

Kıt'a — O güzel sevgilim sünbülden yasemin üzre büklümler, kıvrımlar koyunca çin müsavvirlerinin ressamlarının yüreklerine hasret yakısı koymuş oldu.

Kimsenin yüzündeki tüye baş eğmeyen gönül sevdiğimin zülfünün altına rast gelen misk gibi siyah tüye baş eğmiştir.

Ben onun misk gibi siyah tüyünün kölesiyim. Yüz üzerinde o tüylerin bulunuşu bana şöyle bir his veriyor: Sanıyorumki mini mini karıncalar; saçılmış ezik misk üzerinden geçmişler, ayaklarına misk bulaşmış, sonra beyaz gül yaprağının üzerinden yürümüş orada izler bırakmışlar.

Şu birkaç beyit yine Muizzînindir fakat bunları arap şairlerinin üslubuna göre söylemiştir

Gazel — Sana diyorum hey deveci! konarsan yarimin yurduna kon sakın başka yere konma. Bilirmisin niçin böyle diyorum çünki ben oradaki yurt enkazını ziyaretle orada birzaman inlemek istiyorum. O yurdu kanlı göz yaşlarımla doldurmak orasını ceyhuna çevrmek orada süprüntülükteki toprakları külleri gül renkli yapmak istiyorum. Nasıl ağlamıyayımki orada bir çadır var idi. O

çadırın içinde yârim oturur yatardı şimdi ise oralarda o çadır güzeli yârimin yüzünü göremiyorum.

Nasıl ağlamıyayım ki yârim arasıra çadırdan çıkar oradaki çimenlerde düz servi gibi salınırdı şimdi ise o çimenler içinde o serviyi göremiyorum.

Nasıl ağlamıyayım ki orada bir bahçe var idi yârim arasıra çadırından çıkar kendi gibi güzel kızlar ile o bahçede gezerdi şimdi ise orada ne yar kalmış, nede onun eşleri, dostları kalmıştır, şimdi orada kurtlar tilkiler, puhular, akbabalar vatan tutmuştur.

— ABDÜLVASI CEBELÎ —

Bu zat fâzıl, kâmil, mâhir şair idi hem Arapça, hem Farsça söylemiştir.

Bir kaside söylemiştir matlaı şudur :

Beyit — Kimin senin gibi menekşe zülüflü, nergis gözlü, lâle yüzlü, ak gül göğüslü şehbaz dilber bir sevgilisi vardır.

Bu kasideye birçok şairler nazîreler söylemişlersede hiç birisi ona yetişememişdir.

Şu sözler bir kasidesinin baş tarafından alınmıştır :

Kıt'a — Âlemde senden ziyade gönül parlatan bir güzel olmadığı gibi şehr'içinde senden daha ziyade ciğer yakan bir peri yoktur.

Senin suya kanmış lâleni, senin uykucu nergisini gördüğüm günden beri ba'zan visalin ümidiyle lâle gibi yüzüm güler, ba'zanda ayrılık korkusuyla nergis gibi başım aşağı düşer.

— EDİP SÂBİR —

Fasih bir şair idi fâzıl idi âkîl idi şiiri pek latif pek güzeldir.

Büyük edibler onun kendilerinden yüksek olduğunu ıkrar ederler mesela (Enverî) onu kendisine tercih etmiştir.

Nasılki Enverî bir kaside söylemiş o kasidenin başında kendisinin kemalâtını saymış fakat kasidenin sonunda Edip Sâbir'e yetişemediğini söylemiştir:

Beyit — Bütün bu kemâlatımı bir tarafa bırakınız farz'edinizki şairim başka bir meziyetim yoktur fakat şöyle böyle bir şair değilim bütün ma'nasiyle, büyüklüğüyle şairim derecemi size ben söyliyeyim: (Edip Sâbir) olamazsamda (Senaî) kadar bir şairim.

Şu birkaç beyit onun sözüdür.

Gazel — Ey canan yanağın cennet, dudağın sebildir. Cennetine, sebiline canım feda olsun Zühre senin yüzünün yanında nasıl ziya verir, güneş bile sen variken kendisini gösteremez Güzellik şehirler suretinde tecelli etse sen Bağdadı, Mısırı temsil edersin. Gözüm ise Bağdat için Dicle, Mısır için Nil olur. Senden ayrı yaşamak acısının yükünden boyum kalemin içindeki tel gibi oldu, Senin aşkıyın yarasiyle yanağım çivit gibi güverdi.

Şu kıt'a da onun eş'arındandır :

Kıt'a — Çocuğum! divit (Ta'yanî hokka) devlet ve saadet aletidir râm edilmesi güç olan devleti divit ile râm edebilirsin. Divit devleti okadar caliptirki imlası bu sırrı göstermektedir. Bu sözüme delil istersen elinin ucunu uzat (T) harfine yetiştir.

— ENVERÎ —

Enverî kâmil hakim idi fasıh idi fâzıl idi şiiri kemalâtından bir nümune, cemalî kemalinden bir bendir. Sözleri meşhur, divanı mestur dur.

Şiirlerinin latiflerinden olmak üzere şu kıt'ayı yazıyorum bu kıt'a ile şairlere nasihat ediyor :

Kıt'a — Dün bana bir şaircik «gazel söylüyormusun» dedi.

Cevap olarak «gazeldende, methiyedende, hicviyedende vaz geçtim üçünüde bıraktım» dedim.

Şaircik nasıl oluyorda terkediyorsun sebeb ne» dedi.

Cevap olarak «gazel söylemek, methiye söylemek hicviye söylemek azgınlıktan ileri geliyordu ben çok şükür azgınlığı bıraktım ve inşaallah o azgınlık bir daha gelmiyecektir dedim.

Ben evvelce bu üç kısım nazım ile meşkul idim. Sebebi hırs, gazap, şehvet hisleri idi: Bir gece bir güzelin şeker gibi dudağını, kıvrım, kıvrım zülfünü öğebilmek için sabaha kadar düşündüm, birgün nereden, kimden ne suretle beş akca çekmek kabildir diye akşama kadar kıvranırdım Başka gün hasta köpek gibi kendimden zaif, zabun, aciz kimi bulsam da onu ezsem, berbat etsem, onu dişlesem diye uğraşır dururdum. Mezkur üç hissi üç köpeğe benzedebilirim çok şükür ki Cenabı Hak lûtf'u keremiyle bu üç aç köpeği ben acizin başından def etti. İlâhi gazel, methiye, hicviye söylemek ile aklıma, nefsime çok cefa etmişim artık bunlardan vaz geçtim tevbe ettim beni bunlardan sen sakla. Ey (Enverî) yüksekten uçmak, laf ve güzaf etmek erlerin adeti değildir mademki böbürlendin merdâne davran sözünde dur bundan sonra artık bir köşeye çekil kurtuluş yolunu ara çünki iki, üç nefeslik ömrün kalmıştır çok geçmeden o nefeslerde bitecektir.

Derlerki (Gor) Padişahına Enverî seni, hicv'etmiştir diye haber verdiler. ,

O da (Herat) Padişahına mektup yazdı Enverîyi çok severim pek takdir ederim kendisiyle görüşmek istiyorum lütfen onu buldurup tarafıma gönderirseniz pek memnun olurum dedi halbuki maksadı Enverîden intikam almak idi.

Herat Padişahı Gor Padişahının maksadını ferasetle anladı Enverîye kendisini Gor Padişahının istediğini yazdı fakat bu işte intikam hissi bulunduğunu açıktan yazamadı şu kadar yapabildi ki Enverînin nazarı dikkatını celb için ona yazdığı mektubun kenarına şu iki beyiti ilâve etti :

Şiir — Buna Dünya derler o ağzının dolusunca şöyle demektedir: Hey insanlar benim arslan gibi atılıp yakalamamdan, tutup paralamam dan sakının. Ben çok kere yüzünüze karşı gülerim bu gülüşüm sizi aldatmasın benim sözüm güldürücü, fakat işim ağladıcıdır.

Enverî Herat Padişahının mektubunu alınca işin nereye varacağını ferasatla anladı gitmedi ve gitmekte mazur olduğuna dair birtakım bahaneler uydurdu. Gor Padişahı Enverî'nin mektubunu alınca Herat Padişahına tekrar mektup yazdı Herhalde Enverîyi kandırıp göndermesi için ricada bulunduğu gibi bu işe muvaffak olduğu takdirde kendisine pekçok hediye vereceğini de ilâve etti.

Bunun üzerine Herat Şahı Enverîyi çağırdı kendisine gelen mektuptan bahsetti herhalde gitmelisin benimde istifadem bunu muciptir çünki sana mukabil bin koyun alacağım dedi.

Enverî şöyle dedi: Mademki benim değerim varmış ben kendimi zâtiâlinize bedefa olarak takdim ediyorum beni gönderme burada bırak senin şairlerin, adamların sırasında bulunayım senin için cevahir gibi kasideler yazayım o cevahirleri senin ayağına saçayım dedi.

Bu söz Herat Şâhının hoşuna gitti Enverî yi göndermediği gibi onu kendi himayesine aldı.

— REŞİD AL - DİNÎ VAT VAT —

Maveraünnehir şairlerindendir zamanında mevcut şairlerin üstâdı, onların imamı idi sanayii şiir hakkında

(Hadaikussihir) adlı eser onun tasnifidir vezirlerden birisine hitâben şöyle bir kıt'a yazmıştır.

Kıt'a — Sen vezirsin bende meth'eden bir şairim elimin asadan mahrum olmasını nasıl reva görüyorsun.

Sen o zâtı bana bırak beni meth'et bak asâ nasıl olur görürsün.

Şu iki rubaî de onun zadei tab'ıdır.

Rubaî — Ey mah senin haberin yok, ben senin yanağını yad ederek şu geçmekte olan cihanı terk'ettim elimi her şeyden yîykadım bir köşeye çekildim bundan evvel hayâtım seninle nasıl geçtiyse bundan sonrada başkalarıyla da geçecektir.

Rubaî — Bir gözüm var içine sevdiğimin sûreti dolmuştur. İçinde dostum bulunduğu cihetle gözümü pek seviyorum. Şimdi ben gözüm ile dostumu biribirinden fark edemiyorum bilmemki gözüm dostummudur yoksa düşmanım gözümmüdür.

— AMİKÎ —

Maveraünnehir şairlerindendir zamanındaki şairlerin üstadıdır bir kasidenin evvelinde söylediği bir kaç beyit pek güzeldir.

Kıt'a — Bir karınca farz'ediniz söz söylesin. Bir kıl farz'ediniz canı bulunsun. İşte ben o karıncayım, işte ben o kılım. Kâkülü galiye misk'ine, beli karınca beline benzeyen o güzelin ayrılığının te'siriyle vücudum kıl, gönlüm karınca gözüne benziyor eğer bir karınca veya bir kıl ile gece gündüz arkadaş olsam ne karıncanın benden haberi olur nede kıl benden bir nişan his eder öyle inceldim, öyle zaifledim ki karıncanın gözüne sığarım şuhalde karınca isterse beni gözünde saklayabilir ben incelmiş, öyle bir karıncaya dönmüşümki üzerime konan bir kıl beni

örter. Ben bir kılım fakat öyle bir zaif kılımki kıl kadar kuvvetim yoktur.

— SUZENÎ —

Nesif şehrindendir tahsil için Buharaya geldiği zaman İğneciliğe heves etti o san'atta üstat oldu.

Şakadan hoşlanırdı bir kasidesinde kendisini zemm'ile şöyle diyor :

Kıt'a — Arkadaş kötülük namına ne bilirsen bende o kötülüğün birkaç misli mevcuttur ben kendimi bildiğim gibi kimse beni bilmez Görünüşte kötüyüm gizlide kötünün kötüsüyüm içimi dışımı ancak cenabı hak bilir.

Kıt'a — Ey kahraman naz ile, cilve ile gamzen okunu atmak istiyorsun rica ederim benim kalbimi nişan al, sana evvela gönlümü vermiştim şimdi gönül bende değildir bir canım kalmıştır şimdi sana onuda vermek istiyorum.

Dilbr! sen âlicenapsın bakıyorum kime yara açarsan onu bir iyilikle okşuyorsun. Beni gamzen ile urki bûse ile okşıyasın.

Dilber Çok âşıkın var ben bin birinciyim onların işlerini bitirmedikçe bana gelemiyorsun.

— HAKANÎ —

Lakabı (Efdal - eddîn) dir şirvanlıdr ona şiir san'atındaki kemâlından dolayı (Hassan-el Acem) derler bütün şairlerden mümtaz dır taklidi kabil olmıyan güzel bir şivesi var. Mevaizde, hâkimane söz söylemekte (Senaî) tarıkatını tutmuş, akran ve emsalini geçmiştir. Bir kıt'ada kendisini şöyle öğer :

Kıt'a — Ben mucit bir şairim bütün şairlere yeni yeni ma'naları ben veririm maani sofram herkese açıktır

öyle bir mucidimki Rudakî, Unsurî dahî bugün sağ olsalardı benim soframın kırıntılarıyla geçinirlerdi. Nefsini tehzip etmiş kâmil Hâkimler ölmedikleri gibi eş'arımı sayesinde benimde adım ölmez daima diri ve tâze olarak kalacaktır hırsım cömert insanların malı gibi azdır.

Raşit Vatvat Hakanîyi meth-ederek şöyle bir kıt'a söylemiştir :

Kıt'a — Ey şan, şeref gülünün Ayı, Güneşi, ey fazilet tahtının veziri, şâhı, lakabın Efdal'eddîn, künyen Ebülfazl dır sen fazilet denizisin, dîni artıran yükselten, küfrü eksilten, yok eden bir feylesofsun.

Şu iki beyit Hakanînin sözlerindendir :

Kıt'a — Hakanî güzellere tutulmadan, onların sevdasını taşımadan vaz geç çünki sevda akla sersemlik getirir.

Güzeller gözlere gözgü gibi güzel görünürler bu doğrudur fakat unutmanın gözgünün bir yüzü parlak. Öbir yüzü bulanıktır, siyahtır.

Hakâninin (tuhfetül ırakîyn) adlı bir eseri vardır.

Şu birkaç beyit o kitabın başından alınmıştır.

Mesnevi — Biz bu yeşil hokkaya, toprak mühreye karşı gamli gamli seyircileriz.

Bu hokka ile bu mühre yerlerinde durdukça bunlar bizim ömrümüzün kesesinin ağzını açacaklardır.

Tuhfe zerki ferman masasının üzerinde mühre topal, hokka müteharriktir.

Bu ikisi ne acayip sihirbazdır ba'zen kakım, ba'zan kunduz gösterirler.

Bir vakit gelirki ademi seylabı baştan aşar bir vakit gelirki bu dört hamal Ay, yıl mahaffesini bırakırlar.

Bir vakit gelirki yıldızları taşıyanların nalları düşer tırnakları sökülür.

— FAHRİ CÜRCANÎ —

Zamanın en fâzıllarından, en değerlilerindendir fâzıl ve kemâline, şiirinin inceliğine eseri olan (Veys'ü Râmin) kitabı delâlet eder (*)

Şu birkaç beyit o kitabın müteaddit yerlerinden alınmıştır.

Mesnevi — Cihanı iyi tanıyanlardan kalmış şu söz hoştur: Muharebe geriden seyredenlere kolay gelir.

İçinde düşmanımın kanımı gördüğü altın leğeni istemem.

Yılanın yavrusu yine kendisi gibi yılan olur nasılki fena bir ağacın meyvesi yine fena olur.

Vücut sihhatte, afiyette iken yolculuk yinebir çiledir ya insan hasta, âciz olursa yolculuğun ne olduğu bundan anlaşılır. Gülün, nergisin görünüşleri nekadar güzeldir insan bakmasına doyamaz fakat tatları görünüşleri gibi değildir.

İnsanların yapmış oldukları suçları setr'etmek onlara yapmadıkları bir buç isnadından çok iyidir Padişahlar ateşe benzerler ateşin tabiatı nasıl yükselmek ise Pâdişahlarda kibir ve azamattan hâli olmazlar.

Kuvvetçe fil, tabiatça arslan isende yakıcı ateşe karşı cesaret gösterme.

— ZAHİRÜDDÎNİ FARYABÎ —

Cihanın meşhurlarından ve zamanın efazılındandır divanı hoş ve makbul, eş'arı dillerde söylenmektedir.

(*) Bu eserin bir nushasını kanûnî Sultan Süleyman birçok ihsan ve hedayayı hâmil olan bir heyeti mahsusa ile Bursada oturmakta olan Lamiî Çelebiye göndermis onun tercümesini emretmiştir gerek aslı gerek bir tercüme kütüphanelerimizde mevcuttur.

Atabey (Ebubekir) in zamanı devletinde yetişmiş, büyümüştür.

Birgece onun meclisinde şu rubaiyi söylemiştir :

Rubaî — Pâdişahım melekler senin duanı vird edinmişlerdir zaman senin zâtından başkasına meyl'etmez. Kılıcının kını düşmanlara şöyle diyor: Herif içimdeki kılıç başınıza uğrasın.

Bu rubaî Atâbeyin hoşuna gitti emir buyurdu Zahir'in başına bin kızıl altın saçtılar.

Bunun üzerine Zahirî ikinci bir rubaî söyledi.

Rubaî — Şahım mülk ve dînin işi sayende yolundadır adl'in sayesinde zulüm ve fitne can çekişmektedir. Zamanında rafazılar bile sünniler gibi Ebubekr'in halife olduğunu ıkrara mecbur oldular.

Şu birkaç beyit dahi onun bir mesnevisindeki güzel beyitlerindendir.

Mesnevî — Birgün bir vaaz kürside şu sözleri söyledi: Kıyamet koptuğu, bütün insanlar biraraya geldikleri zaman Cenabı Hak günahkâr olan ak sakallıları temiz, iyi olan kara sakallılara, günahkâr olan kara sakallılarıda temiz, iyi olan ak sakallılara bağışlıyacaktır. O vaaz meclisinde kırmızı sakallı birisi var idi vaazın sözünü işidince elini sakalına attı (eyvah biz hesaptan hariç kalıyoruz iki dünyada da bir işe yaramıyoruz) dedi.

Zahir'in şiirdeki kemâli bir derecede dirki geçmiş şairler Zahirî mi daha yüksektir Enverî mi daha yüksektir diye ihtilafa düşmüşler nasılki bir şair bu ciheti nazman cevap verilecek bir zattan soruyor :

Kıt'a — Ey Kürrei arz kadar vakarlı olan zat sen fazilet göğünde Ay gibi güzel görünüşlü güneş kılıklısın sözün iyisini kötüsünden seçenlerden bir bölüğü Zahîr'in sözünü Enverînin sözüden üstün görüyorlar birtakımla-

rı da bu fikri redd'ediyorlar velhasıl birbirleriyle uğraşıyor çekişiyorlar şairlik mülkü bugün senin mührün altındadır mezkûr iki taraftan hankisinin haklı olduğuna bir işaret buyurunuz.

Bu suale İmam'ı Herevî şöyle cevap vermiştir :

Kıt'a — Ey fikir yollarının hepsini bilen zat eğer hakikat gözüyle bakılırsa bu sualde ma'zur değilsin. Aralarında münasebet olmayan iki şeyden birisini tercih için şerha beyana ihtiyaç varmıdır Enverînin sözü mu'cize, zahirî'ninki sihir, Enverînin sözü gökten enme bir nur, Zahirîninki yanmış bir çırağ, Enverînin sözü ay, Zahirînin ki yıldız, Enverînin sözü hûri, Zahîrinin ki peri dir.

Mezkur suale başka bir şairde şöyle cevap vermiştir :

Kıt'a — Zahirinin şiirini Enverînin temiz sözüne tercih eden müptedîler Hazreti Musanın mu'cizesini Samirînin sihrinden fark etmeyen kimselere benzerler.

— NİZAMÎ —

Gencelidir fezaili, kemalâtı meşhurdur şerha, beyana muhtaç değildir (penç genç-hamse) adlı beş eserinde kimseye müyesser olmayan güzellikler, incelikler göstermiştir. Nizamî pekaz şiir yazmıştır şu gazel onun eş'arındandır.

Gazel — Tekmil mihnetim o buğday renkli yanaktandır saman gibi yanağım her gece onun yüzünün aşkı ile kan ağladığım için kana bulanmadadır. Yanağındaki ben, buğday danesine, üzerindeki tüyler sünbüle benziyor gökteki sünbüle burcu o dânenin değersiz bir başağı gibi olabilir. Ben ondan meyve yemedim ne haddimeki yiyeyim çünki ben onun kuluyum kulun gözü ise onun kapısının cennetinden hariçtir. Kul onun kapısının cennetine

göz koyamaz, içeriye giremez giremediği için cennetteki meyveleri yiyemez fakat ben böyle olmakla beraber sabrım ondan meyve yedi (ya'ni sabır ve selâtım sayesinde ondan müstefit oldu) ben onun terazi gibi iki tarafı bir olan zülüflerinden bir arpa ağzı misk satın aldığım zaman onun methi hakkındaki sözümün güzelliğine mükafat olarak bir buğday ağzı fazla isterim.

Onun gamından gönlüm buğday gibi ortasından ikiye ayrılmıştır fakat o Nızamînin ne halde olduğunu düşünse arpa kadar düşünür.

— KEMAL İSAİL —

Şiirlerinde çok ince ma'nalar derc'ettiğinden dolayı ona (Hallâkı Maanî) denmiştir ona nasıp olan mazmunlar ne ondan evvelkilere, nede sonrakilere nasip olmamıştır fakat ma'nayı pek inceltirken şiirleri selasetten mahrum kalmıştır.

Eş'arı çokdur divanı meşhurdur.

— SELMANİ SAVECİ —

Fasih, beliğ bir şairdir ibaresinin selasetinde, mazmunun inceliğinde eşsizdir birçok üstatların kasidelerine nazîre söylemiştir bu kasidelerin ba'zısında üstat tanınan zâtı geçmş, ba'zısında üstada yetişememiş, ba'zısında beraberе kalmıştır.

Üstatların, bilhassa Kemal İsmailin mazmunlarını alır şiirlerini koyar fakat güzel bir tarzda aldığı için ta'yip edilemez.

Kıt'a — Güzel bir mazmun temiz, güzel bir vücuda benzer güzele ne geydirilse yaraşır üzerinde güzel durur şukadar varki birinci libastan sonra geydirilen ikinci libas herhalde birinciden daha iyi, daha güzel olmak lazımdır böyle olmadığı surette ayıp bir iş yapılmış olur

hüner bir güzelin sırtındaki eski yünlü libasını çıkarıp onun yerine atlastan, en kıymetli kumaştan libas geydirmektir.

Selmanın iki mesnevisi var birisi (çemşit ve hurşuttur) fakat Selman bu eserinde okadar zorakilik yapmıştır ki eserin tadını kaçırmıştır ikincisi (Fırakname)dir bu gayet güzeldir.

Selmanın gazelleri san'atlı isede aşk ve muhabbet çeşnisinden hâli olduğu cihetle erbabı zevk o gazellere pek iltifat etmezler.

— MUHAMMED ASSAR-I TEBRİZÎ —

(Mihir ve Müşteri) kitabının sahibidir o eserde pekçok güzellik göstermiştir.

Güzel bir kızın burnunu meth'için yazmış olduğu şu iki beyit o kitaptandır.

Mesnevi — O burun değildir belki nesrin gülünün üzerine latif, nazenin bir çizgi çekilmiştir.

O burun değil belki lâle ve yâsemin üzerinde uyuyan açılmamış gül, yahut açılmamış bir zambaktır.

Şu beyitlerde o mesnevidendir.

Kıt'a — Assar! Halkın tabiatından muhabbet ciddiyet arama çünki çorak yerde gül yetişmez.

Melekler resimlerden nasıl kaçarlarsa ma'nasız surattan ibaret insanlardan da vefa öyle kaçar.

Bugünkü halkın başlarına kaza felek eleğiyle gaddarlık tuzundan başka birşey elemez.

Kime muhabbet ile iyilik yapmak istersen sana kin tutar herzaman senin için fenalık düşünür.

Kime ki göz yaşı gibi gözünde yer versen eğer gücü yeterse kanını döker.

— ŞEYH SÂ'Dî —

Adı (Muslıhıddîn) dir memduhuna nisbetle (Sa'dî) denilmektedir gazel söyleyen şairlerin piridir ondan evvel gazel söylemeğe kimse bunun kadar çalışmamıştır sözleri her taifeye göre makbuldür. Şairlerden birisi bir kıt'a söylemiştir doğrusu çok munsifane söylemiştir:

Kıt'a — Hernekadar Peygamberimiz benden sonra Peygamber gelmiyecektir buyurmuş isede şiirde üç kimse Peygamberdirler birisi Firdevsî dirki bir şeyi tavsif etmede, birisi Enverî dirki kaside yazmakta, birisi Sa'di dirki gazel söylemede diğer şairlere nisbetle Peygamber derecesindedir (Ya'ni diğer şairler ümmet, bunlar üç peygamber gibidir) daha açığı diğer şairler talebe, bunlar muallim makamındadır)

— HAVACE HAFIZ ŞİRÂZî —

Şiirlerinin çoğu latifdir hoştur hele ba'zısı i'caz dederecesine yaklaşmıştır başkalarının gazellerine nisbetle Hafız'ın gazelleri diğer kasidelere nisbetle Zahîr'in kasideleri gibidir.

Hâfızın şiirdeki selîkası tabiatı (Nezzarî Kuhistanî) nin selîkasına benzer fakat Nezzar'ın şiirlerinde lüzumsuz, ma'nasız sözler bulunduğu halde Hâfızın şiirinde öyle şeyler yoktur.

Şiirlerinde zorakîlik olmadığı için Hâfız'a (lisânül'-gayb) lakabı verilmiştir.

— ŞEYH KEMAL-İ HOCENDî —

Sözünün letafetinde, ma'naların inceliğinde öyle mertebededir ki ondan ziyadesi tasavvur edilemez fakat ma'nanın inceliğine çok özenmiş olması şiirini selasetten çı-

karmış, aşk ve muhabbet zevkinden mahrum bırakmıştır.

Sözlerinde misaller getirmede, hafif bahirler, garip gafiyeler, redifler kullanmada sözleri sehlimümteni'dir.

Eş'arında (Hasan Dehlevi)yi taklit eder fakat bunun şiirindeki ma'nalar Hasan Dehlevinin eş'arında yoktur.

Ona (Düzdi Hasan — Hasanın hırsızı) denilmesi onu taklit etmesinden dolayıdır.

Divanında şöyle bir şiire tesadüf ediliyor:

Fert — Kimse bir gedik başında beni yakalıyamadı Hasanın hırsızı olduğum neden ma'lum oluyor.

Şeyh Kemal ile Hâfız şiraziye yetişen ba'zi a'rifler bu ikisini mukayese ile şöyle demişler: Şeyh Kemâl'in konuşması şiirinden, Hâfızın şiiri konuşmasından daha güzel idi.

— EMİR HÜSREV-İ DEHLEVÎ —

Çeşitli şiir söyliyenlerdendir kaside, gazel, mesnevi ile uğraşmış, hepsini de kemâline erdirmiştir.

Hâkâniyi taklit eder kaside de yetişememiş isede gazelde onu geçmiştir.

Gazelleri erbabı aşkın kendi zevkleri, kendi vicdanları ile ruhlarında duydukları ma'naları hâvî olduğu cihetle herkesce makbuldür.

Nızâmînin hamsesine cevap vermiştir ki cevap verenlerin en güzidesidir.

Hamsesinden başka diğer mesnevileri de vardır hepsi sanatlı ve hoştur.

— HASAN DEHLEVÎ —

Gazel söylemede hususî bir mesleği vardır ekseriya dar kafiyeler garip redifler, hoşa gidecek bahirler intihap eder bu cihetler ise gazelde aranılan şeylerdir bu ci-

hetlerden dolayı şiirinde bir hâl hasıl olmuşturki ilk nazarda öyle söz söylemek kolay görünürsede hakîkatte güçtür bundan dolayı eş'arına (sehl'i mümteni) derler.

Hüsrev-i Dehlevî ile muasır idi yekdigeriyle görüşür şakalaşırlardı nasıl ki Hasanın bir kıt'ası bunu gösteriyor:

Kıt'a — Hasan kulunun söylediği şiirleri Hüsrev kemâli kereminden kabul etmektedir.

Aramızda şiir farkına gelince derimki benim sözüm Hüsrev'in sözü gibi değildir en doğru söz işte bu söylediğim sözdür.

— İMAD FÂKIH —

Gazel söyleyen şairlerden birisi de İmaddır Kirmanlıdır bir tekyede şeyh idi şiirini tekyeye gelen nekadar insan varsa hepsine okur ve islahını isterdi bundan dolayı Havace İmad'ın şiiri tekmil kirman ahalisinin şiiridir denilmiştir.

— HAVECE —

Bu da kirmanlıdır lafızları süslemeye, ibareyi güzelleştirmeye pek özenirlerdi bundan dolayı ona şairlerin nakilcisi derler.

— NASIR-I BUHARÎ —

Maveraünnehir şairlerindendir şiirlerinde ara sıra tasavvuf sözleri görülür.

— HAVACE İSMETULLAH-İ BUHARÎ —

Gazelde Hüsrev Dehlev'yi taklit ederdi.

— BİSATÎ-İ SEMERKANDÎ —

Şiiri latiftir fakat ma'lumatı zaiftir nasılki şiirinden anlaşılmadadır.

— HAYALÎ —

Şiiri hayalden hâli değildir şu gazel onun sözlerindendir :

Gazel — Allahım senin gamın okuna aşıklar hedef olmuştur halk seninle meşkuldurlar fakat sen görünmüyorsun.

Ba'zen kiliseye gidiyorum ba'zen mescitte kalıyorum maksadım sensin seni ev ev arıyorum.

Hacı Kâ'be yolunda Kâ'be için koşuyor biz didar istiyoruz o ev arıyor biz ev sahibini arıyoruz Kâ'beye gitsem, puthaneye girsem maksudüm ancak sensin Cemâline yemin ederimki senden başka ne varsa hayaldir. Hayalî'nin yaptığı kusurlar senin keremini ümit iledir böylelikle yaptığım günahlara bahane buluyorum.

— AZERÎ - İSFERAYİNÎ —

(İsferayin) lidir şiirinde ba'zan meşâyıha atıp tutmalar var.

Şu matlaı hoştur :

Beyit — Yine akşam oldu gözüm ağlama meydanını suladı uyuyacak oldum dehşetli göz yaşları sel halinde geldi uyku askerine baskın yaptı.

— KÂTİBÎ —

(Nişebur)ludur hususi mazmunları. o mazmunları hususi surette anlatışları var şu kadar varki şiiri bir derecede değildir yüksekli alçaklıdır sözleri karışık bir manzara teşkil eder.

— ŞÂHÎ —

(Sebzvar)lıdır şiirleri latif, uygun. düz, ibareleri temiz, mazmunları tatlıdır.

— ARİFÎ —

Heratlıdır. (Guy ve Çevkân) manzumesinin müellifidir Guy ve Çevkân onun mümtaz nazımlarındandır. Şu birkaç beyit çevkanatın vasfında söylenmiştir.

Mesnevi — Feleğin topu toz bağlayınca o at top gibi meydan meydan sıçrardı o at tere gark'olunca şimşekler arasında yağmur olurdu. Ateş onun tırnağından kaçmış, kasırga onun kuyruğundan asılmıştır.

Topun üzerine ettiği mütevali hamlelerden topun başı dönmüş idi.

O at cenge gittiği zaman yüz bâdiseba toz olmuştu.

O at dağlardan sel gibi, denizlerden yel gibi geçerdi.

— MİR ALİ ŞİRNEVAYÎ —

Vücutu ile zamanımızın müşerref olduğu bir sahibi devlettir cah ve haşmeti, Şevketli Pâdişâha olan yakınlığı, fâzıl ve edep hak vergisi, kendi tarafına kazanılmış fezail sayesindeki menakıbı ona şair demek, onu güzel şiir söyler diye öğmeğe mani ise de tevazu'larından dolayı kendisini şairler zümresine katmış olduğunu düşündüğümüz, utandığımız noktalar zail olmuş olur. Bu cihetler bir taraf edilince hakîkat şudur: Şairler taifesi bulunduğu yerde (Nevâyî) reis, şair tabakası yazılırken bu onlara ser defter olur.

Nevâyi tabiatı şâirânesinin, kâbiliyetinin genişliği sayesinde hem Türkçe, hem Farsça şiir söylemiş isede tabiatının Türkçeye meyli farsçadan ziyadedir. Gazellerinın çokları Türkçedir ki onbeşbin gazelden fazladır (Şem'i) nüshasına göre onbinden fazladır.

Nizamînin hamsesine cevap olarak yazdığı hamse otuzbin beyite yakındır ki Nevayiden evvel kimse türkçede ondan daha güzel bukadar şiir söylememiştir

Farisi şiirlerinden birisi (Hüsrev Dehlevi)nin (Deryayı Ebrar) diye ad takmış olduğu kasidedir ki birçok ince ma'naları latif hayalleri müştemildir matlaı şudur.

Beyit — Pâdişahların taclarına ziynet veren altın renkli la'l başlarındaki ham hayali pişirmek için bir ateş parçasıdır.

Şu rubaiyi hacdan gelen bir hacıya (Molla Caminin kendisine) tertip için yazmış idi.

Rubaî — Ey cam renkli felek insaf et doğru söyle senin şark tarafından doğan, âlemi parlatan güneşin var.

Benimde cihanı dolaşıpta Şam tarafından gelen bir hacı dostum var bu ikiden hankisi daha güzel salınarak yürümektedir.

Şu Rubaîyi de birisinden (Molla Câminin kendisine) gelen mektuba cevap olarak yazmıştır:

Rubaî — Bu mektup değil belki benim derdimi defeden, kederli, gamlı gönlüme rahat veren bir ilaçtır.

Bu mektup kalbimin hararetini, nefsimin birûdetini teskin etmiştir.

Açık söyliyeyim bu mektup benim seferde olan mâhımdan haber vermektedir.

Şu rubaîyi de bir mektupta yazmıştır :

Rubaî — Kilisede olsam senin sözünü etmek ile haremde bulunsam seni aramakla meşkul olurum.

Yanında bulunduğum zaman gözümü yüzünden ayıramam senden ayrı bulunduğum zaman gönlüm senin yanındadır.

— Sekizinci Ravza —

(DİLSİZ HAYVANLARA NİSBET EDİLEN HİKÂYELERE DAİRDİR)

— FAİDE —

Akıllılar, nüktedanlar bir takım dilsiz hayvanların ağızlarından hikâyeler uydurmuşlardır bundan maksat garabeti nedireti cihetiyle tabiatın o hikâyeye teveccüh göstermesi, o hikâyedeki hikmetlerin, maslahatların nazarı dikkate alınmasıdır.

Kıt'a — Görmemişmisinki ince fikirli tabibler acı ilaca şeker katarak onu tatlı yaparlar. Burada maksat hastanın hastalığının izâlesidir o da ilaç ile olur fakat acı ilacı tabiat kolay kolay kabul etmez tabib kurnazlık yapar acıyı tatlıya çevirir.

— TİLKİ İLE KURT HİKÂYESİ —

Bir Tilki ile bir kurt arkadaş olmuşlardı. Birbirlerine sadık, uygun geçiniyorlardı. Birgün birlikte bir bahçeye uğradılar kapısı muhkem, dıvarları tekin ile dolu idi. Bunlar bahçenin çevresini dolaştılar bir delik gördüler delik tilkiye göre geniş, kurda göre dar idi. Tilki kolaylıkla girdi kurt girerken çok zahmet çekti.

Bunlar bahçede türlü türlü üzümler gördüler renk renk yemişler buldular.

Tilki kurnaz idi delikten nasıl çıkacağını düşündü az yedi kurt aptal idi yedikçe yedi derken bahçivan bunları gördü eline bir sopa aldı bunların üzerine yürüdü tilki ince belli olduğu için delikten geçti kaçtı kurt karınlı olmakla beraber çokta yemiş olduğu için delikte tıkandı kaldı. Bahçivan kurda yetişti ona okadar sopa çektiki tüyleri didiklendi derisi yırtıldı ne ölü ne diri bir hâle geldi nihayet bin güçlükle delikten çıkabildi.

Kıt'a — Bey efendi param var diye ötekine, berikine zulmetme unutmaki bu dünyadan zebun olarak gidecek sin. Ni'met ve naz ile pek semirmişsin. Bu iyi bir iş değildir giderken bunun fenalığını göreceksin. Bilmemki böyle kocaman bir vücutla ölüm kapısından nasıl çıkacaksın.

— AKREP HİKÂYESİ —

Bir akrep zehiri iğnesinde habâset oku kuburunda bir yere sefer etmek istedi. Geniş bir suyun kenarına geldi şaşırdı kaldı ne geçebiliyor ne geri dönebiliyordu. Orada bir kaplumbağa var idi akrebin hâline vâkıf oldu ona acıdı onu sırtına bindirdi suya girdi yüzerek suyun öbür tarafına çıktı fakat su üzerinde yüzerken sırtına akrebin birşey vurduğunun farkına vardı. Kaplumbağa karşıyakaya çıktıktan sonra akrebe sordu kulağıma bir tıkırtı geliyordu bu tıkırtı neden ileri gelmekte idi? Dedi.

Akrep : Sen yüzerken ben seni sokmak için sırtına iğnem ile vuruyordum vakıa iğnemin sana te'sir etmeyeceğini biliyordum fakat adetimi bırakamadım dedi. Bu sözü işiden kaplumbağa o soysuzu dünyadan kaldırmak, iyileri onun şerrinden kurtarmak için henüz akrep sırtında durduğu halde suya daldı akrebi su aldı gelmiyecek yere götürdü dünyaya gelmemişe döndü.

Kıt'a — Şer, fesat meclisinde yüz türlü hile telini çalan her zalimin girmesi ve bu sayede onun kendi pis huyundan, halkında onun elinden kurtulması iyidir.

— FARE HİKÂYESİ —

Bir fare bir bakkal dükkânına dadandı orasını mülk yaptı bulunan ni'metleri istediği gibi yerdi bu hal yıllarca devam etti bakkal efendi bir kimseydi. Farenin yaptığı ziyanları bilir, görür, ses çıkarmazdı onu bir cezaya uğratmak istemezdi nihayet fare azıttı nasılki hükema söylemiştir: Alçak kimsenin kursağı doyunca bin türlü kötülüğe kalkışır. Fare bakkalın para kesesindeki altınları, akçaları yuvasına taşıdı. Bakkal birgün keseden para almak istedi baktıki kese bomboş. Bu hiyaneti farenin yapmış olduğunu anladı kedi gibi fareyi gözetledi onu yakaladı ayağına bir uzun ip bağladı bıraktı fare kaçtı deliğine girdi oradan yuvasına vardı. Bakkal uzanan ipe bakarak nekadar uzadığını, yuvanın nerede olduğunu oranladı deliğin üstünü kazdı yuvanın yolunu açtı yuvayı buldu gördüki paralar yuvada döküm saçım, karmakarışık duruyor. Bakkal paralarını aldı fareyide getirdi bir kediye teslim etti bu suretle fare nankörlüğünün cezasını görmüş oldu.

Kıt'a — Haris olanlar bu dünyada fenalıktan kurtulamazlar. Kanaatkâr olanlar ise daima selâmettedirler. Kanaat izzettir rahattır hırs baş ağrısıdır.

— TİLKİ HİKÂYESİ —

Bir tilki bir yolun başında duruyor sağı solu gözetiyordu birde baktı uzaktan bir karaltı gördü yakın gelince gördüki bir yırtıcı kurtla kocaman bir köpek. Fa-

kat bunlar birbirlerine sadık, uygun dost şeklinde arkadaşlık ediyorlar birbirinden emin bulunuyorlar. Bunları görünce hemen tilki koştu bunlara selam verdi lazım gelen hürmeti yerine getirdi şöyle dedi: Allaha çok şükür eski kin dostluğa dönmüş, düşmanlık gitmiş yerine dostluk gelmiş. Fakat bu dostluğa, bu emniyete sebeb ne oldu lütfen bu sebebi söylemenizi rica ederim.

Köpek şöyle dedi: Dün bu kurt bizim koyun sürüsüne hücüm etti bir kuzu aldı ben adetim vechile sürünün gerisindeydim kurdu görünce arkasından koştum fakat nekadar koştumsa yetişemedim çaresiz geri döndüm yetişemediğim için çoban kızdı üzerime deynekle hücum etti beni eyice döğdü incitti. Bunun üzerine bende çobana kızdım onu terkettim geldim eski düşmanımla dost oldum.

Kıt'a — Düşmanın kılıncına uğramamak için onunla dost ol, iyi geçin, ona müdara et dostun ilede iyi geçin onu kızdırma yoksa sana inat için gider düşmanınla dost olur.

— TİLKİ HİKÂYESİ —

Bir tilkiye (tilki kardeş yüz altın var al bu altınları git köyün köpeklerine, şöyle bir haber ver, gel) dediler.

Tilki şöyle dedi (Vallahi çok büyük ücret fakat bu işte can korkusu var)

Kıt'a — Alçak kimselerden kerem ummak mahrumluk denizinin dalgasına gemi salmak demektir, Mala, câha meyl ile düşmana zebun olmak korkulu girdaba can atmak demektir.

— DEVE HİKÂYESİ —

Bir deve bir ovada otlardı oradakı tekin ile, çör çöp ile geçinirdi. Birgün bir tekin ocağı gördü güzellerin yüz-

leri gibi tâze, hoş, dalları dilberlerin zülüfleri gibi biribirine girmiş. Devenin hoşuna gitti bir tutam koparmak için boynunu uzattı fakat ne görsün koca bir yılan dikenin ortasında çöreklenmiş yatıyor.

Yılanı görünce deve boynunu geri çekti dikenden vaz geçti.

Tekin ocağı deve onun dikeninden korkuyor sandı.

Deve tekin ocağının fikrini anladı şöyle dedi: Ben senden değil, sendeki misafirden korktum yoksa seni bir lokma ederdim.

Kıt'a — İyi kimse kötü kimseden korkarsa taaccüp edilmesin o onun saçından, sakalından değil nefsinin pisliğinden korkuyor.

Külün içine ayak basmadan çekinen külden değil külün içinde gizli ateşten korkuyor.

— KÖPEK HİKÂYESİ —

Bir köpek yiyecek bulamamış şehrin kapısı önünde durmuş idi gördüki şehirden bir ekmek çıktı yuvarlana yuvarlana geldi kapıdan çıktı ovaya doğru gitmeye başladı. Köpek bu ekmeğin arkasından koştu ona seslendi: Ey vücudumun gıdası ekmek nereye gidiyorsun? Ekmek şöyle dedi: Şu ovada kurtların, kaplanların sergerdeleriyle dostluğum var onları ziyaret etmek istiyorum.

Köpek şöyle dedi : Beni kurt ile, kaplan ile korkutma timsahın damağına, arslanın ağzına girsen yine arkandan ayrılmam.

Kıt'a — Ben oyumki bütün hayatımda senin arzundan hâli olmadım. Eğer sen cihanı dolaşacak olsan seni aramaktan sâkin olmam.

Kıt'a — Canları ekmekten başka bir şeyle diri olmayan insanlar ekmek için alçaklara hizmeti kabul ederler.

Bilfarz birçok kimselerden enseye tokat yeseler yine aç köpek gibi arkasından koşarlar.

— YENGEÇ HİKÂYESİ —

Yengece demişler: Niçin çarpık, yan yan yürüyorsun.

Yengeç cevap vermiş: Yılandan örnek aldım o doğru boylu, doğru yürüyüşlü olduğu için ya kafası taşla ezilmiş, yahut kuyruğu kesilmiştir.

Kıt'a — Bir yerde bir peri kızı asıl kendi şeklinde gözükecek olsa onu gören onu sımsıkı kucaklar. Fakat o peri kızı bir yılan şeklinde gözükecek olursa taş yürekliler onu tâ uzaktan taşlar, deynekle öldürmek isterler.

— KURBAĞA HİKAYESİ —

Bir kurbağa eşinden ayrı düşmüştü yalnızlık mihnetinden bîzar olarak gezdi yürüdü bir deniz kenarında durdu her tarafa göz atıyor gamlı hatırını avutmağa çalışıyordu.

Mesnevi — Denize bakarken bir balık gördü akarsu gibi akıp geliyordu. Sanki gümüşten yapılmış bir makastı su üstündeki atlası iki biçiyordu.

Yahut uçları, ortası tam bir hilâldı sağa sola meyl-ile yürüyordu.

Kurbağa balığı görünce gönlünden arkadaşlık arzusunu geçirdi eşsizlik derdini ona açtı n'olur bana arkadaş ol dedi.

Balık şöyle dedi: Arkadaşlık için münasebet lâzımdır. Aralarında münasebet bulunmıyanların arkadaşlıkları iyi birşey değildir seninle aramızda münasebet yoktur ben deniz dibinde gezerim sen deniz kenarında yaşar-

sın ben sessiz, gürültüsüz yaşarım sen durmadan vak vak ötersin bundan başka çirkin suratın senin için bir derttir şeklini gören seninle oturmak istemez benim güzelliğim ise benim için bir tehlikedir yüzümü kim görse beni yakalamak için gözünü dört açar havadaki kuşlar benim aşkımla dolaşırlar ovalardaki yabâniler benim sevdamda yelerler avcılar beni tutmak için ba'zan ağ kurarlar, ba'zanda olta atarlar iki büklüm olurlar.

Bu sözleri söyledikten sonra balık battı denizin dibini boyladı.

Kıt'a — Seninle cevheri bir olmayan bir kimse ile oturma sohbet için mutlaka cevherlerin birliği lâzımdır.

Cins ile cinsi, nâcins ile cinsi anlamak istersen şu misâli düşün: Cins ile cins süt ile şeker gibidir birleşirler nâcins ile cins su ile yağ gibidir birleşmezler.

— GÜVERCİN HİKÂYESİ —

Bir güvercin'e dediler: Sen niçin iki üç yavru çıkarıyorsun tavuk gibi fazla çıkarmaya kudretin yokmu?

Güvercin şöyle dedi: Güvercin yavruları gıdayı ananın kursağından alırlar halbuki piliçler uğradıkları çöplükten geçinirler biz ise iki yavrudan fazlaya gıda veremeyiz halbuki yarım çöplük bin çöpcüyü besler.

Kıt'a — Eğer helâl rızıklı olmak istersen başına çok insan toplama çünki bu dar dünyada helâl ele çok geçmiyor.

— SERÇE HİKÂYESİ —

Bir serçe babadan, anadan kalma yuvasını bıraktı gitti bir leylek yuvasının bir aralığında yuva yaptı.

Serçeye sordular: Sen bukadar küçük iken bukadar büyük bir kuş ile nasıl oluyorda komşu oluyorsun onun yuvasının kenarında yuva kuruyorsun bu münasebetsiz bir iştir.

Serçe cevap verdi: Bunu bende biliyorum fakat bildiğim halde böyle yapmıya mecbur oldum çünkü eski yuvamın yanıbaşında bir yılan var ben hersene birkaç yavru çıkarırım bin mihnet ile beslerim palazlandıkları vakit yılan koşar gelir yavrularımı yer düşündüm çareyi böyle buldum şu büyük kuşun eteğine yapıştım umarımki benim dâdımı alsın umarımki o hersene benim yavrularımı nasıl yiyorsa bu senede leylek onu kendi yavrularına gıda yapsın.

Kıt'a — Tilki arslanın bulunduğu meşede bulundukça kurdun pençesinden emin olur.

Bunun gibi büyüklerin civarında yurt tutanlar da ufak tefek zalimlerin şerrinden emin olurlar.

— KÖPEK HİKÂYESİ —

Bir köpeğe sordular: Sebeb nedirki bulunduğun hanenin etrafında dilenci dolaşmıyor yattığın eşiğin yanından geçmiyor dediler.

Köpek şöyle cevap verdi: Ben hırstan tamahtan uzağım tok gözlülük ile, kanaat ile meşhurum bir sofradan bir dilim ekmek ile, kızartılmış bir kuzudan bir kemik parçasına kanaat ederim. Dilenci ise benim gibi değldir o hırs ve tamahın zebunudur o daima aç olduğunu söyler karnının tok olduğunu bir kerre olsun diline alamaz.

Torbasında bir haftalık ekmek var iken bu gecelik ekmeğim yoktur der sızlanır yalvarır ongünlük gıdası sırtında iken elinde deynek kapı kapı dolaşır. Şu halde

kanaat ile hırs ve tamah arasında zıddıyet var kanaatkârlar hırslıları, tamahkârları sevmezler. İşte bunun içindirki dilenciler bizi sevmez yanımıza uğramazlar.

Kıt'a — Bir gönüle kanaat izzetle ayak basınca ora da nekadar hırs ve tamah varsa hepsinin ellerini bağlar. Kanaat nerede metaını arz'ederse hırsın pazarı, tamahın muarakası dağılır.

— TİLKİ YAVRUSU HİKÂYESİ —

Bir tilki yavrusu annesine şöyle dedi: Anne bana bir hile öğret köpekler ile çekişmeye mecbur olduğum zaman onların ellerinden o hile ile kurtulayım.

Annesi şöyle dedi: Yavrum bu yolda çok hileler var hepsinden iyisi ininde oturursun ne senonu görürsün ne o seni görür.

Kıt'a — Bir alçak kimse sana düşman olduğu zaman onunla çekişmek için hileler, çareler düşünmek akıl işi değildir.

Evet onunla çekişmek, onu mağlup etmek için hileler, çareler bulunmaz değil. Bulunur fakat hepsinden iyisi onunla çekişmemektir. Birde bu sayede hem çekişmeye hemde sonra barışmaya mecbur olmazsın.

— KIZIL ARI HİKÂYESİ —

Bir kızıl arı bir bal arısının üzerine hücüm etti onu yemek istiyordu.

Bal arısı inledi yalvardı dediki bak kovanda bukadar bal var benim ne ehemmiyetim varki bukadar balı bırakıyorda bana göz dikiyorsun.

Kızıl arı şöyle dedi: Bal bal ise sen o balın ma'denisin.

Kıt'a — Hakikatı gören insan nekadar değerlidirki haberden, selamdan yüz çevirirde vuslat sofrasının başına koşar.

Fer' perdesinin arkasından asıl yüz gösterince fer'ı bırakır asıl tarafına gider.

— KARINCA HİKÂYESİ —

Bir karıncayı gördüler zorluk kemerini beline bağlamış kendisinin on misli olan bir çekirgeyi yakalamış götürüyor görenler şaşırdılar şu karıncaya bakınız bu acizliğiyle beraber bu kadar ağır yükü nasıl çekiyor dediler

Karınca gürledi şöyle dedi erler mertler yükü himmet kuvveti hamiyyet pâzusu ile çekerler beden kuvveti, vücut iriliği ile çekemezler dedi.

Kıt'a — Göklerin, yerlerin (aman yarebbi biz büyüğü çekemeyiz bizi af buyur) dedikleri yükü bu vücut, bu can yardımıyle çekmek hakikaten müşküldür.

Fakat sen himmetini kavî kıl aşk yolcularından himmet dile. İşte o yükü o himmet kuvvetiyle çekmek kabildir.

— DEVE HİKÂYESİ —

Bir deve yularını sürüyerek bir ovada otluyordu yanına bir fare geldi deveyi sahipsiz gördüğü için şunun yularından tutar yuvama götürürüm diye içine bir hırs girdi devenin yularını tuttu deve yularını tutan kim olursa olsun boyun eğmemek, inat etmemek üzere yaradılmış olduğu için fare tarafından yedilerek gitti farenin yuvasının ağzına geldi baktı ki dar bir delikten ibarettir.

Deve ozaman fareye şöyle dedi: Ey olmıyacak işleri düşünen fare bune iştirki sen yaptın senin yuvan buka-

dar dar, benim gövdem bukadar büyük iken beni buraya neye getirdin işi düzeltmeninde yolu yok çünki ne senin evin büyüyebilir nede benim gövdem küçülebilir seninle ben nasıl arkadaş olabilirim birarada nasıl oturabiliriz.

Kıt'a — Sırtında birkaç deve yükü hırs, tamah var iken ecel yoluna nasıl gidebilirsin. Yüklerini biraz hafiflet ki mezara sığabilesin.

— KOYUN HİKÂYESİ —

Bir koyun bir sudan atladı atlarken kuyruğu yukarı kalktı keçi gördü güldü arkadaş edeb yerini çıplak gördüm dedi, Koyun yüzünü keçiye çevirdi şöyle dedi: Hey insafsız ben kaç senedir senin edeb yerini çıplak gördüğüm halde ne gülerim nede ayıplarım sen benimkini bir kerecik gördün bu kadarla beni utandırmaya çalışmak yakışırmı.

Mesnevî — Bir alçak kimsenin bin türlü ayıbı, utanacak kusuru olur bununla beraber gece gündüz iyi bir kimsenin küçük ayıbını görür diline dolar söyler durur şerefini ihlâle çalışır. Halbuki iyi kimse bir kerre onun adını ağzına alıpta ağzını bulaştırmaz.

— ÖKÜZ HİKÂYESİ —

Bir öküz kendi sürüsü üzerine reis idi öküzler arasında boynuzunun kuvvetiyle meşhur idi şayet sürüye kurt gelecek olsa boynuzu ile hücüm eder kurt'u uzaklaştırırdı.

Derken zaman o öküzü bir âfata uğrattı boynuzu kırıldı ondan sonra kurt'u gördüğü zaman öteki öküzlerin arasına sokulurdu. Niçin böyle öküzlerin arasına sokuluyorsun diye sordular.

Cevabında şöyle dedi :

Rubaî — Boynuzumu kayıp ettikten sonra artık cenkleşmek, dilâverlik göstermek benim için soğuk bir muameledir.

Bu hususta meşhur bir mesel var derlerki: Cenk gününde harbeyi süngüyü indirir fakat sahibi öğünür.

— DEVE İLE EŞEK HİKÂYESİ —

Bir deve ile bir eşek yolda arkadaş olmuş giderlerdi büyük bir su kenarına yetiştiler. İbtida deve girdi suyun ortasına geldiği zaman su devenin karnına çıktı. Bunun üzerine eşeğe seslendi arkadaş gel sende gir bak su karına çıkıyor karını geçmiyor dedi. Eşek şöyle cevap verdi: Doğru söylüyorsun amma karından karına fark var senin karnına çıkan su benim sırtımdan aşar dedi.

Kıt'a — Kardeş kimse seni senden daha iyi bilmez tanımaz sana nasıhatım olsun ne isen kendini ondan bir kıl ucu kadar fazla gösterme. Bir ahmak gelipte seni derecenden fazla bir surette öğecek olursa aldanma ayağını haddinden dışarıya atma.

— TAVUS HİKÂYESİ —

Bir tavus ile burnu ayağı kızıl bir karga bir bahçe ortasında biraraya geldiler herbiri ötekini süzmeye ayıbını görmeye başladılar.

İptida tavus kargaya şöyle dedi: Ayağındaki bu kırmızı çizme benim telli atlasıma, nakışlı kumaşıma layıktır zann'ederimki yokluğun karanlık gecesinden varlığın aydınlık gününe çıktığımız zaman yanlışlıkla ben senin siyah çizmeni, sende benim kırmızı çizmemi giymişsin.

Karga cevap verdi: Hayır iş bunun aksinedir yanlışlık çizmelerde değil elbiselerde olmuştur bak senin bütün hil'atin benim çizmeme göredir ademden vücuda gelirken uyku sersemliğiyle sen benim elbisemi giymişsin ben seninkini giymemişim. Bunlar konuşurken orada bir kaplumbağa varidi başını içeri çekmiş düşünüyordu bunların mücadelesini dinliyordu duramadı şöyle dedi: Ey aziz dostlar, ey akıllı kardeşler boş mücadeleyi bırakınız bu ma'nasız sözlerden el çekiniz Cenâbı Hak her şeyi bir kimseye vermiş, bütün muratların yularını bir adamın eline bırakmamıştır bir adam yokturki Cenabı Hak ona bir hâssa versinde o hâssayı başkasına vermemiş olsun belki o hâssayı ona verdiği gibi başkasınada vermiştir şu halde herkes kendisine ne verilmiş ise onunla kanaat etmeli, hâlinden hoşnut olmalıdır.

Kıt'a — İnsanların hallerine haset etmek akıllı işi değildir sakın böyle yapıpta akıl hududundan dışarı çıkmayasın.

İnsan için hased gibi tamah da üzüntü mayasıdır halktan tamahı keski üzülmeyesin.

— TİLKİ HİKÂYESİ —

Bir horoz seher vakti uyuyordu bir çakal geldi onu yakaladı.

Horoz yalvarmaya başladı ben uyanıkların can yoldaşıyım gece ibadet edenlerin müezziniyim bana kıyma nâhak yere kanımı dökme dedi.

Çakal seni bırakmama imkân yoktur yalnız şu varki ölüm cihetini senin ihtiyarına bırakıyorum istersen bir vuruşta canını alayım, istersen seni lokma lokma parçalıyarak yiyeyim.

Kıt'a — Şirretli birisinin şerrine uğradığın zaman o belayı def için akıldan yardım iste o fenalıktan kurtulmanın çaresini düşün. Öyle şirretli kimsenin elinden kurtulmak için yalvarmaya kalkışma çünki yalvarıp onu bir fenalıktan vaz geçirecek olsan daha fenasını yapar.

— HATİME —

Gönlümden öyle geçer ki bu kitap çabucak bitmesin, kalem biraz daha konuşsun fakat okuyanların canları sıkılmasın diye böyle muhtasar olmasına karar verdim.

Kıt'a Ey Cami söz yaygısını yay çünki sözden daha güzel yaygı yoktur.

Kıt'a - Dinleyenleri de sıkma eğer istek yoksa sözü kes çünki dinleyenlerde istek yoksa yalnız senin isteğin kâfi değildir.

Şu kitapta nazmına nisbet edilmiş şiirler aciz muharririn zadei tab'ıdır.

Rubâî - Camî ne yazdıysa kendi sözüdür başkalarından iğreti birşey almamıştır.

Bir adamın mağazası kendi ma'mulâtı ile dolu ise dellal olup başkalarının kumaşlarını satması yakışmaz.

Şu eseri okuyanların hüsn'ü ahlâkından bir kusuruna vakıf olurlarsa af eteği ile örtmeleri onu ifşa için dillerini açmamalarını ümit ederim.

Kıt'a - Bir âşinanın bir ayıbını görürsen onu yabancılara söylemek eyidir.

Çünki işin sonunu düşünenlere göre ayıp örtmek ayıp aramaktan iyidir.

Tarih - Şu eser hicretin 982 nci senesinde vücuda getirilmiştir.

Cenâbı Hak bizi umduklarımıza nail, hüsn'ü hatime ile bahtiyar buyursun.

Hazret-i Muhammed'e ve muhterem âline salât ve selâm olsun.

— BİTTİ —

RİFAT

RUBÂÎ — Bir gönülcüğüm var ona türlü düşünceler gelir fakat o yalnız senin adını nakş eder, ötekilerin hepsini atar. Senin adın gönlüme öyle sinmiş, gönlümü öyle doldurmuştur ki, başka bir şey için dolacak yer kalmamıştır.

KIT'A — Civanmertlik iki şeydir kulağını benim tarafıma tutarsan sana doğrusunu söyleyeyim. Birincisi arkadaşlarından her dakika yüz kusur görecek olursan af etmelisin. İkincisi hiçbir zaman senden öyle bir iş sâdır olmamalı ki, özür dilemeye mecbur olmayasın.

C Â M Î

Fiatı : 750 Kuruş.